

Illustris, ac vere generoso Domino,

**DOMINO CAROLO
BARONI A ZEROTIN
SENIORI etc.**

Pro-Marchioni Moraviae, Domino suo gratiosissimo.

Verecundarer equidem hoc nimium turbulento inquietudinumque pleno tempore, vel epistolio hoc, nedum scripti alicujus dedicatione, molestare Illustritatem Tuam, Illustriss. Domine, nisi id de eorum esset genere, quae ad recolligendos in Deoque tranquillandos destinantur animos. Dicam, quid rei sit. Cum in hoc secessu et ingrato otio meo, semoto mihi a vocationis curis, otioso tamen esse nec liceret nec liberet, coepi superioribus mensibus inter alia de Vanitate Mundi (occasione undecunque arrepta) speculari, donec mihi hoc, quod Illustritati Tuae offero, drama sub manibus natum est. Cujus pars prima Mundi Ludicra et Inanitates typis depingit, quam is omni ex parte magno nisu Res nihili agat, quamque misere omnia tandem vel in risum abeant, vel in planctum. Posterior, partim sub velo, partim aperte, veram et solidam Filiorum Dei felicitatem describit: quam nimirum beati sint, qui Mundo et mundanis cunctis a tergo relictis soli Deo adhaerent, imo inhaerent. Quidquid hic praestitum est, inchoatum esse, nondum absolutum, agnosco. Video enim valde faecundam esse materiam, et ad acuendum ingenium poliendamque linguam perquam accomodam, ut novis subinde inventionibus in infinitum isthaec augeri possint. At quaecumque tandem id nunc jam est, volui tamen e chartis re-

jectaneis collectum Illust. Tuae offerre. Quo consilio, non satis nunc dicere audeo: sed id vel inter legendum pro sagacitate sua animadvertet Illust. Tua, vel alias explanari poterit. Hoc unum innuam, credidisse me non inconvenienter haec talia offerri ei, qui Mundani pelagi fluctus et luctus mille modis expertus, in tranquillissimo conscientiae portu quiescit tamen. Nunc Illust. Tuam, nihil aliud volo, nisi ut Mundi Satanaeque securae Christo suo jucunde vivat, vitamque, quae hanc (ah miseram!) sequetur, pleno jure possidendam exultanter expectet. Interim nos regat, erigat, soletur, roboret benedictum Spiramen aeterni Miseratoris Dei nostri. Amen.

Dabam sub Klopot, Idibus Dec. 1623,

Illustitati Tuae devotus cliens

J. A. COMENIUS.

K čtenáři.

1. Jeden každý tvor, i nerozumný, přirozeně k tomu se nese, aby libé a pohodlné¹ věci sobě liboval¹ a jich žádostiv byl; ovšem¹ tedy člověk, v němž rozumná jemu přistvořená¹ moc takovou tu k dobrému pohodlnému chtivost vzbuzuje. A nejen vzbuzuje, ale i na to vede, aby což více dobré, libé, pohodlné jest, to sobě více liboval a srdnatěji¹ po tom dychtil. Odkudž dávno mezi moudrými otázka byla, kde a v čem by vrch dobrého¹ (summum bonum) bylo, na němž by se žádost lidská stavovala¹: to jest, jehož by dosáhna člověk myslí svou, tu odpočinouti mohl a musel, čeho víc žádati nemaje.

2. Chtěli-li bychom pak na to dáti pozor, najdeme, že nejen mezi filozofy ta otázka a pečlivé, jak by zpravena¹ býti měla, vyhledávání bylo a jest, ale že každého vůbec člověka mysl tam jde, kde a jak co nejplnějšího potěšení dojíti; a shledáno, že všickni takměř lidé ven z sebe vybíhajíce, v světě a věcech jeho, čím by mysl kojili a pokojili, hledají, tento v statku a zboží, onen v rozkošech a libostech, jiný v slávě a vzáctnosti¹, tento opět v moudrosti a umění, jiný v veselém tovaryšství¹ etc., a tak summou¹ všickni po věcech, kteréž vně jsou, v nich dobrého svého hledajíce, zevlují.

3. Ale že ono tam nalezeno nebývá, nejmoudřejší z lidí Šalomoun svědkem jest, kterýž také odpočinutí myslí své hledaje a všecken svět projda a prohlédna, naposledy pověděl: „Mrzí mne ten život. Nebo mi se žádná věc nelíbí pod sluncem; protože jen všecko marnost jest a bída.“ (Eccles. 2. 17.) Pravé pak myslí upokojení, doptav se ho potom, vyhlásil, že v tom jest, aby člověk světa tím, čímž jest, býti nechaje, samého sobě Pána Boha hleděl, jeho se bál a přikázání jeho ostříhal. Nebo (pry) „na tom jediném všecko záleží.“ (Eccles. 12. 13.) Podobně vyšetřil David, že nejšťastnější jest člověk, kterýž svět z očí a myslí pustě, Boha se jen drží a jej za věčný podíl svůj maje, s nim v srdci svém přebývá. (Žalm 73.)

Značka ¹ za slovy odkazuje k vysvětlivkám, které jsou k textu připojeny.

4. Milosrdenství Boží budiž pochváleno, kterýž i mně mé oči odevřel, abych mnohotvárnou nádherného toho světa marnost a mizernou¹ pod zevnitřním bleskem¹ všudy se kryjící šalbu znamenati, pokoje pak a bezpečnosti mysli jinde hledati se naučil. Což místněji¹ sobě sám před oči předestříti i jiným poukázati chtěje, zamyslíl sem sobě¹ tuto pouť aneb vandr do světa: kdež jaké sem potvorné¹ věci buď spatřil neb se s nimi potkal; a kde naposledy a jak žádaného a v světě nadarmo hledaného potěšení se doptal, vše to v přítomném traktátu jsem jako vymaloval. Jak vtipně, nedbám: dejž Bůh, jen aby prospěšně, mně i bližním mým.

5. Není básně¹, čtenáři, což čísti budeš, ačkoli básně podobu má; než jsou věci pravé, jimž vyrozuměje sám poznáš, zvláště kdo by mého života a příběhů něco povědom byl. Protože sem tu na větším díle své vlastní příhody, s nimiž jsem se v nemnohých těch letech života svého již potkal, některé pak při jiných spatřil aneb o nich návštěví¹ dané měl, vymaloval. Ač ne všech ještě svých příhod sem dotýkal, na díle¹ pro stud, na díle, že sem, k jakému by se to jiným vzdělání oznamovalo, nevěděl.

6. Průvodčí moji a každého, kdož v světě tápá, v pravdě jsou dva: Drzost mysli¹, všeho ohledující, a zastaralý při věcech Zvyk, pravdy barvu šalbám světa dávající¹. Půjdeš-li za nimi s rozumem kdokoli, bídné motaniny pokolení svého spolu se mnou uhlédáš; pakliť se jinak zdáti bude, věz, že obecného zmámení brylle, skrze něž vše naopak vidíš, na nosu tvém strmí.

7. Co se prohlédání radostného způsobu¹ Bohu oddaných srdcí dotýče, toť více in idea¹ vypsáno jest, nežli aby se to tak plně při všechných vyvolených nalézalo. Nenedostává se však Pánu Bohu i takových vypulerovaných¹ duší, a každý upřímě pobožný to čta, téhož dokonalosti stupně sobě žádati bude povinen. Mějž se dobře, křestane milý, a Vůdce světa Duch svatý ukažž tobě lépe, než já mohu, i světa marnost, i vyvolených s Bohem spojených srdcí slávu, potěšení a radost. Amen.

KAP. I.

O příčinách v svět putování.

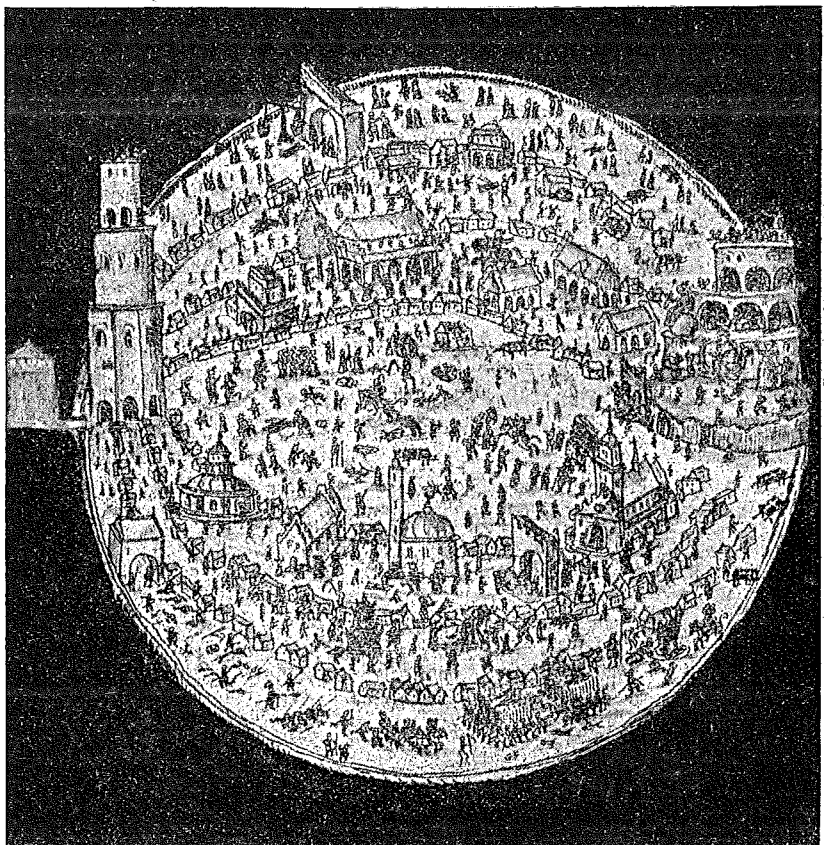
1. Když sem v tom věku byl, v kterémž se lidskému rozumu rozdíl mezi dobrým a zlým ukazovati začíná, vida já rozdílné mezi lidmi stavy, řády, povolání, práce a předsevzetí, jimiž se zanášejí, zdála mi se toho nemalá býti potřeba, abych se dobře, k kterému bych se houfu lidí připojiti a v jakých věcech život trávití měl, rozmyslíl.

2. (*Vrtkavost mysli.*) Na kterouž věc mnoho a často pomýšleje a s rozumem svým pilně se radě, na tom mi se ustanovovala mysl, abych sobě takový života způsob, v kterémž by co nejméně starostí a kvaltování¹, co nejvíc pak pohodlí, pokoje a dobré mysli bylo, oblíbil.

3. Než tu mi se opět nesnadné zdálo, které a jaké by to takové povolání bylo, poznati; a s kým se o to dostatečně poraditi, nevěděl sem; aniž mi se hrubě¹ chtělo s někým se raditi, mysle, že mi každý svou věc chváliti bude. Sám také kvapně k něčemu sáhnouti, abych nepřebíral, boje se, nesměl sem¹.

4. Ač, přiznám se, jednoho, druhého i třetího tajně chytati sem se počal, ale každé hned zase pustil; proto, že sem při každé věci i nesnadnosti i marnosti (jakž mi se zdálo) něco znamenal. Mezi tím bál sem se, aby mi má neustavičnost¹ hanby nepřinesla: i nevěděl sem co dělati.

5. Až natrápě a navrtě se dosti sám v sobě, na toto sem přišel, abych nejdříve všechny lidské věci, co jich pod sluncem jest, prohlédl, a teprv jedno s druhým rozumně srovnávaje, jistý sobě stav vyvolil a své sobě věci k užívání pokojného na světě života pěkně nějak spořádal. Načež čím sem myslil více, tím mi se ta cesta líbila lépe.

Komenského alegorický obraz světa (přiložený k rukopisu Labyrintu).

KAP. II.

Poutník dostal Všudybuda za vůdce.

1. I vyšel sem od sebe sám a ohlédati se počal, mysle, odkud a jak začít. V tom ihned nevím kde se tu vezme člověk jakýsi křepkého chodu, obratného vzhledu¹ a řeči hbité, takže mi se nohy, oči, jazyk, vše na obrtlíku¹ míti zdál. Ten přivina se¹ ke mně, odkud a kam bych měl, dotazoval se. Já, že sem

z domu svého vyšel a v světě se provandrovati¹ a nětco zkusiti úmysl mám.

2. (Svět labyrintem.) Schváliv mi to: „Kde pak vůdce jakého máš?“ řekl. Já odpověděl: „Žádného nemám, Bohu a svým očím se důvěruji, že mne nezavedou.“ „Nezpraviš nic!“ řekl on. „Slychal-lis kdy co o Kretenském¹ labyrintu?“ „Slychal cosi,“ dím. On zase: „Zázrak světa byl, stavení z tak mnoha pokojů, příhrad, průchodišť¹ vzdělané¹, že kdo se bez průvodčího do něho pustil, vždycky sem a tam chodě a motaje se, nikdy ven netrefil. Ale to žert byl proti tomu, jak sám světa tohoto labyrint, zvláště nyní, spořádán jest. Neradím¹, věř mně zkušenému, samotně se tam pouštět.“

3. (Vypsání držího¹.) „A kde pak takového vůdce vzíti mám?“ řekl sem. Odpověděl: „Já sem na to, abych takové, kteří něco shlédnouti a zkusiti žádají, prováděl a jim, kde co jest, ukazoval; protož sem tobě také vstříc vyšel.“ Já podivě se: „I kdo jsi ty,“ řekl sem, „můj milý?“ Odpověděl: „Jméno mé jest Vš e z v ě d, př i j m í m Vš u d y b u d, kterýž všecken svět procházím, do všech koutů nahlédám, na každého člověka řeči a činy se vyptávám; co zjevného jest, vše spatřuji, co tajného, vše slídím a stíhám¹, summou beze mne nic se dítí nemá, ke všemu dohlédati má jest povinnost; a ty půjdeš-li za mnou, uvedu tě do mnohých tajných míst, kamž by ty sic¹ nikdá netrefil.“

4. Já slyše řeči takové, počnu sám v sobě vesel býti, že sem takového vůdce našel; a prosím ho, aby tedy sobě práce nevážil¹ mne skrze svět provést. Odpověděl: „Jak jiným v tom rád sloužím, tak i tobě;“ a ujav mne za ruku: „Podmež,“ řekl. I šli sme, a já řekl: „Nu, rád se podívám, jaký jest toho světa běh¹, a také-li v něm co jest, čehož by se člověk bezpečně držeti mohl.“ To slyše tovaryš¹ můj, zastavil se a řekl: „Příteli, jdeš-li ty tím úmyslem, ne aby věci naše spatře obliboval, než aby o nich dle rozumu svého soud vynášel, nevím, jak by s tím královna naše, Její Milost, spokojena byla.“

5. (*Marnost, královna světa.*) „I kdo je to královna vaše?“
dím já. Odpověděl: „Ta, kteráž všecken svět a běh jeho řídí,
od končin až do končin; slove Moudrost, ač někteří
mudrlanti Marnost jí říkají. Pravímť tedy časně, když tam
choditi a prohlédati budeme, nemudruj nic; sic by sobě tu
i jinde ledcos utržil, a já třeba vedlé tebe!“

KAP. III.

Mámení se přítovaryšilo.

1. O to když on se mnou mluví, hle, teď po straně jakýsi —
nevěděl sem, muž-li či žena (nebo divně jaks zakuklený byl
a okolo něho jako mha se dělala) — k nám se přiloudě! dí:
„Všudybude, kam s tímto pospícháš?“ „Do světa ho vedu
(dí on), prohlédnouti jej žádostiv jest.“

2. „A proč beze mne? (řekl on zase). Víš, že tvá prováděti,
má ukazovati, co kde jest, jest povinnost. Nebo J. M. královny
vůle není, aby kdo do království jejího vejda, sám sobě,
co vidí a slyší, dle libosti vykládal a něco tu mudroval; než
aby se jemu, co a k čemu která věc jest, povědělo, a on na
tom přestal!“

Odpověděl Všudybud: „Zdaž každý tak drzím jest, aby
s jinými zároveň na rádech našich přestati neměl? Než tento
tuším uzdy potřebovati bude. Dobře, podiž!“ Takž se k nám
připojil a šli sme.

3. (*Zvyk při věcech Mámení světa.*) Já pak sobě na mysli:
„Bodejž bych já jen tuto zaveden! nebyl; titot se o jakous
na mne uzdu smlouvají.“ I dím k novému tomu tovaryši:
„Příteli, neměj za zlé, rád bych také tvé jméno věděl.“ Kterýž
řekl: „Já sem tlumočník královny světa Moudrosti, kterýž
sobě to poručeno mám, abych, jak se čemu v světě rozuměti
má, vyučoval. Protož já všechněm, co jich v světě uhlédáš,
starým i mladým, urozeným i neurozeným, hloupým i uče-

ným, všecko, co k pravé světské moudrosti přináleží, v mysli
vkládám a je k veselosti a dobromyslnosti přivodím; ješto
by beze mne i králové, knížata, páni a všickni nejstkvošt-
nější lidé v divných tesknostech byli a smutně na světě čas
trávili.“

4. Na to já: „Šťastně by mi tě Bůh za průvodčího dal,
milý příteli, jestliže to pravé jest. Nebo já se proto do světa
pouštím, abych sobě vyhlídl, co by v něm nejbezpečnějšího
a nejpotěšenějšího bylo, toho abych se chytil; tebe tedy
takového rádce maje, snáze sobě vybrati moci budu.“ „O tom
nepochybuj,“ řekl on. „Neb ač v království našem všecko
znamenitě ušlechtilé spořádané a veselé uhlédáš, a že se
všechněm královny naší poslušným dobře vésti může, po-
rozumíš; však vždy, pravdať jest, jedno povolání a obchod
nad druhý víc pohodlí a zvůle má; budeš sobě ze všeho, co
budeš chtít, vybrati moci. Jáť všecko, co jak jest, vyložím.“
I dím: „Jak pak tobě říkají?“ Odpověděl: „Jméno mé jest
Mámení.“

KAP. IV.

Poutník uzdy a bryllí dostal.

1. To já slyše, zhrozím se; a co sem to k hřichu za tovaryše
dostal, sobě myslím. První onen (tak sobě to mysl má roz-
bírala) o jakés uzdě mluvil, tento se Mámením jmenuje,
královnu svou Marností mi (ač neopatrným tuším vybleknutím)
jmenoval: co pak to?

2. A když já tak mlče a sklopě oči jdu a nohami nechtivě
jaksi pokračuji, Všezvěd: „Co, vrtochu?“ dí, „tušímť se na-
zpět chut dělá?“ A než já co odpovím, anť mi na krk uzdu
jakous vhodí, jejíž udidla pojednou mi se do úst vklouzla.
A on: „Nu, již mi povolně půjdeš,“ dí, „kams začal.“

3. (*Uzda Všetecnosti.*) I pohledím sobě na tu uzdu, a ať, sšitá byla z řemení Všetecnosti¹, a udidla její byla z železa Urputnosti v předsevzetích¹, a porozuměl sem, že k prohlédání světa ne jako prvě dobrovolně půjdu, ale tēkavostí a neukojitedlností myslí své násilně tažen budu.

4. (*Brylle Mámení.*) V tom druhý vůdce z druhého boku: „A já tobě tyto oculáry¹,“ dí, „daruji, skrze něž se na svět dívati budeš.“ I vstrčil mi brylle na nos, skrze něž já hledě, hned všecko před sebou jinak vidím. Měly zajisté tu moc (jakž sem potom mnohokrát zpruboval¹), že skrze ně hledícímu věc daleká blízká a blízká daleká; malá veliká a veliká malá; mrzutá¹ krásná a krásná mrzutá; černá bílá a bílá černá etc. se zdála. I porozuměl sem, žeť sobě nezle¹ Mámení říkati dá, když takové brylle dělati a lidem vstavovati umí.

5. (*Složené z Domnění¹ a Zvyku.*) Byly pak brylle ty, jakž sem potom vyrozuměl, z skla Domnění¹ vykroužleny; a rámcové, v nichž byly ufasované¹, byli z rohu, jenž Z v y k slove.

6. Vstrčil mi je pak, na mé štěstí, křivě jaksi, takže mi plně na oči nedoléhaly, a já hlavy přizdvihna a zraku podnesa, čistě přirozeně¹ na věc hleděti sem mohl. Čemuž sem rád byl a sám v sobě myslil: Ač ste mi ústa sevřeli a oči zastřeli, věřím však svému Bohu, že mi rozumu a myslí nesvážete. Půjduť a podívám se, co pak ten svět jest, na nějž paní Marnost chce, aby se hledělo, a však vlastníma očima aby se nehledělo.

KAP. V.

Poutník se z výsoka na svět dívá.

1. (*Ven z světa¹ nic není.*) To když já přemýšlím, anť my se (nic nevím jak) na jakés náramně vysoké věži octneme, takže sem se sobě pod oblaky býti zdál; z níž já dolů pohlédna,

vidím na zemi město jakési, na pohledění pěkné a stkvělé a široké velice, však jehož sem vždy¹ termíny¹ a meze ze všech stran znamenati mohl. A bylo okrouhle vystavené, zdmi a valy opatřené, a místo příkopy hlubina jakási tmavá, ani břehů, ani dna, jakž mi se zdálo, nemající. Nebo jen nad městem světlo bylo, za ohradou dále čirá tma.

2. (*Položení světa.*) Město pak samo rozdělené sem viděl na nezčíslné ulice, ryňky¹, domy a stavení, větší i menší, a všudy plno lidu jako hmyzu. K východní straně viděl sem stojící bránu jakous, z níž ulička šla do jiné brány, vše již k západu hledě; a z té druhé brány teprv se do rozličných ulic města vcházelo; kterýchž ulic nejpřednějších sem šest počítal, vše¹ od východu k západu vedle sebe běžících; a u prostřed nich byl plac¹ aneb ryňk velmi veliký, okrouhlý; a nejmálo k západu stál na skalnatém příkrém pahrbku vysoký jakýsi stkvělý zámek, na nějž se nejvíc všickni města obyvatelé ohlédali.

3. (*Brána východu a brána rozchodu.*) I dí mi můj vůdce Všudybud: „Nu, tu máš, poutníče, milý ten svět, na nějžs se podívati žádostiv byl. Proto sem tě nejprve na tuto vysokost uvedl, aby sobě naň z cela nejprv pohléděl a jeho spořádání vyrozuměl. Tato východní brána jest brána života, skrze níž všickni, kdo se na svět dostávají k bydlení, procházejí. Tato pak druhá bližší brána jest brána rozchodu, z níž jedenkaždý, jak komu los padne, k tomu neb jinému povolání se obrací.“

4. (*Stavové světa na šest řádů rozdělení.*) „Ulice zajisté, které vidíš, jsou rozdílní stavové, řádové a povolání, v nichž se lidé usazují. Vidíš hlavních ulic šest: v oné ku poledni¹ bydlí domovní stav, rodičové, dítky a čeládky¹; v vedlejší řemeslníci a všickni s živnostmi se obírající; v třetí této nejbližší ryňku bydlí stav učení¹, s pracemi myslí zacházejících¹. Z druhé pak teď strany jest stav duchovní, k nimž jiní náboženství¹ konati vybíhají. Za tím stav vrchností a zprávců světa; nejmálo pak

k půlnoci stav rytířský, s věcmi válečnými zacházející. Aj, jak to ušlechtilé! Onino všecky plodí; tito všecky živí; tito všecky učí; tito se za všecky modlí; tito všecky soudí a před neřády zachovávají!; tito za všecky bojují; a tak všickni sobě slouží, a všecko v svém glejchu¹ stojí.

5. (*Hrad Fortůny.*) Hrad pak onen k západu jest *Arx Fortunae*, Hrad Štěstí, na němž zvláštější¹ lidé bydlí, bohatství tam, rozkoší a slávy užívajíce. (*Ryňk obecní a hrad světa.*) Ryňk prostřední pro všecky jest. Nebo se tu ze všech stavů lidé scházejí, a co potřebí, zpravují!; uprostřed něho jako v centrum všeho jest residenci¹ královny světa, Moudrosti.

6. (*Začátek matení.*) I líbilo mi se to spořádání pěkné, a počal sem Pána Boha chváliti, že stavy světa tak ušlechtilé¹ rozdělil. Než to mi se nelíbilo, že sem ty ulice na mnoha místech jako protržené viděl, takže leckdes jedna do druhé vbíhala; což mi se snadného zmatení a zblouzení¹ znamením zdálo. A k tomu když sem na tu okrouhlost světa hleděl, patrně sem cítil, že se hýbal a v kolo¹ točil, až sem se závratu bál. Nebo když sem po něm sem tam oči obnášel¹, viděl sem, an se do těch nejdrobnějších věcí všecko hmýzilo¹; když sem ucha nastavoval, všecko tlúčením, boucháním, šoustáním, šeptem a křikem naplněno bylo.

7. (*A při tom mámení.*) I dí mi tlumočník můj, Mámil: „Vidíš, můj milý člověče, jak rozkošný jest ten svět, jak všecko v něm ušlechtilé? A to zdaleka jen na něj hledě: co pak díš, potom jej po částkách s rozkošemi jeho prohlédaje? I komuž by na něm býti milo nebylo?“

Já řekl: „Z dalekať mi se líbí; nevím, jak potom bude.“ „Všelijak¹ dobře,“ dí, „jen věř, a již podme.“

8. (*Způsob dětinského věku.*) Všudybud dí: „Počkej, ještě mu odtud ukáži, kamž potom nepůjdem. Ohlédni se teď nazpět k východu: vidíš-li, jak se tu z té tmavé brány cosi čmýrá¹ a sem leze?“ „Vidím,“ řekl sem. A on zase: „To sou lidé

v nově se na svět (sami odkud nevědouc) dostávající, aniž se ještě znají, a aby lidmi byli¹, vědí: protož jest okolo nich tma a nic, jen vřesku a pláče trochu. Ale když tou ulicí jdou, pomalu se jim šerí a svítá, až teď do této pod námi brány přijdou; tu co se děje, podme, pohledíme.“

KAP. VI.

Osud rozděljuje povolání.

1. (*Branný¹ světa Osud.*) I zejdemo po jakéms tmavém šneku¹ dolů, a aj, v té bráně veliká síň, plná mladého lidu, a po pravé straně sedící zůřivý¹ stařec a držící v ruce veliký měděný hrnec. I viděl sem, an k němu všickni od brány života přicházející přistupovali, a každý do toho hrnce sáhna a cedulku s nějakým písmem vytáhna, hned do některé ulice města, jeden s radostí a výskáním běžel, jiný s zámutkem¹ a stýskáním, krouť se a ohlédaje, šel.

2. (*Povolání rozdělující.*) I přistoupím blíž a nahlédnu některým do těch cedulek a vidím, že tento vytáhl: *P a n u j*, jiný: *S l u ž*; tento: *R o z k a z u j*, jiný: *P o s l o u c h e j*; tento: *P i š*, jiný: *O ř*; tento: *U č s e*, jiný: *K o p e j*; tento: *S u d*, jiný: *B o j u j* etc. I divím se, co to jest. Všezvěd mi dí: „Tu se povolání a práce rozdělují, k čemu se kdo v světě potřebovati¹ dáti má. Ten pak zprávce nad losy slove *O s u d*, od něhož každý do světa vcházející instrukcí¹ tím způsobem vzíti musí.“

3. (*Poutník o prohlédnutí prvé všeho prosí.*) V tom mne Mámil z druhé strany drbne, abych také sáhl, návštějí dávaje. Já prosil, abych nucen nebyl jednoho něčeho hned (bez prohlédnutí prvé) chytiti, ovšem¹ tak slepému štěstí, sedni mi co sedni¹, se poručiti¹. Ale povědino mi, že to bez vědomí a dovolení pana rejenta¹, Osuda, býti nemůže; takž já k němu přistoupě, pokorně žádost svou přednáším: já že sem tím

„oumyslem přišel, abych sám všecko prohlédl, a teprv co by mi se líbilo, sobě vybral.

4. (*A povolení dostává.*) On odpověděl: „Synu, vidíš, že toho jiní nečiní, ale co se jim podá neb naskytne, toho se drží. Však poněvadžs toho tak žádostiv, dobře.“ A napsav cedulku: *Speculare* (to jest: Dívej se neb Zpytuj), dal mi a pustil mne.

KAP. VII.

Poutník prohlédá ryňk světa.

1. (*Vidí lidu rozličnost.*) I dí mi můj vůdce: „Poněvadž všecko prohlédati máš, nejdřív jděme na ryňk.“ I vyvede mne. A aj, nezčislne zástupy vidím jako mha. Nebo tu ze všeho světa jazyků a národů všelijakého věku, zrostu¹, pohlaví, stavu, řádu a povolání lidé byli. Na něž nejprv hledě, vidím předivné jich sem tam motání jako při rojení včel a mnohem divněji.

2. (*S rozličnými povahami a posuňky.*) Nebo jedni chodili, jiní běhali, jiní jezdili, jiní stáli, jiní seděli, jiní leželi, jiní vstávali, jiní zas léhali, jiní se rozličně vrtěli; někteří byli samotní, jiní po houfích větších neb menších. Kroj a křítal¹ přerozličný byl na nich, někteří číře nazí, s divnými všickni posuňky. Potkali-li se kteří, rozličného tu bylo kejklování¹, rukama, usty, koleny a jinak, k sobě se toulení a choulení, summou rozličné třeť¹. I dí mi můj tlumočník: „Tu, hle, máš to ušlechtilé pokolení lidské, ten rozkošný, rozumem a nemsrtedlností obdařený tvor¹, kterýž jak neskonaleho¹ Boha obraz a k němu podobnost v sobě nosí, z rozličnosti těchto jejich neskonalých činů poznati se může; tu jako v zrcadle spatříš důstojnost pokolení svého.“

3. (*Pokrytství při všech.*) Hledím tedy sobě na ně ostřeji a spatřím nejprv, že každý v houfu mezi jinými chodě, larvu¹

na tváři nosí, odejda pak, kde by sám neb mezi sobě rovnými byl, ji smyká¹; a do houfu jíti maje, zase připíná. I zeptám se, co to znamená? Odpověděl mi: „To jest, synu milý, lidská opatrnost, aby se ne všechnem každý, co jest, zjevoval. Sám u sebe může člověk býti, jakýž jest, před lidmi pak lidsky se ukazovati a věcem svým tvárnost¹ dávati sluší.“ Takž mi se chut udělá, abych pilněji, jací pak bez toho uličeného¹ přikrytí jsou, pohleděl.

4. (*A divná potvorství.*) A maje na to pozor, vidím, že všickni nejen v obličejí, ale i sic¹ na těle rozličně jsou zpotvoření. Napořád byli trudovatif, prašiví či malomocní¹; a mimo to některý měl svinský pysk, jiný psí zuby, jiný volové rohy, jiný osličí uši, jiný baziliškové oči, jiný liščí ocas, jiný vlčí pazoury; některé sem viděl s pávovým, vysoko vytaženým krkem, jiné s dedkovým naježeným chocholem, některé s koňskými kopyty etc., nejvíc pak bylo podobných opicím. I zděším se a řeknu: „Však pak já toto potvory jakési vidím.“ „Co (pry), všetýčko¹, pravíš, potvory?“ dí tlumočník a hrozí mi pěstí. „Hleď jen skrze okuláry dobře, spatříš, že lidé jsou.“ Někteří pak z mimo jdoucích zaslechli, že sem je potvorami nazval, a zastavíc se reptali a na mne se také potrhovali. Takž já srozuměv, že tu mudrovati darmo, umkl sem, pomysle sobě: Když pak lidmi býti chtějí, nechť jsou; já však, co vidím, vidím. Báł sem se pak, aby mi bryllí lépe nepřitlačil a mne nezámánil; protož sem uložil mlčeti a tiše raději na ty tak bystré¹ věci, jakýchž sem tu začátek spatřil, se dívati. I hledím znovu a vidím, jak někteří uměle s těmi larvami zacházeli, hbitě je zsmykajíce i vstavujíce, takže v okamžení sobě, kde viděli potřebu, jinou tvárnost¹ dáti uměli. A tu sem již začínal běhu světa toho vyrozumívati; ale mlčel sem.

5. (*Nedorozumění společná při všech.*) Pozoruji také a slyším je k sobě rozličnými jazyky mluvíti, takže na větším díle¹ nic sobě nerozuměli, ani neodpovídali, aneb o jiném, než řeč byla, odpovídali, každý jinak. Někudy jich celá hromada stála, všickni třebas mluvili, každý své, a žádný žád-

ného neposlouchal, ačkoli i trhali jedni druhými, vyslechnutí chtějí; však ho nebylo, spíše rvanice a pranice. I řekl sem: „Ale pro Bůh, což pak toto v Babyloně jsme? Tutoť každý svou píseň hude; můž-liž větší směsice býti?“

6. (*Neužitečnými věcmi se zanášeni.*) Málo pak tu byl kdo zahálivý, všickni se prací nějakou zanášeli!; ale kteréž práce (a tohoť bych se byl nikdy nenadál) nic nebyly než aneb hříčky dětinské, aneb leda pachtování!. Někteří zajisté zbírali smeti a rozdělovali mezi sebe; někteří se s kládím! a kamením sem a tam váleli aneb je po skřipcích! zhůru leckams táhali a zpouštěli zase; někteří kopali zemi a převáželi neb přenášeli z místa na místo; ostatek lidu se zvonci, zrcadly, měchýři, hrkavkami a jinými titěrkami zacházeli; někteří i s svým stínem hráli, jej měřice, honíce, lapajíce. A to vše tak úsilně, až mnozí stonali! a potili se, někteří se i přetrhovali. A byli všudy teměř úředníci jacísi, kteříž takové věci poroučeli a rozměřovali s velikou srdnatostí!, jiní jich zase s nemenší srdnatostí poslouchali. I řekl sem s podivením: „Ale ach, k tomu-liž jest člověk, aby ostrost nebeského vtipu svého na tak marné, špatné věci vynakládal?“ „Co marné?“ řekl tlumočník. „Zdaž se tu jako v zrcadle nespátřuje, jak, hle, všecko vtipem svým lidé přemáhají? Jeden dělá to, jiný jiné.“ „Ale všickni,“ řku já, „věci neužitečné a na tak slavnou vyvýšenost svou nepřipadající!“ „Nemudruj příliš,“ řekl zase; „vždyť ještě v nebi nejsou; než na zemi s zemskými věcmi zacházeti musejí. Vidíš mezi tím, jak pořádně všecko jde.“

7. (*Neřády hrozné.*) Já pak hledě opět, vidím, že nic nespořádanějšího vymyšleno býti nemohlo. Nebo když se někdo s něčím motal a namáhal, jiný přijda pletl se mu v to: tožť svády, rvačky a pračky; pak se mířili! a po chvíli opět táhali. Někdy se jich jedné věci chytilo několik; z toho nechali ji všickni, a běžel každý v svou stranu. Kterí sic pod mocí těch úředníků a dohlédačů byli, ti jakž takž k tomu, co se jim poroučelo, stáli, protože museli; však i tu spleteků! mnoho sem viděl. Někteří se z řádu vyráželi! a prchali pryč;

jiní šafářům odbreptávali!, tak činiti, jak oni poroučeli, nechtíce; jiní se jim kyjů chytali a je vydírali!; a sic všecko hakmak! bylo. Však sem již, poněvadž to řádem slouti chtělo, nic říkati nesměl.

8. (*Pohoršení a zlých příkladů plno.*) Uhlédal sém také jiný neřád, slepotu a bláznovství. Celý ten ryňk (jako potom i ulice) pln byl jam, dolů a výmolů jakýchsi, též kamení a kládí, příčkem a na kříž lecjaks ležícího, a jiných zavazadel!; žádný však ničeho neodložil, nezapravil!, nespořádal, žádný také ničemu nevyhýbal a neobcházel; než tak máni! chodili, a jednáť ten, jednáť onen ustrčil se!, padl neb se zabil neb stloukl, až mi srdce trnulo na to hledě. Z nich však žádný žádného nepamatoval!, než když kdo padl, smáli se mu. Já tedy vida stonek!, neb kládu, neb jámu, na níž někdo slepě lezl, počal sem některých pamatovati; ale nedbal žádný, někteří mi se smáli, jiní láli, jiní bítí chtěli. Některý padl, až nevstal, jiný vstana šel zase a zase kotrlce metal, třebať jedno za druhým; mozolů a modřin každý měl dosti, a žádný nic nedbal: takže sem se tuposti té vynadiviti nemohl, že vlastních pádů a stlučenin tak málo vážili!; ješto! jiný dotkl-li se ho (jinde sem to spatřil), hned zhůru a do zbraně a k boji.

9. (*Nestálost a vrtkavost lidskou při všem.*) Spatřil sem také k novinám! a proměnam! velikou při nich chuť, v šatstvu, stavení, řeči, chodu a jiných věcech. Některé sem viděl, že nic nedělali, než převlékali se, jiný a jiný kroj na sebe berouce, jiní vymýšleli nový způsob stavení a po chvíli bořili to zase; v pracích toho i jiného se chytali a všeho nechávali, vše s jakousi neustalostí!. Nebo jestliže kdo od svého břemene, s kterýmž se natáhal, umřel neb je opustil, hned se jiných několik našlo, kteříž se o ně táhali, vadili, rvali až ku podivu. Mezi tím žádný ze všech nebyl, kterýž by něco promluvil, učinil, postavil, aby mu toho jiní nevysmáli, nezopálali!, nezbořili. Někdo něco s znamenitou! prací a nákladem vzdělal, znamenitě sobě se v tom zalibuje, anť! mu to přijda jiný skácel, zbořil, zkazil: takže sem neviděl, aby kde kdo

co v tom světě udělal, čehož by zase někdo nezkazil. Někteří ani na jiné nečekali, bořili hned po sobě sami; až sem se té bláznivé vrtkavosti a daremnímu kvaltování¹ divil.

10. (*Pýcha a zpínání¹ se nad sebe vespolek.*) Viděl sem též, jak mnozí na vysokých trepkách¹ chodili, někteří sobě chůdy aneb štenclé (aby nade všechny vyzdvižení jsouce, na všechny z vysoka hleděti mohli) zdělali a tak se procházeli. Ale čím kdo vyšší měl, tím snáze se zvrátil, aneb jemu od jiných (z závisti za to mám) nohy podraženy; s čímž se nejedni potkávali a z sebe obecný smích udělali; takových příkladů mnoho sem viděl.

11. (*Nadýmání a zalibování se sobě.*) Item¹, uhlédal sem nejedny, ani se s zrcadly nosí a v nich, i s jiným mluvíc, i vadíc se, i rvouc se, i kládí válejí, i na těch štenclích chodíc, předce se vzhledají¹; a to po předu, po zadu i po stranách na se nahledajíce a nad svou krásou, zrostem, chodem, činy svymi ckajíce¹ i jiným, aby se na ně podívali, zrcadel svých podávající.

12. (*Smrt všechny bídě hubicí.*) Naposledy spatřil sem Smrt mezi nimi všudy se procházející, ana kosou ostrou, lukem a střelami zaopatřena byvši, všechněch hlasem¹, aby se smrtnými býti pamatovali, napomínala. Ale jejího volání žádný neposlouchal, každý svého bláznovství a neřádu předce¹ hleděl. Takž ona střely dobývající¹, po nich na všechny strany házela; kterýmiž jak koho v houfu, mladého, starého, chudého, bohatého, učeného, neučeného bez rozdílu trefila, tak se káceli. Kdo trefen byl, křičel, řičel, řval; jiní okolo chodící když ránu uhlédali, prchali trochu a hned zase nedbali nic. Někteří přijdouc podívali se na raněného chroptícího, a když nohy stáhna dýchati přestal, svolajíc se, zpívali sobě okolo něho, jedli, pili, výskali, někteří při tom trošku se přiškubující. Potom se ho chytili, vlékli a vyhodili jej přes ohradu do tmavé té jámy, kteráž okolo světa jest. A vrátivše se odtud, hýřili opět, Smrti žádný nevyhýbal, pilně toliko, aby na ni nehleděl (ačkoli se o ně otírala), šetře¹.

13. (*Nemoci rozličné.*) Viděl sem pak, že ne všickni, které postřelila, hned se káceli; některé poranila toliko, pochromila, oslepila, ohlušila neb omráčila. Někteří se po její ráně oduli jako puchýři, jiní uschli jako tříška, jiní se třásli jako osika etc., takže větší díl lidí poraněných s hnjícími a kysícími¹ oudy než zdravých chodilo.

14. (*Pomocí proti tomu daremné shledávání.*) A spatřil sem nemálo běhajících a prodávajících na ty rány flastry¹, masti, traňky¹. I kupovali to od nich všickni, výskajíce a Smrti trućující¹. Ale ona nedbala nic, házela a kácela předce, i samy ty prodavače. Což mně lítostivé bylo divadlo hleděti, jak k n-smrtnosti připravený tvor tak žalostně, tak nenadále, tak rozličnými smrtmi hyne. Zvláště když sem vyšetřil, že teměř napořád, když se kdo nejvíc živ býti strojí, přátely sobě shledává, živnost¹ pořádá, domy staví, peníze shání a jinak se sobí a tuží¹, v tom šíp Smrti přiletě učiní všemu konec, a kdo sobě na světě byt stlal, vlečen bývá z něho, a stroje¹ jeho v nic; na něž když nastupuje jiný, přihází se mu totéž; třetímu, desátému, stému jednostejně. Vida pak já tu, že té nejistoty života žádný souditi a k srdci připustiti nechce, než jako by n-smrtností jisti byli, tak sobě všickni, v hrdle smrti stojíce, počínají (nad čímž div lítostí srdce ve mně nepuklo), chtěl sem povýšiti hlasu, napomínati a prositi, oči aby odevřeli, na Smrt šípy nakládající aby hleděli a jim nějak vyhýbali; však rozuměl sem, poněvadž sama smrt svým neustalým voláním a svým ustavičným na oči jim v dosti hrozném postavě¹ lezením nic zpravit nemůž, že ovšem mé špatné mluvení daremní bude. Řekl sem však tiše: „Ach, žel buď na věky Bohu, že my bídní, smrtní lidé k neštěstí svému tak slepí jsme!“ Odpověděl mi tlumočnick: „Můj milý! Byla-liž by to moudrost myšlením na smrt trápiti se? Zvláště poněvadž každý ví, že ji neznikne¹, lépe jest nehleděti na ní, než hleděti svého a dávat sobě dobrou mysl; když přijde, přijde, v některé hodině odbude se¹ toho, a někdy třeba v okamžení. Proto-liž by, že někdo umře, jiní veseli býti přestali? Však se jich na místo

jednoho kolik zase narodí." Na to sem řekl: „Záleží-liť v tom moudrost, tedyť já tomu zle rozumím," a mlčel sem.

15. (*Nemoci a smrti strůjcové sami sobě lidé.*) Necht tohoto nezatajuji, že když sem tak nezčíslné létajících Smrti střel množství spatřil, na mysl mi přišlo: „Kde pak ta Smrt těch šípů tak mnoho bere, že se z nich nikdy nevystřelí?" I hledím a spatřím čistě patrně¹, že ona žádných svých šípů neměla, než luk toliko; šípy pak od lidí brala, každý od toho, kterého ním trefiti měla. A viděl sem, že lidé šípy takové sami strojili a připravovali, někteří je všetečně a opovážlivě i sami ji vstříc nosíce, takže ona sotva, co jich zhotovených viděla, brátí a do srdce jim vstřelovati postačovala. I zkiikl sem: „Již vidím, že pravé jest: Et mortis faber est quilibet ipse suae¹; vidím již, že žádný neumírá, kdo by nestředmostí, nezdrželivostí, všetečností aneb naposledy nešetností¹ hliz¹, pryskýřů, ran vnitřních i zevnitřních¹ (nebo to jsou šípové Smrti) sám na sebe nepřipravoval." Když pak já tak pilně na tu Smrt a její po lidech se shánění hledím, trhne mnou Mámil a dí: „Co pak, nemoudrý, mrtvých raději hledíš než živých? Kdo umře, ten tam; ty se živ býti stroj¹."

KAP. VIII.

Poutník prohlédá stav a řád manželů.

1. (*Pracné a tesklivé do toho stavu se vpravování.*) I vedou mne a přivedou k ulici, v níž pravili, že manželé bydlí. A aj, tu stála brána, o níž mi řekl, že slove S n o u b e n í; před níž byl široký plac a na něm zástupové lidu obojího pohlaví, kteříž procházejíce se jeden druhému v oči nahlédali; a nejen to, ale ohledával jeden druhému uší, nosu, zubů, krků, jazyků, rukou, noh; měřil také jeden druhého, jak dlouhý, široký, tlustý neb tenký jest. Tu jeden k druhému jednáč přistupoval, jednáč odstupoval, jednáč po předu, jednáč po zadu, jednáč

po pravém, jednáč po levém boku naň sobě pohlédaje a všeho, což při něm viděl, ohleduje; zvláště pak (toho sem nejvíc viděl) měšců, vačků a tobol jeden druhému ohledoval. Někdy sobě jich několik na jednu ukazovalo, z toho zase žádný; pakli jeden druhého odháněl, vadili se, tloukli, rvali; i vraždy sem tu spatřil. Některý jiného odstrče, hned zase od jiného odstrčen byl; některý jiné odežena, sám také pryč běžel. Někdo zase, nic se s examinováním¹ nemeškaje, pochytil, co nejbliž mohl; pak se za ruce kams do té brány vedli. Takových já tu třetů¹ plno vida, ptal sem se, co ti lidé dělají? Odpověděl mi tlumočník: „To jsou, kteříž by do ulice Manželské rádi; ale ponevadž tam skrze bránu žádný samotně nebývá puštěn, než po páru, musí sobě každý tovaryše vybrati. Pak to vybírání tu se děje, a každý, co by příhodného proň bylo, sobě hledá; kdo najde, jde, jakž vidíš, s pobočníkem¹ svým k bráně." „A což to vybírání nějak snáze nemůže býti?" řekl sem; „jaks to hrubě pracno." Odpověděl: „Ne práce to, rozkoš¹. Či nevidíš, jak sobě při tom vesele počínají, smějí se, zpívají, výskají? Žádný života způsob není veselejší, věř mi, jako tento." Takž pohledím a vidím sic některé smáti se, výskati; ale vidím také jiné sklopě hlavu s Kornelem choditi¹, vrtěti se, sem i tam potrhovati, zase coufati, trápiti se, nespáti, nejísti, třeštiti se také. I dím: „Co pak tito?" Odpověděl: „I to jest rozkoš." „Necht jest tedy," řekl sem; „podme, co se tamto dále dělá."

2. (*Velikou nejistotu, jak sedne.*) Takž skrze ty houfy se protlačíc, přijdeme k samé bráně, a aj, než se do ní vešlo, vidím zavěšené váhy jakési, ze dvou košů udělané, a okolo nich lidí stojící. I vsadili každý ten pár na váhu na proti sobě do košů a dívali se, rovná-li váha; kdež několikero bylo jich se sstupování a rozstupování, váh potřásání a ustanovování¹. Takž dlouho se s nimi navázic, teprv do brány dál pouštěli. Ale nekaždému se jednostejně svezlo¹. Nebo někteří propadnouc skrze koš, střápali¹ smích a museli se s hanbou zbírati a odtud kliditi, jimž ještě k tomu kuklu jakous či pytel na

uši cpali a kratochvíl z nich měli. Na to já se dívaje, ptal sem se: „Co se pak to dělá?“ Odpověděl mi: „Zasnoubení, když na jisto býti má. Ukáže-li váha, že by rovné za podobné stálo, pouštějí je k tomu stavu, jakž vidiš; pakli jinak, rozchází se.“ „I co se tu za rovnost šetří?“ řekl sem. „Však já vidím, že některé věkem, stavem a jinak sobě všelijak podobné váha ukazuje, a oni předce jednoho skrze koš pouštějí; jiné zase převelmi nerovné, kmetě s mladící, jinocha s babou, sázejí; jeden stojí zhůru, druhý dolů, a předce praví, že muž býti; jak pak to?“ Odpověděl: „Ne všecko ty vidiš. Pravdať jest, některý by kmeť neb babka za funt koudele neuvážil; ale když při sobě buď mastný měšec má neb klobouček, před kterýmž se jiní kloboučkové smykají, aneb podobného něco (nebo takové věci všechny také na váhu jdou), tím jest, že se to ne podle tvého soudu vyrazí!“

3. (*Neproměnitelnost mezi tím, jakkoli sedne.*) Vejdouc my za těmi, kteréž do brány pouštěli, užřím mezi branami kováře jakési, ani každý ten pár lidí do hrozných pout spinají a spjaté teprv dál pouštějí. Při kterémž jich zakovávání mnoho lidu bylo, naschvál (jakž pravili) k tomu sezvaných, aby svědkové byli; kteříž jim hráli, zpívali a dobré mysli býti veleli. Já pak hledě pilně spatřil sem, že ta pouta ne jako na jiných vězných zámek zamykali, ale hned je skovali, svařili, zaletovali, tak aby, dokud jejich na světě života, ani se rozpítí, ani roztrhnouti nemohli. Čehož sem se ulekl a: „Ó ukrutnějšíhož vězení!“ řekl, „do něhož kdo se jednou dostane, na věky k vysvobození naděje nemá.“ Odpověděl tlumočník: „Ovšem žeť jest toto svazek ze všech lidských svazků nejtěžší; ale není se ho proč báti. „Podmež tedy mezi ně, ať spatřím,“ řekl sem.

4. (*Bída a lopotování všechněch vesměs manželů.*) Hledím sobě mezi tím na ně dále a vidím, jak mnoho ubozí práce a kvaltování měli. Měli zajisté na větším díle dětí okolo sebe, uzdami k sobě zpřipínaných, kteříž jim křičeli, vřeštěli, stonali a mřeli; ať mlčím, s jakými bolestmi, pláčem a nebezpečstvím vlastního života na svět jich dostávali. Odrostlo-li které, byla

s nim dvoje práce: jedna, uzdou je při sobě zdržovati; druhá, ostrohrou po sobě hnáti; an často ani uzdy, ani ostrohy netřpíc, divného pachtování natropili až do unavení a do pláče rodičům. Pakli je po vůli pouštěli, aneb se jim zodtrhovali, i hanba i smrt rodičům odtud pocházela. Což já tu i tam znamená, napomínati sem některých počal, jak rodičů, tak dítek, onyno od oslovského dítek milování a jim folkování vystřihaje; těchto k ctnostem nějakým napomínaje. Ale sem málo prospěl, kromě že na mne škaredě vzhledáno uštípkami házino, a někteří i zabiti mne hrozili. I blažil sem neplodné, některé tu vida; ale oni tesknili, a že bez potěšení jsou, sobě stýskali; takž sem vyrozuměl, že i míti, i nemíti dětí v manželství bída jest. Nadto bylo tu jako i v onom rynku mnoho zavazadel a ustrkadel, dříví, kamení, jam; zavadil-li jeden, potkl se, padl, ranil; druhý, od něho nemoha, s nim rovně osrkovati, plakati a bolesti nésti pomáhati musel: takže sem to poznal, že každý v stavu tomto místo jedné péče, starosti, nebezpečství, tolikernásobní péči, starost, nebezpečství má, s kolika spjatý chodí. I znelíbil mi se stav ten.

5. (*Hrozná tragedia v nepodařilém manželství.*) Ovšem pak, když sem na některé v tom houfu pohleděl, tragedií sem spatřil. Byli zajisté nejedni spjatí nejednostejné vůle, jeden chtěl tak, a druhý onak; jeden sem, druhý tam; pak se nepadnili, vadili, hryzli. Tento žaloval mimo jdoucím to, onen ono; tož když nebyl, kdo by rozhodl, vpéřili se do sebe sami, pěstovali se a knytlovali škaredě; smířil-li je kdo, po chvíli byli v sobě zas. Někteří se dosti dlouho slovy táhali, hat-li či tihe; a když se každému, kam upřel, chtělo, tožť se jeden mocí na svou stranu vrhl, druhý také na svou; pak byla táhanice a divadlo, kdo koho přetáhne. Někudy vítězil muž; a žena, ač se země, trávy, a čeho mohla, chytala, však za nim tažena byla předce; někudy pak muž za ženou, čemuž se jiní smáli, ale mně se to politování věc hodnější nežli smíchu zdála. Zvlášť když sem viděl, jak někteří v tom trápení slzeli, vzdychali, k nebi ruce zpínali, že by se zlatem a stříbrem z té vazby vykoupili, se

ohlašující. I řekl sem k tlumočníku svému: „A což pak jim pomozeno býti nemůže? Nemohouliž rozvázáni a od sebe propuštěni býti, kteříž tak srovnávají se nemohou?“ „Nemůž to býti,“ řekl on; „dokud živi, tak býti musejí.“ „Ach ukrutnějšíž této vazby a poroby,“ řekl sem, „však to nad smrt horší.“ A on zase: „A proč se takoví lépe nerozmyslili prvé? Nezhod na ně!“

6. (*Dobrovolné otroctví.*) V tom pohledím, a aj, Smrt šípy svými některé zporáží a zporáží, a pouta hned se každému rozsmekla¹. I přál sem jim toho mysle, že sobě toho i oni přejí a z toho vysvobození srdečně se radovati budou. Ale aj, on každý teměř v pláč a kvílení, jakéhož sem jinde v světě sotvá slyšel, se vydávali, rukama lomíc a příhody své toužíc¹. O těchť, kteréž sem prvé pokojně spolu spatřil, rozuměl sem, že jich opravdu jednoho po druhém teskno; o druhých pak myslil sem: Tak se to oni pro lidi stavějí¹; než budouť se uměti káti, slíbil bych¹, a jiným, jak se pout vystříhati, raditi. A oni pak, než já zvím, protrouc sobě oči, před bránu zas běželi a v poutech znovu se vraceli. I řekl sem s hněvem: „Ó potvorníci¹, nejste politování hodní!“ a k svému vůdci: „Podme od sud; já v tomto stavu více marnosti než čeho vidím.“

7. (*Poutník se také do pout dostal.*) Mezi tím (ať příhod svých nezatajují), když se k bráně rozchodu vracíme, a já předce po světě spekulovati¹ úmysl mám, tožť vůdcové moji, jak Všudybud, tak Mámil, tuze mne namlouvati¹ začnou, abych toho stavu sám také zkusil, že lépe, co jest, porozumím; já že sem mladý, že mne příkladové straší, že sem všeho ještě neprohlédl etc. Ale nic; přeloudili¹ oni mne, že sem se jako z žertu na váhu a odtud do pout dostal a tudíž sám čtvrtý¹ spjatý chodil; jiných pak (pravili že k službě a pro počestnost) páteř¹ mi přidali, že sem je sotva za sebou vláčetí mohl, dychtě¹ a chroptě. V tom nenadále jakýs udeří vicher¹ s blýskáním, hřímáním a krupobitím strašlivým; i rozprchá mi se všecko to pryč kromě spřipínaných mých, s nimiž já také v kout běže, toť šipové Smrti zporázejí mi všech mých tré, že sem žalostně

osaměje a hrůzou zmámený jsa¹, co dělati nevěděl. Vůdcové moji, abych sobě toho na ten čas vážil, že mi snáze utíkati bude. A já; „Proč ste mi pak prvé radili?“ Oni, že času k vazení¹ se není, abych uhýbal¹. Takž sem pospíšil.

8. (*Soud jeho o tom stavu.*) Ale znikna¹ toho, nic předce nevím, co vlastně o tom stavu pověditi: více-li potěšení v něm, když se zdaří (jakož se domnívám, že mně tak bylo sedlo¹), čili žalosti více z přerozličných příčin. To pamatuji toliko, že i bez něho, i v něm teskno bývá, a i když se nejlép zdaří, sladké s hořkým se mísí.

KAP. IX.

Poutník prohlédá stav řemeslníků¹.

(*Co tu viděl veřejně¹.*) Takž jdouce dostaneme se do ulice, kde se živnosti provodí, kteráž zase na mnoho menších uliček a plácků rozdělena byla, a všudy rozličných síní, dílní, výhní, verštatů¹, krámů, boud s přerozličným potvorným nádobím¹ plno; okolo nichž se divně lidé zatáčeli, vše s třískáním, boucháním, vrzáním, škřípáním, hvízdáním, pískáním, foukáním, houkáním, chřestáním a šoustáním rozmanitým. Viděl sem tu, jak se někteří v zemi hrabali a kutali, buď po vrchu ji párajíce aneb se skrze vnitřnosti její jako krtice¹ prorývajíce. Jiní se máchali v vodě, na řekách i na moři; jiní párali v ohni; jiní zevlovali do povětří; jiní zápasili s zvěří; jiní s dřívím a kamením; jiní ledcos sem a tam přenášeli a převáželi. I dí tlumočník: „Hle, jak to bystré¹ a veselé práce! Medle¹, což se tu nejlép líbí?“ Já řekl: „Můž býti, že tu veselosti jest něco; já však mnoho při tom natáhání¹ vidím, mnoho stonání¹ slyším.“ „Ne všeckoť jest těžké,“ řekl; „nahlédněme blíž do těch některých věcí.“ I vodili mne skrze ně pořád¹ a prohlédal sem všecko; a chytal se také po místech toho i jiného pro zkušenou; ale všeho vypisovati na tomto místě ani nemohu, ani nechci. Než co sem tu veřejně vyšetřil, toho nezatajím.

1. (*Všickni obchodové¹ jsou kvaltování nebezpečná.*) Předně, spatřil sem, že všickni ti lidští obchodové jen práce jsou a kvaltování, a každý nějaké své nepohodlí a nebezpečenství má. Viděl sem tu zajisté, že kteří zacházeli s ohněm, byli jako mouřenínové osmahlí a očadlí¹, jimž břinkot kladiv vždycky v uších vzněl a půl sluchu zaměstnával, záře ohně vždycky se jim v očích blyštěla a kůže s připálením tytýmž¹ se poklávala¹. Kteří obchod vedli v zemi, s temnostmi a hrůzami bylo tovaryšství jejich¹; a ne jednou se přihodilo, že se zasuli¹. Kteří u vodách pracovali, mokli co doch¹, drkotali zimou co osika, vnitřnosti jim surověly¹, a nemalý jich díl hlubinám za podíl se dostával. Kteří s dřívím, kamením a jinými hmotnostmi¹ zaneprazdňovali, plní byli mozolů, stonání a ustání¹. Viděl sem zajisté, jak někteří oslovské práce měli, s nimiž se až do potu, a do ustání, a do úpadu, a do úrazu, a do přetržení natáhali a namáhali: ješto tím svým bídným pachtováním chleba sotvá obhájití mohli. Viděl sem jiné, takt¹ jest, že se lehčeji a zjištěněji¹ živili; ale zase, čím méně kvaltování, tím víc nepravosti a fortelů¹ tu bylo.

2. (*Kvaltování ustavičná.*) Druhé, viděl sem, že všecka práce člověka jest pro usta jeho. Nebo co kdo uhnal¹, vše to sobě a svým do ust vecpal; řídké vymíníc¹, kteříž ustům utrhaíce do měsců kladli. Ale ti, viděl sem opět, že aneb děraví byli: co se nasypalo, přšelo¹ zas a jiní zbírali; aneb někdo přijda utřhl mu jej; aneb sám někde zavadě jej sobě odčesl¹ neb protrhl, neb vždy jinou nějakou příhodou zmrhal¹. Takže sem to patrně viděl, že se těmi lidskými zaměstnáními jen voda přelívá: dobývají se peníze a odbývají¹ zas; s tím toliko rozdílem, že snáze odcházejí než přicházejí, buď že se skrz usta aneb skrz truhly přehánějí. Protož sem také více všudy nuzných než možných¹ spatřil.

3. (*Kvaltování těžká.*) Třetí, spatřil sem, že každá ta práce celého člověka vyhledává¹. Ohlédal-li se kdo a drobet váhavě sobě počínal, hned zustával v zadu, hned mu všecko z rukou lezlo, a než zvěděl, na korábu se octl¹.

4. (*Kvaltování nesnadná.*) Čtvrté, všudy sem mnoho nesnadnosti znamenal. Než se kdo do obchodu vpravil, dobrý díl života mu minul; a vpravě se, nedal-li velmi bedlivého na sebe pozorů, hned mu zase všecko zpět šlo; nýbrž¹ i při nejbedlivějších sem shlédł, že se tak často se škodou jako s ziskem potkávali.

5. (*Kvaltování závist rozněcující.*) Páté, viděl sem všudy (zvlášt mezi obchodem podobným) plno závisti a nepřízně. Navalovalo-li se komu víc práce, aneb že se od něho víc nosilo, sousedé hned škaredě hleděli, zuby škřipěli, a mohli-li jak, jemu to zkazili; odkudž různice, nevole, hřešení¹ pocházelo; a někteří z netrpělivosti nádobí od sebe házejíc, v zahálku a dobrovolné korábničství¹ jiným navzdoru se dávali.

6. (*Kvaltování hříšná.*) Šesté, shlédł sem mnoho všudy falše a šalby. Co kdo dělal, zvlášt jinému, vše na odbyti¹, ledabylo dělal, práci svou mezi tím, jak nejvýš mohl, velebě a nadazuje.

7. (*Kvaltování marná i zbytečná.*) Sedmé, nalezl sem tu mnoho zbytečných marností; nýbrž větší díl těch zaměstnání že nejsou než sama pouhá marnost a neúčinné bláznovství, poznal sem jistotně. Poněvadž zajisté lidské tělo skrovničkým a prostičkým jídlem a pitím se přechovati¹, skrovničkým a prostičkým rouchem přioditi, skrovničkým a prostičkým staveňičkem přichrániti dá: patrně jest, že maličké a skrovničké o ně péče a práce potřebí, takž jakž za starodávna bývalo. Toho pak tuto shledal sem, že svět souditi neb neumí, neb nechce, poněvadž k vycpávání a nalívání břicha tak mnoho a tak neobyčejných věcí užívati zvykli, že k shledávání jich veliký lidu díl po zemi i po moři kvaltovati se a sílu i život v šanc sázeti¹ musí; na kterýchž přestrojování¹ opět obzvláštní mistři býti musejí. Podobně se s shledáváním k šatstvu a stavení rozličných materií¹ a s dáváním jim rozmanitých potvorných křtaltů nemalý lidu díl zaneprazdňuje; což vše zbytečné a marné, často i hříšné jest. Tak podobně řemeslníky sem spatřil, jejichž všecko umění a práce jest, dětinské titěrky

aneb také jiné hříčky k strojení kratochvilí a maření času dělati. Jiné nadto, jejichž práce byla, nástroje ukrutnosti, meče, tulichy¹, čekany, ručnice etc., vše na lidi, strojiti a množiti. Jakýchž všech živností s jakým lidé svědomím a s jak potěšenou myslí hleděti mohou, já nevím. Než to vím, kdyby se z těch jejich prací, co nepotřebného, zbytečného a hříšného v nich jest, vyníti¹ a odmísiti¹ mělo, že by větší díl lidských obchodů klesnouti musel. Protož pro tuto i výš připomenuté příčiny nic sobě tu oblíbíti nechtěla mysl má.

8. (*Kvaltování hovadům více než lidem připadající.*) Zvláště pak naposledy, když sem viděl, že se tu jen tělem a tělu pracuje; ješto by člověk, přednější věc v sobě maje, duši, tu nej předněji v práci zavoditi¹, té zisků nej předněji hledati měl.

9. Jednu věc ze jména připomenouti se vidí, jak mi se mezi formany¹ po zemi a mezi plavci na moři vedlo. Když sem tak, dílny řemeslníků přehlédaje, tesknil, řekl Mámilovi Všudybud: „Vidím já, že je toto cosi neposedavého, rtuť vždycky se mektati¹ chtějí; protož mu žádné jedno místo nevoni, k němuž by se přivázati dáti chtěl. Ukažme mu prostrannější¹, kupecký, kdež vždycky sem tam přes svět se přenáseti a jako ptáku létati volno.“ „Nejsem proti tomu,“ řekl sem, „i toho zkusiti.“ Šli sme tedy.

10. (*Kvaltování formanského života.*) A hned užím houf lidí sem tam se vrtících a všelijaké věci, až i¹ třísky, prst, hnůj shledávajících, sbírajících a do břemen fasujících¹. Ptám se, co to? Oni, že přes svět strojí. Já: „A proč ne bez těch tíhot¹? Lehčeji by jeli.“ Oni: „Bloud si ty. Jakž by jeli? To jejich křídla.“ „Křídla?“ řku já. „Křídla arci. Nebo to jim dává i úmysl, i dobrou při tom mysl, i pas a glejt¹ všudy. Či mníš, že se darmo po světě toulati volno? Z toho oni musejí vyživení, přízeň¹ i všecko bráti.“ Hledím tedy; a aj, oni, co kdo nejvíc břemen těch shledati mohl, navázic na šráky¹ jakés s poddělanými koly váleli a šroubovali¹; pak spřipínajíc k nim hovada, tak se se vším tím přes vrchy, hory, doly, zmoly šrotovali¹ a pachtovali, že to znamenitě veselý život, sobě libující. Jakož se i mně

zprvopočátku zdálo. Ale jakž sem je tu i tam v blatě váznouti, káleti se a máchati, natáhati a namáhati, též od dešťů, snihů, slot, metelic, zim, hork rozličná nepohodlí snášeti viděl; jako i na pasích¹ všudy na ně číhati, všecko jim přetřásati, vačky vyprazdňovati (an nic k zniknutí toho hněv, trhání a sapání¹ nepomáhal); tolikéž loupežnou po silnicích zběr outoky na ně činiti a duši jejich vždycky na šancích¹ státi sem spatřil, zodnechtělo mi se toho.

11. (*Plaveckého života nepohodlí.*) Pravili tedy, že jiný jest pohodlnější po světě létání¹ způsob, plavbami; tu že se člověk neztrase, nezkálí, neuvázne, ale od jednoho kraje světa k druhému sebou stříleti¹ můž, všudy nového, nevidaného a neslýchaného něco nalézaje. I vedli mne k krajům země, kdež sme před sebou nic neviděli než nebe a vodu.

12. (*Vypsání lodí.*) Tu mi do jakés chaloupky vstoupiti kázali, z prken zhlobené. A ta nestála na zemi, aniž byla podezděná neb podvalami¹ jakými, sloupy a podporami utvrzená; ale stála na vodě a viklala se sem tam, takže i vstoupiti do ní s rozmyslem¹ bylo. Však když jiní tam šli, šel sem, abych se nesmělým¹ nezdál, i já; nebo pravili, že to náš vůz. Mysle pak já, že již pojedem, aneb, jakž pravili, poletíme; ant my tu den, druhý, třetí, desátý stojíme. „I co pak to?“ díím já; „však ste pravili, že sebou stříleti budeme od jednoho kraje světa k druhému, a my nemůžeme z místa nikam.“ Oni, že až nám tahouni přijdou; a vypravují mi, že oni tahouny mají, kterýmž ani hospody, ani maštale, ani obroku, ani ostrohy a biče netřeba, než jen zapráhnouti a jeti; jen abych počkal, že uhlédám. A ukazují mi mezi tím opratě, provazy, šle¹, váhy¹, brdce¹, oje, nápravy, rozvory¹, klanice¹ a sochory rozličné; vše jinak než při formanském fasuňku¹. Byl zajisté toto vůz ležatý, hřbetem znak¹, ojem¹ (ze dvou nejdelších jedlí udělaným) zhůru do povětří strmící; od jehož špice provazové se rozbíhali k bitům¹ vůkol s mřežováním a žebřováním rozličným. Náprava toho vozu byla v zadu, u níž sedě jediný člověk chlubil se, že všecku tu bohopustu¹ obrátí, kam chce.

13. (*Vypsání plavby.*) Vtom zavane vítr. Nuž chasa naše zhůru; běhati, skákati, křičeti, výskati začnou; jeden se chytá toho, jiný jiného; někteří po těchto provazích zhůru a dolů co veverky sebou házejí, bidla spouštějí, rohože! jakési svinuté rozpouštějí, a co víc toho. Já: „Co pak to?“ Oni, že zapřáhají. I hledím, a aj, ty rohože se nám vydmou jako stodoly (oni pravili, že to naše křídla) a všecko to počne nad námi fičeti, a pod námi se voda stříhati! a stříkati; a než já zvím, anť se nám břeh, i země, i všecko z očí strátí. Já: „Kam sme se pak děli? Co tu bude?“ Oni, že letíme. „Inu tedy leťmež ve jméno Boží,“ řekl sem; a dívám se, jak to s námi prudce jde, ne bez líbosti sic, však také ne bez strachu. Nebo vyšel-li sem ven dívati se, závrat mne podjímal; vlezl-li sem na dno, strach od šustící násilně okolo stěn vody obstupoval mne. A tu mi na mysl jíti počalo, není-li to předce těžká opovázlivost, tak vzteklým žvlům, vodě a větru, život svůj svěřiti a tak zúmýslně smrti v hrdlo lézti, od níž tu nic dále nejsme než na dva prsty; jak totiž tušit jest prkno to mezi mnou a strašlivou propastí. Však umíniv strachu na sobě nedati znáti, mlčel sem.

14. (*Nechutenství na moři.*) Vtom mne puch jakýsi surový! zarážeti počne, a mozk i všecky vnitřnosti mi projma! povalí mne. Tu já se (jako i jiní způsobu tomu nepřivyklí) válím, řičím, rady sobě nevím, všecko se ve mně rozplývá a ze mne leje; že se nejinak zdálo, než že jak hlemejžď na slunci, tak my tu na té vodě se rozplyneme. Tu nařikati na sebe i vůdce své počnu, nevěře, aby živu zustati možné bylo; ale od nich všech místo politování smích sem měl. Věděli zajisté zkušéním! (čehož sem já nevěděl), že ten způsob nebude leč některý den trvati; jakož tak bylo, a síla má pomalu se vracela zase, a poznal sem, že vzteklé to moře toliko mne tak přivítalo.

15. (*Utišení na moři.*) Ale což? Těžší oněch věci hned přišly. Opustil nás vítr, křídla nám ochlípěla!, my stanuli, na vlas! nikam nemohouce. Já opět se vraštití!, co to bude. Zanešení sme tu do těch pustin mořských, ach, vyjdeme-liž zase? Ach,

uhlédáme-liž ještě zemi živých? Ó matko milá, země, země, matko milá, kde jsi? Vodu rybám, tebe nám dal Stvořitel Bůh. Ryby se bydliště svého, ach, rozšafně! drží; my pak nesmyslní své opouštíme. Nepřispěje-liť nám nebe na pomoc, jižť nám v smutné té propasti zahynouti. Takovými kormutlivými myšlenkami trápit se nepřestal duch můj; až teď plavci křičeti začnou. Já vyběhna: „Co to?“ Oni, že vítr jde. I hledím a nevidím nic; oni předce rozpínají. I přijde, pochyť nás a nese zas. Což všechněm přineslo radost; ale kteráž nám hned zhořkla.

16. (*Bouře mořská.*) Rozmáhalo se zajisté to vání tak násilně, že nejen námi, ale i těmi pod námi hlubinami zmítáno bylo, až hrůza k srdci šla. Nebo moře vlnami takovými odevšad se válelo, že sme jako po vysokých horách a hlubokých údolích jednak! zhůru, jednak dolů chodili. Někdy námi zhůru střílilo!, že sme sobě měsíce dosáhnouti moci zdáli; z toho zase zstupovali sme jako do propasti. Tu se zdálo, že nás proti nám jdoucí neb poboční vlna přikvácí! a hned na místě potopí; ona pak podnesla vždycky, toliko že náš ten prkenný koráb sem tam odrážín a od jedné vlny druhé podáván jsa, jednak na ten, jednak na druhý bok dopadal, jednak předkem kolmo zhůru, jednak dolů strměl. Odkudž nejen vodou vždycky na nás a přes nás do povětří stříkáno, ale my ani státi, ani ležeti nemohouc, z boku na bok sme přemítání!, jednak na nohy, jednak na hlavu staveni. Z čehož závrat a všeho všudy s námi se podvracení! pocházelo. Což když dnem noci trvalo, každému souditi snadno, jakých se tu hrůz a strachů pocítiti musilo. I myslil sem sobě: „Ach, titot lidé mimo všecky!, co jich svět má, pobožnými býti příčinu mají, po tu hodinu životem svým jisti nejsouce.“ A ohlédaje se po nich, jak nábožní jsou, vidím, že jednostejně předce jako v krčmě žerou, pijí, hrají, chechtají se, oplzle mluví, zlořečí a všelikou prostopašnost provodí. Nad čímž se zkormoutě, napomínati jich počnu i prositi, aby, kde jsme, pamatovali, a takových věcí přestanouce, k Bohu volali. Než co platno? Jedni mne vysmáli, druzí na mne fukali!,

třetí opřáhali¹, čtvrtí vyhoditi strojili. Mánil můj, abych mlčel a hostem se v cizím domě býti pamatoval, kdež hluchým a slepým býti nejlépe jest. „Ach, nemožné jest,“ díím já, „aby ta věc na dobré vyšla s těmi obyčejí.“ Tu oni opět v smích. Já nezbednost¹ takou vida, mlčeti sem musil, prasku¹ však nějakého při nich se boje.

17. (*Lodí potopení.*) V tom se bouře ssilí a proti nám vichr strašlivý strhne. Tu se teprv moře vlnami až k nebi kouřiti začne; tu nás sobě vlny jako miče podávají, tu se hlubiny odvírají a nás jednak sehlititi pohrožují¹, jednak zhůru zase vymítají¹; tu nás vítr v kolo bere a jednák sem, jednák tam námi hází, až praštělo všecko, jako by se na statisíce kusů roztrástiti mělo. Tu já zmrtněl všecek, nic již před sebou nevida než záhynutí. Onino násilí již odolati nemohouc a na skály neb mělčiny vechnání se bojíc, křídla strhovali a háky jakési veliké železné na přetlustých provazích vyhazovali; tak se na místě zdržeti, až by bouře pominula, troufajíc¹. Ale nadarmo. Někteří zajisté z oněch po provazích lezoucích prudkostí větru jako housenky zházíni a do moře vmetáni; těmto týmž násilím kotvy se zutrhovaly a v hlubinách ztonuly. A tu teprv lodí naše s námi již beze vší obrany, jako na proudě řeky tříšťka, zmítati se počala. Obrům pak oněm železným svévolným¹ teprv také srdce se tratilo: bledli, trnuli, co sobě počítí nevěděli, na Boha teprv zpomínali, k modlitbám napomínali, i sami ruce zpínali. Tu lodí s námi jednak na dně moře usedati, jednak o skryté pod vodou skálení¹ se bítí a skrže to padati a pukati začne. Tu se voda rozštípeninami těmi k nám leje; kterouž ač vylévati, čím a jak kdo pro starost pro mladost mohl, poroučino; platno však nic nebylo; tlačila se násilím k nám a nás v sebe. Tu pláč, křik, úpění nesmírné; žádný nic před očima neviděl, než ukrutnou smrt. A však že život milý, chytal se, čeho kdo mohl, tabulí, desek¹, holí, zda by se tím od potopení ubrániti a snad někam vždy vyplouti mohl. Až i já, když se naposledy lodí rozsmekla¹ a všecko potonulo, čehosi se chytě vyšel sem s nemnohými na břeh jakýsi; jiné

sehltila všecky strašlivá ta propast. Kdež od zděšení a hrůzy sotvá se probrav, svým vůdcům domlouvati začnu, že mne v to uvedli. Oni, že to neškodí mi: když sme jen vybredli¹, abych byl myslí dobré. Věru myslí dobré; do své nejdelší smrti na nic podobného navěsti se nedám.

18. Hledě pak, vidím, že ti se mnou vychvácení¹ zase tam běží a znovu do korábů sedají. „I jdětež na všecko neštěstí,“ řekl sem, „opovázliví lidé; ani se víc dívati na to nechci.“ Tlumočník můj: „Nekaždý jest tak rozmazaný,“ dí; „pěknaf jest, milý brachu, statek a zboží! Pro nahnání¹ jeho musí se člověk i života odvážiti.“ Na to já: „Co jsem hovado, abych pro tělo toliko a tělu naháněje život v šanc sázal? Ba však toho ani hovado nečiní. Člověk ovšem, přednější věc v sobě maje, duši, té by zisků a rozkoši hledati měl.“

KAP. X.

Poutník stav učených prohlédá, nejprv veřejně¹.

1. I řekl ke mně vůdce můj: „Již já myslí tvé rozumím, kam tě táhne. Mezi učené s tebou, mezi učené, to pro tebe vnada, to lehčejší, to pokojnější, to myslí užitečnější život.“ „Ba, tomuž jest tak,“ dí tlumočník. „Nebo co rozkošnějšího býti může, jako aby člověk, nechaje a nedbaje hmotného toho těla kvaltování, s samým všelijakých ušlechtilých věcí zpytováním zacházel¹? Toť v pravdě jest, což smrtné lidi nesmrtnému Bohu podobné a teměř rovné činí, aby jako vševědoucí byli, co na nebi, na zemi, v propastech jest, neb bylo, neb bude, všecko stíhajíce, všecko znajíce; ač ne všechněm v jednostejné dokonalosti, pravdať jest, toho se dostává.“ „Vedtež mne tam! Proč meškáte?“ řekl sem.

2. (*Tuhý napřed exámen.*) I přijdeme k bráně, kterouž mi *Disciplina* m¹ jmenovali; a ta byla dlouhá, úzká a tmavá, plná zbrojných strážných¹, kterýmž se každý, kdo do ulice

Učených chtěl, opověditi¹ a průvodu žádati musel. I viděl sem, že houfové lidu, zvláště mladého, přicházeli a byli hned na rozličné trpké exámeny bráni. Nejprvnější exámen při každém byl, jaký měsíc, jaký zadek, jakou hlavu, jaký mozek (což z vozhera¹ soudili) a jakou kůži přináší. Byla-li hlava ocelivá a mozek v ní ze rtuti, zadek olověný, kůže železná a měsíc zlatý, chválili a hned ochotně dále vedli; neměl-li kdo toho paterého, aneb mu kázali zpět, aneb špatně tušíc¹ tak na zdařbuh přijímali. I řekl sem divě se: „Co pak jim tu na tom paterém kovu záleží, že se tak pilně na to vše dobývají?“ „Ba mnoho,“ dí tlumočník. „Nemá-li kdo ocelivé hlavy, rozpukne se mu; nemá-li v ní tekutého mozku, nebude z něho míti zrcadla; nemá-li plechové kůže, nevytrpí formací¹; nemá-li olověného sedadla, nevysedí nic, roztrousí všecko; a bez zlatého měsce, kde by nabral času, kde mistrů, živých i mrtvých? Či mníš, že tak veliké věci darmo¹ přicházeti mohou?“ I porozuměl sem, kam se to směřuje, že se k tomu stavu zdraví, vtip, ustavičnost¹, trpnost¹ a náklad přináseti musejí; a řekl sem: „Takt se tedy opravdu říci můž: Non cuivis contingit adire Corinthum¹. Ne každému se dřevu dostane býti fladrem!“

3. (*Nesnadné a bolestné k nim vcházení. Memoria artificialis¹.*) I vejdemo dále do brány, a vidím, an každý ten strážný, jednoho neb více jich na práci vezma a s nim se veda, do uší mu cos dmýchá, oči protírá, nos a chrípě vyparuje¹, jazyk vytahuje a obkrajuje, ruce a prsty skládá a rozkládá, a nevím co víc nedělá. Někteří se i hlav provrtovati a cos nalévati pokoušeli. Nad čímž tlumočník zděšeného mne vida: „Nediv se,“ řekl; „učení ruce, jazyk, oči, uši, mozek a všecky vnitřní i zevnitřní smysly jinakší než hloupý lidu obor¹ míti musejí; protož se tu přeformovávají, a to bez práce a odporosti¹ býti nemůž.“ V tom pohledím a spatřím, jak nebozí mnoho od toho přeformování dávati museli. Ne o měšci, než o kůži, již museli nastavovati, pravím. Tytýž¹ zajisté pěst, rafije¹, ferule¹, metla na líci, na lebu, na hřbetě, pod sedadly se octla, až krvavou cedili, a teměř napořád prouhů, šráků, modřin, mozolů plní

byli. Což někteří vidouc, dřív než se jim dali, jen do brány nahlédnouc, coufali; jiní, formovatelům těm z rukou se vydrouc, zutíkali tolikéž. Menší jich počet dotrval, až na prostranno¹ puštění; až i já také, do toho stavu chut maje, formací tu sem, ač ne bez nesnadností a trpkostí, vystál.

4. (*Heslo každému učenému dané.*) Z brány když vycházíme, vidím, že každému tomu ponabroušenému cejch¹ dávají, poněmž by, že mezi učence přináleží, poznán býti mohl: kalamář za pás, za ucho péro a do ruky prázdnou knihu k shledávání umění. I dostal sem toho také. Tu pak dí mi Všezevd: „Nu, již tu máme čtvero rozcestí: do filozofie, medicíny, juris prudentie¹ a theologie; kam nejdřív chceme?“ „Jak soudíš,“ řekl sem. On zase: „Dojděme nejprv na plac, kdež se všickni scházejí, aby se na ně zespolka¹ podíval; potom auditoria¹ po různu procházeti budeme.“

5. (*I mezi učenými nedostatky.*) I uvede mne na nějaký rynek, a aj, tu oblakové študentů, mistrů¹, doktorů¹, kněží, mládenců i šedivců! Z nichž někteří po hromadách se drželi, spolu rozmlouvajíc i disputujíc; jiní se do koutů tiskli, jiným z očí. Někteří (což sem dobře vyšetřil, ale sem jim toho tam mluvití nesměl) měli oči a neměli jazyka; jiní měli jazyk a neměli očí; někteří toliko uši, bez očí a jazyka etc.; takž sem porozuměl, že i tu nedostatkové přebývají. Vida pak já, že všickni tito odkuds vycházejí, a zase tam vcházejíce, jako včely z oule a do oule se motají, pobídnou, abychom také vešli.

6. (*Vypsání bibliotéky.*) Takž vejdemo; a aj, tu síň veliká, již sem ani konce neznamenal¹, a v ní po všech stranách plno polic, příhrad, škatulí a krabic, že by jich na sta tisících vozů neodvozil, a každá měla svůj nápis a titul. I řekl sem: „Do jakéž sme toto pak apatěky¹ vešli?“ „Do apatěky,“ řekl tlumočník, „kdež se lékové proti neduhům myslí chovají; a ta vlastním jménem bibliotéka slove. Pohleď, jací tu neskonalí skladové moudrosti!“ Hledě tedy já, vidím učenců páteře¹ přicházejících rozličně se okolo toho zatáčeti. Někteří, nejpěknější a nejsubtilnější¹ vybírajíce, po kusu z nich vytahovali

a do sebe přijímali, povlovně sobě žvýkajíce a zažívajíce. Já, přistoupě k jednomu, táži se, co to dělá? Odpověděl mi: „Prospívám.“ „A jaká v tom chut?“ díím já. On zase: „Dokud se to v ústech žvýká, náhořkost neb nákyselost čítí, potom se obrací v sladkost.“ „A nač pak to?“ řekl sem. Odpověděl: „Lehčeji mi to přichází vnitř nositi a jsem tím jistší. A co užítku nevidíš?“ I hledím na něj pilněji a vidím jej tlustého a tučného, barvy krásné, oči se mu jako svíce stkvěly, řeč byla pozorná a všecko při něm čilé. I dí mi tlumočník: „Ovšem! pak tito.“

7. (*Neřád v študování.*) I pohledím, a aj, někteří tu velmi lakotně! s tím zacházejí, pořád, co jim k rukám přišlo, do sebe cpajíce. Na něž pilněji hledě, nevidím nic, aby! jim barvy, neb těla, neb tuku co přibývalo, kromě samého břicha oduť a rozecpání; a vidím, že co do sebe nacpali, zase to vrchem i spodkem nezažitě z nich lezlo. Někteří z těch takových i v závrát upadali! a s smyslem se pomíjeli; někteří od toho bledli, schlí i mřeli. Což jiní vidouc na ně sobě ukazovali, a jak nebezpečno s knihami (nebo tak krabicím tēm říkali) zacházeti, sobě vypravovali; někteří prchali pryč; jiní, aby jen opatrně s nimi zacházeli, napomínali se. Protož toho do vnitř nepřijímali, než z předu i zadu pytlíků a mošen sobě navěsíc, do těch ty škatule (nejvíc, na kterých napsáno viděli: Vokabulár!, Dikcionár!, Lexicon!, Promtuarium!, Florilegium!, Loci communes!, Postille!, Konkordancí!, Herbár! etc., každý jak k své věci býti soudil) cpali; a ty nosíc, když co promluvíti nebo napsati bylo, z kapsí vytahovali a odtud do úst a péra brali. Já znamenaje to, řekl sem: „Tito tuším v kapsích umění nosí?“ Odpověděl tlumočník: „Memoriae to subsidia!; čis neslychal?“ Slyšel sem pak od některých ten způsob chváliti že ti pry jen usezené věci! vynášejí. A můžet býti; než já sem jiné tu nepohodlí znamenal. Příhodilo se při mé přítomnosti, že někteří své škatule roztrousili, a některým, když jich poodložili, oheň zejma se! popálil. Ach, jakého tu běhání, rukama lomení, naříkání, na retu! volání! Nechtěl žádný po tu chvíli! víc disputovati, psáti, kázati; než zvěsa hlavu chodil, choulil se, rděl, u koho

věděl prosbou i penězi zase nádobičko shledávaje; ješto, kteří vnitř zachystáníčko! měli, takové příhody ne tak se báli.

8. (*Študenti bez študování.*) Já mezi tím opět jiné spatřím, kteříž ani ne do kapsí sobě ty škatule dávali, než nosili do pokojíků kamsi; za nimiž vejda, vidím, ani pěkná na ně pouzdra strojí, rozličnými barvami líčí, někteří i stříbrem a zlatem obkládají, do polic pořádají a zase vytahujíc na ně hledí; pak zase skládají a rozkládají, přistupujíce a odstupujíce, sobě i jiným, jak to pěkně stojí, ukazují, vše povrchu; někteří také časem na titule, aby jmenovati uměli, nazírali. I díím: „Co pak tito laškují?“ Odpoví tlumočník: „Milý brachu, pěkná věc jest pěknou míti bibliotéku.“ „I když se ji neužívá?“ díím já. A on: „I ti, kdož bibliotéky milují, mezi učené se počítají.“ Já sobě na mysli: „Jako někdo kladiv a klišťi hromady maje, a k čemu jich užívati nevěda, mezi kováře.“ Říci však toho, abych sobě nětco neutržil, nesměl sem!

9. (*Neřád v knih spisování.*) Než vyjdouc my zase na síň, uzřím já, že těch apatekářských nádob vždy víc a víc po všech stranách přibývá, a hledím, odkud je pak nosí? I vidím, že z jakéhoz zastření!; za kteréž já také vejda, spatřím mnoho soustružníků, ani teď jeden nad druhého pilněji a křtaltovněji! z dřeva, kostí, kamení a rozličných materií škatule ty formují, a mastí či dryákem! naplníc, k obecnému užívání dávají. A tlumočník mi dí: „Tito sou ti chvály a všelikého zvelebování! hodní lidé, kteříž nejužitečnějšími věcmi pokolení svému slouží, že pro rozmnožení moudrosti a umění žádné práce, žádného úsilí nelitujíce, slavnými dary svými s jinými se zdělují!“ I udělá mi se chut podívati se, z čeho a jak se to (co tak dary a moudrostí nazval) dělá a strojí. A spatřím jednoho tuším či dva, kteříž vonná kořeni a byliny shledávajíce, krájeli, třeli, vařili, distillovali, rozkošné dryáky, lektváře!, syrúpy a jiná životu lidskému užitečná lékařství! strojíce. Naproti tomu jiné spatřím, že jen z jiných nádob vybírali a do svých překládali; a těch bylo na sta. I řekl sem: „Titoť vodu přelévají.“ Odpověděl mi tlumočník: „I tak se umění

množí. Nebo zdaž se jedno a též' jinak a jinak přistrojiti nemůž? A k prvnějším věcem vždy se něco přidati a přioopraviti můž." „A zkaziti také," řekl sem já s hněvem, vida patrně, že se faleš provodí. Některý zajisté, cizí nádoby dopadna, aby svých několik naplnil, rozřídil', jak mohl, leda pomýjí přiléváním; jiný zase přidáváním lecjakés matlaniny, třeba prachu a smetí, zahustil, jen aby se také nové zadělání zdálo. Mezi tím nápisy nádhernější než onino přivěšovali, a nestydatě jako jiní dryáčníci každý své velebil. Kdež mi i divno, i hněvno bylo, že (jakž sem prv navrhl) řídký kdo' vnitřní podstatu examinovat', než všecko napořád aneb aspoň bez rozdílu brali; a pakli kteří vybírali, jen zevnitřního křítaltu' a nápisů hleděli'. A tu sem porozuměl, čím to jest, že jich tak málo k vnitřní čerstvosti' myslí přichází; nýbrž čím kdo těch léků více do sebe hlta, tím že se více dávil, bledl, vadl a chřadl. Spatřil sem pak převeliký díl milých těch dryáků, jimž se nikdy k žádnému lidskému užívání přijíti nedostalo, než jen molům a červům, pavoukům a mouchám, prachu a plesnivosti, naposledy smutným škřinkám' a zadním koutům za podíl byly. Čehož bojíce se někteří, jak brzy' dryák svůj dostrojili (ba někteří dřív, než strojiti dobře začali), hned po sousedech praefací', veršů, anagrammat' prosíce běhali; hned patrony, kteříž by novým strojům' jména a měšce půjčili, shledávali; hned titule a nápisy jak nejzodbněji líčili; hned rozličných figúr a kupršťyků' květováním jak nejkadeřavěji premovali'; sami to také lidem vstříc nosili, podávali a jako řka bezděk' cpali. Ale viděl sem, že naposledy ani to již nepomáhalo, protože to přes příliš přemnoženo bylo. I litoval sem nejedněch, že mohouc čistý míti pokoj, beze vsí potřeby a užitku, nýbrž v šanc sázením jména svého a se škodou bližních v to dryáčnictví se dávají. O čež když sem návštějí' dával, nenávisť sem získal, jako bych obecnému dobrému překážel. Mlčím již, jak někteří z věcí naprosto jedovatých ty své confekty' strojí; takže tak mnoho se trávenin' jako lékařství prodávalo, a nelibě sem ten neřád nesl; ale nebyl kdo toho napravití.

10. (Nevole a různice.) Takž zase na plac Učených výjdeme; a aj, svády, různice, rvačky, shon mezi nimi. Řídký tu byl, kdož by s někým táhanice neměl; nejen mladí (což by se nedospělého věka drzosti přičísti mohlo), než i ti starci vespolek se drancující. Nýbrž' čím kdo za učenějšího aneb sám sebe držel, aneb od jiných jmín byl, tím více různic začínal a na jiné vůkol šermoval, sekal, házel a střílel, až hleděti hrozno bylo, pochvalu a slovoutnost v tom sobě zakládaje. I řekl sem: „Ale což to pro milý Bůh? Však sem já myslil, a takť mi od vás slibováno, že toto nejpokojnější stav jest; já pak tak mnoho různic nacházím." Odpověděl tlumočník: „Synu, nerozumíš ty tomu: však se to oni brousí." „Co brousí?" řekl sem. „An já rány vidím, a krev, a hněv, a vražedlnou jedněch k druhým nenávisť. Však sem podobného nic v žádném stavu řemeslníků nespatriil." „Bezpochyby," řekl on, „oněch umění jsou řemeslná, otrocká, těchto svobodná. Protož čeho se oněm nedovoluje, aniž by se při nich trpělo, toho těmto plná svoboda." „Ale jak to řádem slouti má," řekl sem, „já nevím." Zbroj sic jejich na pohledění strašného se nezdálo nic. Nebo kopí, kordy a tulichy', jimiž na sebe sekali a bodli, koženní byli; jichž nedrželi v rukou, než v ústech. Střelba pak jejich byla z třtin' a písku', kteréž prachem vodu rozpouštěným nabíjejíce, papírovými štáfy' na sebe házeli. Nic, pravím, to, po vrchu hledě, hrozného se nezdálo; já však vida, jak, když někdo mírně trefen' byl, sebou trhal, křičel, vinul', utíkal, snadně mi porozuměti bylo, že to ne žert, než opravdový boj jest. Na někoho jich mnoho dotíralo, až všecko od mečů okolo uší břiňkalo, a kulí papírových jako krupobití naň padalo; někdo, statečně se bráně, obránil' se a všecky odbůjce' své rozebral; jiný, ranami jsa přemožen, padl. A viděl sem tu neobyčejnou jinde ukrutnost, že ani poraženým již a mrtvým neodpouštěli, nýbrž tím víc a nelítostivěji na ně sekali a flekali, každý na tom, který se mu již nebránil, nejraději rekovství dokazuje. Některý s sebou mírněji zacházeli, však hádky a nedorozumění prázdni' nebyli. Nebo sotvá kdo co promluvil,

aby mu hned jiný někdo naodpor nevstoupil, i o snih, bílý-li jest či černý, i o oheň, horký-li jest či studený, hadruňky¹ byly.

11. (*Veliká jejich zapletenost!*.) V tom se někteří v ty ne-
svornosti vkládali a ku pokoji raditi začali; čemuž sem já se
zrađoval¹. Povstala i pověst, že všecky rozepře k porovnání
přijítí mají; a byla otázka, kdo to konati bude? Odpovědino,
že povolením královny Moudrosti ze všech stavů nejsoudnější¹
vybráni býti mají, jimž se moc dá, aby vyslychajíce odporných
stran, při každé věci smysly¹ rozeznání¹ činili, a co pravějšího
jest, vyhlašovali. I shluklo se nemálo těch, kteříž soudcové
býti měli a chtěli; a shluklo se předně těch, kteříž mezi sebou
pro smyslů rozdílnost různice měli, množství veliké. Mezi
nimiž sem také viděl Aristotelesa¹ s Platonem¹, Cicerona¹
s Sallustiem¹, Scota¹ s Aquinatem¹, Erasma¹ s sorbonisty¹, Coper-
nika¹ s Ptolomeem¹, Theophrasta¹ s Galenem¹, Husa, Lutéra a jiné
s papežem a jezuitý, Fratres Rosaeos s filozofastrý¹ a jiných
bez počtu. Jimž kdy conciliatores¹ žaloby a stížnosti, důvody
a odvody¹ co v nejkratší slova pojaté psané sobě podati po-
ručili, oni takové haldy knih nakladli, že by k přehlédnutí
jich šest tisíc let nestačovalo; žádajíce, aby to summovní
myslu jejich ponavržení¹ na ten čas přijato bylo; dále pak
potom, jak by potřeba ukazovala, šířeji svou vysvětlovati a
provozovati¹ aby jednomu každému plná svoboda zustávala.
I začali nahlédati do těch knih; a kam kdo nahlédl, hned se
odtud napiv, toho zastávati počal, a vznikly mezi pány
ubrmany¹ a smlouvci¹ veliké roztržitosti¹, když ten toho, onen
onoho zastával. A tak nezpravic nic rozprchli se; a učení
k hadruňkům svým se navrátili. Čehož mi do pláče líto bylo.

KAP. XI.

Poutník přišel mezi filozofy.

1. (*Veřejně.*) I dí mi tlumočník: „Nu již tě ale mezi samy
filozofy, jejichž práce jest k napravení nedostatků lidských

prostředků¹ vyhledávati, a v čem pravá moudrost záleží, uka-
zovati, uvedu.“ A já řekl: „Tuť se snad bohda jistému něčemu
naučím.“ On řekl: „Ovšem; nebo to sou lidé, kteříž pravdu
každé věci znají, mimo jejichž vědomí¹ ani nebe nic nedělá,
ani propast¹ ničeho neskrývá; kteříž život lidský k ctnostem
ušlechtilé formují, kteříž obce a krajiny osvěćují, kteříž Boha
přítele¹ mají, moudrostí svou k jeho tajnostem dosahující.“
„I podmež,“ řekl sem, „podme mezi ně, prosím, tím spíše.“
Ale jakž mne tam uvedl a já množství starců a divné jejich
třety¹ spatřil, strnul sem. Tu zajisté Bion tiše seděl, Anacharsis
se procházel, Thales létal, Hesiodus oral, Plato v povětří ideas
honil, Homerus zpíval, Aristoteles disputoval, Pythagoras
mlčel, Epimenides spal, Archimedes zemi odstrkoval, Solon
práva a Galenus recepty spisoval, Euclides měřil síň, Cleobulus
budoucí věci zpytoval, Periander povinnosti rozměřoval,
Pittacus válčil, Bias žebřal, Epictetus sloužil, Seneca mezi tu-
nami zlata sedě chudobu vychvaloval, Socrates o sobě kaž-
dému, že nic neumí, povídal, Xenophon naproti tomu každého
všemu naučítí sliboval, Diogenes z sudu vykukaje všecky
mimo jdoucí haněl, Timon všechněm zlořečil, Democritus
všemu tomu se smál, Heraclitus naproti tomu plakal, Zeno se
postil, Epicurus hodoval, Anaxarchus pravil, že to všecko nic
není, jen že se to tak zdá. Jiných drobnějších filozůfků mnoho
bylo, a každý obzvláštního něco provodil; čehož sem ani ne-
spamatoval všeho, aniž mi se připomínati chce. Dívaje se pak
na to řekl sem: „Ale toto-liž sou ti mudrcové, světlo světa?
Ach, ach, jáť sem se jinakších věcí nadál! Však tu jako sedláci
v krčmě každý vyje, a každý jináč.“ Řekl mi tlumočník: „Tys
bloud, ty těm tajemstvím nerozumíš.“ Já slyše, že tajemství
jsou, počnu o nich bedlivě přemýšlovati, a tlumočník počne
mi je vykládati. V tom, aj, přistoupí jakýsi také v filozofském
habitu¹ (jmenoval se Pavlem Tarsenským¹), pošeptal mi do
ucha: „Zdá-li se sobě kdo moudrým býti v tomto světě, budiž
blázněm, aby moudrým učiněn byl. Moudrost zajisté světa
tohoto bláznovství jest u Boha. Nebo psáno jest: Zná Pán pře-

myšlování moudrých, že jsou marná." (I. Cor. 3, 18. 19. 20.) S kterouž řečí, poněvadž sem viděl, že co mé oči a uši vidí a slyší, se srovnává, ochotně sem na tom přestal a: „Podme někam jinam“ řekl. Tlumočník pak můj bláznů mi nadal, že maje já se od moudrých něčemu naučiti, od nich utíkám. Ale já šel mlče předce.

2. (Přišel mezi grammatiky.) I vešli sme do auditorium jakéhosi, kdež, aj, plno s rafíčkami¹, mladých i starých, malujících litery, čárky a puňktíky; a když jeden jinák než druhý napsal aneb vyslovil, jedná se sobě vysmívali, jedná vadili. Za tím rozvěšovali po stěnách slova a hádali se o ně, co které kterému přijde¹ etc., a tu je skládali, rozkládali, představovali, rozličně. Načež já nadívaje se a nic mimo to nevida, řekl sem: „Toť jsou dětinské věci. Podme jinam.“

3. (Mezi retoriky.) Vešli sme tedy do jiné síně, kdež, aj, mnoho jich stálo s penzlíky¹, smlouvajících se, jak by slova buď napsaná aneb z úst do povětří puštěná na zeleno, červeno, černo, bílo, a jak by kdo chtěl, barvena¹ býti mohla. I ptal sem se: „Nač by to bylo?“ Odpovědino mi: „Aby se poslouchajícím tak i jinak mozek zabarviti mohl.“ A já zase: „K líčení-li pak pravdy či lži těch ličidel se užívá?“ On: „Co přijde¹“ řekl. „Tak mnoho tedy tu falše a marnosti, jak pravdy a užitků,“ díím já. A jdu odtud.

4. (Mezi poéty.) Takž vstoupíme jinam; a aj, tu houf křepkých jakýchsi jonáčků, na vážkách odvažujících a na pidi odměřujících syllaby¹ a plésajících okolo toho a skácících. I divím se, co to jest; a tlumočník mi dí: „Ze všech umění, která z liter povstávají, není řemeslnějšího¹ a veselejšího nad toto.“ „A co pak jest?“ díím já. Odpověděl: „Co se prostým slov ulíčením¹ zpravit nemůž, to se tímto jich sfaldováním¹ zpraví.“ Vida pak já, že ti, kteří se tomu slov faldování učí, do jakýchsi knih nahlédají, nahlédnu i já a vidím tam: „de Culice¹; de Passere; de Lesbia; de Priapo; de Arte Amandi; Metamorphoses; Encomia; Satirae;“ summou, frašky¹, básně¹,

freje¹ a všelikou bůjnost. Což mi všecku tu věc jaksí zošklivilo. Zvláště vida já, že kdo těm syllaboměrcům pochleboval, všecko umění na zvelebování¹ jeho vynakládali; kdo se jim vhod neučinil, všelijakými naň odevšad uštípkami házeli; takže se toho umění jen aneb k pochlebování aneb k štípání užívalo. Znamenav tedy já, jak to vášniví lidé, pospišil sem od nich chutně¹.

5. (Mezi dialektiky¹.) Jdouce tedy, vkročíme do jiného stavení, kdež dělali a prodávali perspicilla¹. I ptám se: „Co to jest?“ a odpovědi mi, že sou Notiones secundae¹; kdo je má, že všecko uhlédá, nejen po vrchu, ale do vnitř věci; zvláště pak do mozku jeden druhému nahlédati a v rozumu jemu se přebíratí že můž. I přicházeli mnozí a kupovali ty brylle, a mistři je učili, jak nastrkovati, a kde potřebí, nakrucovati mají. Mistři pak, kteříž je dělali, obzvláštní na to byli, dílny své po koutech majíce; ale nedělali jednostejných. Někdo dělal hrubé, jiný malé; někdo okrouhlé, jiný hranaté; a každý své chválil a kupce vábil, a hádali se neukojitedlně¹ i házeli na sebe. Některý od každého koupil a všecky sobě k nosu zpřipínal, někdo jen jedny vybral a přilepil. Tu pak někteří pravili, že předce nemohou viděti tak hluboko; jiní pravili, že vidí, a ukazovali sobě až za mozk ještě a za všecky rozumy. Ale z těch nejedny sem viděl, že když postupovati začali, hned přes kamení a špalky a do dolů¹ (o nichž sem prv pověděl, že jich všudy plno bylo) padali. I ptal sem se: „Jak pak to, poněvadž se skrze ty brylle všecko vidí, že těm ústrkům¹ nevyhýbají?“ Odpovědino mi, že ne brylle, než ti, kdo jich užívati neumějí, vinni sou. Mistři pak pravili, že není dosti brylle dialektiky míti, než že se zrak jasným collyrium¹ z fyziky a matematiky vyčistiti musí. Protož aby do jiných auditorií šli a zrak sobě propravili¹. Šli tedy, jeden sem, druhý tam. A já svým vůdcům: „Podmež i my“ řekl. Ale toho sem neobdržel¹ dříve, než až sem také ponoukáním Vsezvěda několikerý ty brylle sobě zjednal a zpřipínal; a zdáloť mi se, pravda jest, že cosi víc vidím, a některá věc několikerým způsobem vidína

býti mohla. Ale sem vždy, abychom dále šli, že já toho collyrium, o němž tu mluvili, zkusiti chci, dotíral.

6. (*Mezi fyziky*.) I šli sme, a uvedli mne na nějaký plac, u prostřed něhož uzřím veliký rozložitý strom, na němž všelijaké listí a všelijaké ovoce (v škořepinách všecko) rostlo; pravili mu *Natura*¹. Filozofů vůkol něho zástup byl, vzhledajících a ukazujících sobě, jak které ratolesti, listu a ovoci říkají. I řekl sem: „Tito, slyším, že se jmenovati těch věcí učí, ale aby přirození¹ stíhati¹ měli, ještě nevidím.“ Odpověděl mi tlumočník: „S to ne každý býti můž; než hled' na tyto.“ I vidím některé větvoví ulamovati a listí i ovoce rozvínati¹, a kde na ořech přišlo, zubami hrýzti, až jimi třeskotali; ale oni pravili, že to škořepiny praští; a přebírajíce se v nich chlubili se, že jádro mají, tajně jedni druhým, ale řídkým ukazujíce. Já pak, nahlédaje také mezi ně pilně, patrně sem viděl, že zevnitřní sic šupinu a kůru zhmožděnou a rozmačkanou měli, nejtvrďší však škořepina, v níž zavínuté jádro leželo, ještě byla celá. Vida já tu tedy i marnou honosnost, i daremné kvaltování (viděl sem zajisté, jak někteří i oči sobě vyhleděli i zuby vylámali), pobídl sem, abychom jinam šli.

7. (*Mezi metafyziky*.) Takž vstoupíme do nějaké síně, a aj, tu páni filozofové krávy, osly, vlky, hady a všelijakou zvěř; ptactvo, zeměplazy; též dříví, kamení, vodu, oheň, oblaky, hvězdy a planéty, až i anjely před sebou majíce disputovali, jak by se každému tomu tvorů to, co od jiných rozdílného má, odjítí¹ mohlo, tak aby všickni sobě podobní učinění byli. I svlékali z nich nejprv formu¹, pak materii¹, naposledy všecky případnosti¹, až holé *Ens*¹ zustalo. (*Unum, Verum, Bonum*.) A tu se hádali, jsou-li všecky ty věci jedno a též¹, jsou-li všecky dobré a jsou-li všecky v pravdě tím, čím jsou; a podobných na sebe víc otázek dávali. Kterýchž pozorujíc někteří, začali se diviti a vypravovati, jak lidský vtíp vysoko vyšel, že, hle, všecku bytnost¹ přesáhnouti a všech tělesných věcí tělesnost odloustiti¹ může a umí; až sem se i já v subtilnostech¹ těch kochati počal. Ale v tom jeden vystoupě,

(*P. Ramus*¹) volal, že to jen jsou fantazie, aby toho nechali. I potáhl¹ některé po sobě; a jiní byli zhůru¹, za haeretiky¹ je odsuzujíce, že od filozofie nejvyšší umění a jako hlavu *artium*¹ odtíti chtějí. Kterýchž hadruňků já naposlouchaje se, šel sem odtud.

8. (*Mezi arithmetiky*.) V tom jdouce, trefíme mezi jakési, kteříž plnou síň cifer majíce, přebírali se v nich. Někteří, berouc z hromady, rozsazovali je; jiní zase přešrlím¹ shrňujíc, na hromádky kladli; jiní opět z těch hromádek díl ubírali a obzvlášť¹ sypali; jiní opět ty díly v jedno snášeli; a jiní zase to dělili a roznášeli, až sem se tomu jejich dílu podivil. Oni mezi tím vypravovali, jak v celé filozofii jistšího umění nad toto jejich není, tu že nic chybiti, nic ujíti, nic nadbýti¹ nemůž. „Nač pak to umění jest?“ řekl sem. Oni mé hlouposti se podivíc, hned jeden přes druhého divy mi vypravovati začnou. Jeden, že mi poví, kolik husí v stádě letí, nepočítaje jich; druhý, že mi poví, v kolika hodinách čisterna¹ pěti rourkami vyteče. Třetí, že mi poví, kolik v měsíci grošů mám, nena- hlédaje tam etc., až se jeden našel, kterýž se písek mořský v počet uvéstí podvoloval a o tom hned knihu sepsal (*Archimedes*¹). Jiný příkladem jeho (ale větší subtilnosti dokázati chtěje) dal se v počítání v slunci létajícího prášku (*Euclides*¹). I užásl sem se; a oni mi k srozumění posloužití chtěice, ukazovali své regule¹: *Trium*¹, *Societatis*¹, *Alligationis*¹, *Falsi*¹; kterýmž sem jakž takž vyrozuměl. Než když mne do nejzadnější, jenž *Algebra* aneb *Cossa*¹ slove, uvéstí chtěli, takových sem tam divokých jakýchsi klik a háků hromady uhlédal, že mne o málo¹ závrat nepopadl; a zavra já oči, prosil sem, aby mne odtud vedli.

9. (*Mezi geometry*.) I přijdeme k jinému auditorium, nad nímž: *Ὀὐδεις ἀγεωμέτρητος εἰσὶτω*¹, napsáno bylo; a já zastavě se: „Budem-liž tam moci?“ řekl sem, „poněvadž tam geometry toliko pouštějí?“ „Pod' předce,“ řekl *Všudybud*. I vejdem; a aj, tu jich množství, kteříž čáry, háky, kříže, kola, *quadráty*¹, *punčky* psali, každý sobě sám tiše. Pak jeden k druhému při-

cházel a ukazovali sobě; některý pravil, že jinak býti má, a tento, že dobře; tož se vadili. Vynalezl-li kdo novou nějakou čaru neb kliku, výskal radostí, a svolaje jiné ukazoval; kteříž ckali¹, prsty a hlavami točili, a v svůj kout každý běže, také sobě takovou dělal; jeden trefil, jiný ne; takže všecka ta síň po zemi, po stěnách, po stropě plná byla čar, a nedali sobě na ně šlapati, ani se jich dotýkati.

10. (*Praecipua apud geometras controversia, de quadrando circulo¹*.) Kteří mezi nimi nejučenější byli, sstupovali se do prostřed a pokoušeli se očsi velmi úsilně, načež viděl sem, že jiní všickni s otevřenými ústy očekávají; a bylo o tom řeči mnoho, jak by to nade všeho světa subtilnosti divnější bylo, a kdyby se vynalezlo, že by již nic nebylo nemožného. Já tedy, co to jest, věděti žádostiv jsa, přistoupil sem a spatřil, že kolo mezi sebou mají, o něž otázka jest, jak by z něho quadrát udělán býti mohl. A když se toho s nevypravitedlnou práci vyhledávalo, rozstoupili se zase, aby každý o tom přemýšleoval, sobě poručíc. Tožť po malé chvíli nenadále jeden vyskočí (*Joh. Scaliger¹*), volaje: „Mám, mám, tajemství odkryté, mám!“ I shlukli se k němu všickni, viděti a diviti se chvátajíce. A on, vynesla velikou knihu in folio¹, ukazoval jim. I stali se hlasové a pokřikování, jakéž po vítězství bývá. Ale tomu plésání jiný hned brzo přítrž učinil (*Joh. Clavius*), co hlasu měl křiče, aby se mámiti nedali, že quadrát není; a postaviv ještě větší knihu, všecky onoho domnělé quadráty zase v kola obrátil, mocně¹ to provodě¹, že oč se onen pokusil, toho dovésti člověku možné není. I sklopili všickni hlavy a navrátili se k čarám a klikám svým.

11. (*Mezi geodéty¹*.) My pak odtud do jiné síně sme přišli, kdež prsty¹, pídi¹, lokty¹, sáhy¹, váhy, míry, sochory, hevery, škrípce¹ a podobné nádobí prodávali a plno bylo měřících a vážících. Někteří samu tu síň měřili, a každý teměř jinak naměřil; pak se nesnadnili¹ a měřili znovu. Někteří měřili stín na dýl, na šíř, na tloušť; jiní jej na váhu vážili. Summou pravili, že nic není v tom světě, ani krom světa, čeho by se oni

doměřiti nemohli. Ale já, trochu se na to jejich řemeslo podívaje, poznal sem, že více pochluby než potřeby bylo. Protož sem hlavou pokyna odtud šel.

12. (*Mezi muziky.*) I přijdem do jiného pokoje, kdež plno hudeb a zpěvů, břinkání a hlucení rozličných nástrojů spatřím; a některé okolo nich stojící a z vrchu, z důlu, po stranách nazírající a uch nastavující, co to, kde, kudy a kam zní, jak a proč co se čím zní neb nezní, vystihnouti chtěje. Někteří pravili, že již vědí, a plésali pravice tu Božského cosi býti a tajemství nad tajemství; protož to s velikou chutí a poskakováním rozbírali, skládali, překládali. Ale k tomu se jeden z tisíce nevydařil; jiní jen hleděli. Pakli kdo také ruky přičiniti chtěl, škřípalo to a vrzalo, jako i mně. Takž já vida některé dosti, jakž se zdálo, vzáctné lidi za hříčku a maření času to míti¹, šel sem odtud.

13. (*Mezi astronomy.*) Tehdy vede mne Všudybud po schodech na jakés pavlače, kdež hromady uzřím lidí žebříky dělajících a k obloze přistavujících; pak lezoucích zhůru a lapajících hvězdy a roztahujících přes ně šňury, pravidla, závaží, kružidla, a cesty běhů jejich měřících. O čemž někteří usadíc se regule psali, kdy, kde a jak se které scházeti neb rozcházeti mají, vyměřující. I podivil sem se opovázlivosti lidské, že až do nebe se zpínati a hvězdám regule dávati smějí¹; a zachutnav sobě to tak slavné umění, živě sem se ho i sám také chápati počal. Ale poobírav se s tím, čistě¹ sem spatřil, že hvězdy jinak, než jim tito houdli¹, tancovaly. Což i oni sami znamenavše, na anomalitatem coeli¹ naříkali, vždy jinak a jinak v řád je sobě uvěsti se pokoušejíce, až i místa jim měnice, některé dolů na zem strhující, zemi pak zhůru mezi ně sázejíce¹: summou tak i jinak hypotheses¹ vymýšleli, an dokonále nic se trefovati nechtělo.

14. (*Mezi astrology¹*.) Někteří tedy nelezli tam více, než zdůlu toliko na ně vzhledajíce, k čemu se která strojila, šetřili; a spořádajíc trigóny, quadráty, sextíle, conjunccí, opposicí a jiné aspecty¹, vyhlašovali budoucí, buď veřejně světu, nebo

soukromně jistým osobám, štěstí a neštěstí, nativítý¹ a pranostiky¹ píšíc a mezi lidmi pouštějíc. Z čehož nejednou na lidech bázeň a strach, nejednou veselost se dělala, zvláště některých; jiní nedbali nic, házeli tím v kout, zpílali z hvězdhářů¹, pravíc, že oni i bez pranostiky dosti se najísti, napíti, naspáti mohou. Na kterýž však postranní soud, zdálo mi se, že dbáti nesluší, jestliže jen umění samo v sobě jisté jest; ale čím sem na ně víc šetřil¹, tím sem jistoty méně znamenal; trefilo-li předpovídání jednou, pětkrát zato chybilo. Rozuměje já tedy, že tu i bez hvězd hádati nenesnadno, kdež uhodnouti pochvalu, chybiti výmluvu má¹, za marnost sem položil déle se s tím meškati.

15. (*Mezi historiky.*) I vyjdeme opět na jiný plac, kdež, aj, novou věc spatřím. Nebo tu nemálo jich stálo s jakýmis křivými, ohnutými trubami, jejichž jeden konec k očím sobě cpali a druhý přes rameno za hřbet sobě stavěli. Což co by bylo, když sem se ptal, odpověděl mi tlumočnick, že jsou perspicille¹, kterýmiž se za hřbet hledí. Nebo pry kdo člověkem býti chce, musí nejen, co před nohama leží, viděti, ale i na to, co již přešlo a za hřbetem jest, se ohlédati, aby z minulého přítomnému a budoucímu se učil. Takž já za novou to věc maje (nevěděl sem zajisté před tím, aby takové oklikovaté¹ perspicille býti mohly), prosil sem jednoho, aby mi trochu na pohlednutí zapůjčil. I podali mi jich několik: a aj, potvorná věc! skrze každé jináč a jináč viděti bylo. Skrze jedno věc některá daleko se zdála; skrze druhé tatáž blíž; skrze jedno té, skrze jiné jiné barvy; skrz třetí toho třeba ani nebylo; takže sem to vypruboval, že se tu nač ubezpečiti není, že by tak, jakž se ukazuje, bylo, než jak které perspicillum přistrojeno, tak že věc očím barví. Z nich pak viděl sem, že každý své perspectivě¹ věří; protož se o lecos dosti trpce hádali. Což mi se nelíbilo.

16. (*Mezi ethiky¹ a politiky.*) Když mne jinam vésti počnou, ptám se: „Brzy-li pak těm učeným konec bude? Však již až teskno mezi nimi se motati.“ „Nejlepší pozustává¹,“ řekl Všudybud. I vkročíme na nějakou síň, kteráž plná byla obrazů,

po jedné straně pěkných a libých velice, po druhé straně mrzutých¹ a přepotvorných¹; okolo nichž chodili filozofi, nejen na ně vzhlédajíce, ale i což oněm k kráse, těmto k mrzutosti barvami přidati mohli, přidávající. I ptal sem se: „Co to jest?“ A tlumočnick mi dí: „Co nevidíš nápisů na čelích?“ A vodě mne ukazuje mi ty nápisy: Fortitudo¹, Temperantia, Justitia, Concordia, Regnum etc. a z druhé strany: Superbia¹, Gula, Libido, Discordia, Tyrannis etc. Filozofi pak prosili a napomínali všech přicházejících, ty pěkné aby milovali, škaredé v nenávist brali, onyno, jak nejvíc mohli, schvalující, tyto, jak nejvíc mohli, hanějící a hyzdíce. Což mi se dobře líbilo a řekl sem: „Nu, tutož již aspoň lidi nacházím, kteříž hodnou věc pokolení svého činí.“ Mezi tím uhlédám já, že ti milí napominatele nic více sami k pěkným těm kontrfektům¹ než k druhým nelnuli, ani se těchto co víc než oněch ostýchali¹; nýbrž nejedni velmi chutně okolo nich se oměтали¹; a jiní to vidouc také se tam obraceli a s těmi potvorami laškování a kratochvíle sobě strojili. I řekl sem s hněvem: „Tutož já vidím, že lidé (jakž Ezopů vlk¹ řekl) jiné mluví a jiné činí; co ústy chválí, od toho jim mysl letí, a co sobě jazykem oškliví, k tomu jim srdce lne.“ „A ty tuším anjelů mezi nimi hledáš?“ řekl ofukna¹ se tlumočnick. „Také-li pak se tobě kdy co líbiti bude? Všudy ty úhonu¹ najdeš.“ Takž sem umkl a hlavu sklopil; zvláště vida, že i jiní všickni, kteří, že jich pozorují, rozuměli, nelibě na mne vzhlédali. I šel sem, nechaje jich tu, ven.

KAP. XII.

Poutník prohlédá alchymí.

1. A Všudybud dí: „Nyní aspoň pod, uvedu tě tam, kdež vrch¹ jest vtipu lidského a tak rozkošná práce, že kdo se k ní jednou obrátí, dokud živ, pustiti ji pro ušlechtilé kochání, kteréž mysl přináší, nemůže.“ I prosil sem, aby nedlil¹ uká-

zati mi toho. Takž mne uvede do jakýchsi sklepů¹, a aj, tu několika řady stálo ohnišť, picek, kotlů a sklenných věcí, až se všecko blyštělo. Lidé pak chodíc snášeli a podkládali roždí; tož dmýchali, pak hasili zas, nalévajíce cosi a přelévajíce rozličně. I ptal sem se: „Kdo sou to a co dělají?“ Odpověděl mi: „Nejsubtilnější filozofi, kteříž, co slunce nebeské horkostí svou v stěvách země za několik let zpravití nemůž, dopravují, kovy všelijaké na nejvyšší stupeň vyvodíce, to jest na zlato.“ „A načíž je to?“ řekl sem; „však se víc železa a jiných kovů než zlata užívá.“ „Cos ty bloud!“ řekl on. „Vždyť jest zlato nejvzácnější věc; kdo je má, chudoby se nebojí.“

2. (*Lapis philosophicus*¹.) „Nadto věc ta, kteráž kovy v zlato mění, má jiné také předivné moci; jako i tu, že zdraví lidské až do smrti v celosti zachovává a smrti (leč po dvou neb třech stech letech) nepřipustí. Nýbrž¹, kdyby kdo užívati toho uměl, nesmrtného by se učiniti mohl. Není zajisté lapis ten jiného nic než símě života, jádro a výtah všeho světa¹, z něhož zvířata, zrostliny, kovové i sami živlové¹ bytnost¹ berou.“ I ulekl sem se, tak divné věci slýše, a: „Tedy tito nesmrtní jsou?“ řekl jsem. Odpověděl: „Ne všechněm se toho najíti dostává. A i kteří dostávají, ne vždycky s tím dokonale zacházetí umějí.“ „Já bych se přičinil,“ řekl sem, „kdybych ten kámen měl, tak s ním zacházetí, aby ke mně Smrt nemohla, a zlata bych pro sebe i jiné dosti míti chtěl. A kde pak se ten kámen bere?“ Odpověděl: „Tu se strojí.“ „V těchto kotlících?“ řekl sem. „Ano.“

3. (*Příhody alchymistů*.) Takž já žádostivě sobě chodím, na všecko pohlédaje, co a jak se tu dělá; a vidím, že se jim ne všechněm jednosejně daří. Některý udělal příliš studený oheň, nedovařilo se mu. Jiný měl příliš prudký, rozpukly se mu nádoby a cosi vydmýchlo ven. On pravil, že mu azoth¹ vyletěl, a plakal. Jiný přelévaje rozlil aneb zle stemperoval¹. Jiný sobě vyčadil¹ oči, nemohl k kalcinování¹ a fixaci¹ dohlédati; aneb napustě je sobě kouřem, než je zase protřel, azoth mu v tom uletěl. Někteří také, dymu se nalkajíc¹, mřeli. A nej-

víc jich bylo, kterýmž uhlí v měšci nestávalo; musili jinam vypůjčovat běhati; v tom vystydlo a všecko v nic přišlo. A ta příhoda velmi tu byla častá a teměř ustavičná. Neb ač žádného mezi sebe, leč s plným měšcem, nepouštěli, každému však velmi rychle jaksí vypráhl, že v něm nic nezustalo; a on aneb operací¹ tak nechati, aneb o vypůjčku jinam běhati musil.

4. I řekl sem, na ně se nadívaje: „Těch já tuto, kteří nadarmo pracují, dosti vidím; kteří by pak kamene dostávali, žádného nevidím. Zlato, vidím, že tito vaříc a život škvaříc, oboje promařují a proškvařují; kde pak jsou ti s hromadami zlata a nesmrtností?“ Odpověděl mi: „Ved¹ se ti nezjeví, aniž bych jim radil; musí se taková drahá věc v tajnosti chovati. Sic kdyby se o kterém z potentátů někdo dověděl, chtěl by jej míti, a byl by tak mnoho jako vězněm věčným; protož se tajiti musejí.“

5. V tom vidím, že se někteří z těch uškvařených sstupují; a já nastavě uši, slyším, že nedaření svého přičin mezi sebou vyhledávají. Jeden na filozofy, že příliš zavinitě¹ umění to popisují, vinu kladl; druhý na křehkost sklenných nádob narákal; třetí na nevhodné a nečasné planét aspekty¹ ukazoval; čtvrtý na zemské kalnaté¹ při merkuriášovi¹ přímisky¹ se hněval; pátý na nedostatek nákladu žaloval. Summou přičin těch tak bylo mnoho, že nevěděli umění svému jak spomoci, viděl sem to. A tak, když jeden za druhým ven vycházeli, šel sem i já.

KAP. XIII.

Poutník se na Rose-Crucios¹ dívá.

1. (*Fama Fraternitatis, anno 1612 latine ac germanice edita*¹.) A hned tu na placu uslyším trouby zvuk, po němž ohlédna se vidím jezdicího na koni a svolávajícího filozofy. Kteříž když se stádně odevšad valili, začal jim pěti jazyky

o nedokonalosti svobodných umění a celé filozofie vypravovat, a kterak někteří slavní, od Boha na to vzbuzení mužů takové všechny nedostatky již vyšetřili a doplnili a moudrost lidskou na ten stupeň, na kterémž v ráji před pádem byla, přivedli. Zlato dělali že mezi sta kusy nejmenší u nich jest; proto že celá natura jim nahá již a odkrytá jest, kterému tvoru formu odníti aneb dáti chtějí, že mohou dle libosti. Jazyky všech národů že umějí, co se po všem okršku zemském i na Novém světě děje, všecko vědí a s sebou, i vzdálení jsouce, by na tisíc mil bylo, rozmlouvati umějí. Lapidem že mají a ním všelijaké nemoci dokonale hojí i dlouhověkost dávají. Neb Hugo Alverda, jejich praepositus, že již 562 let stáří jest, a collegové jeho ne mnoho niž. A ač po tolik set let se tajili, sami toliko (sedm jich) v napravování filozofie pracujíce; nyní však, poněvadž již k dokonalosti vše přivedeno, a nad to vědí, že všemu světu reformací nastává, déle již tajiti že se nechtějí, nýbrž zjevně se ohlašujíce, s jedním každým drahými tajemstvími svými se zdělití hotovi jsou, kohož by jen hodného seznali. Ohlásí-li se jim kdo v jakémkoli jazyku a národu, že jich všecko dojde, a žádný bez laskavé odpovědi zanechán nebude. Pakli kdo nehodný bude, kterýž by z lakomství toliko neb z všetečnosti dojíti jich žádostiv byl, ten že se nedoptá nic.

2. (*Varia de Fama judicium*.) To vypověda, poštyř ten zmizel; já pak po učencích těch hledě, všechny je téměř novinou tou zděšené vidím. Počínají mezi tím pomalu hlavy snášeti, a jedni pošepmo, jiní hlasem soud o tom vynášeti. Takž já, tu i tam přistoupě, poslouchám. A aj, jedni náramně plésali, radostí kam se diti nevědouce. Litovali předků svých, jimž se za jejich věku podobného nic nedostalo; sebe pak blahoslavili, jimž dokonalá filozofia již se plně podává. Takže bez omylu všecko věděti, bez nedostatku všeho dosti míti, bez nemoci a šedin kolik set let živ býti moci bude, kdo jen chtíti bude. A vždycky opětovali: „Šťastný, přešťastný náš věk!“ Jakýchž řečí já doslýchaje, počal sem i sám vesel býti, a že

se i mně bohdá toho, nač se jiní brousí, dostane, naději sobě činiti. Ale spatřil sem jiné v hlubokých myšleních, kteříž, co o tom smýšleti, hrubě na rozpacích byli. Aby pravé bylo to, což hlásati slyšeli, byli by rádi; ale se věci zatemnělé a rozum převyšující býti zdály. Jiní zjevně odpírali, šalbou a podvodem to býti pravice. Byli-li pry od tolika set let, proč se prv nezjevili? Jsou-li věcmi svými jisti, proč směle na světlo nevystoupí, než z kouta jen odkuds ze tmy co netopýřové hvízdají? Filozofia že jest dobře ustanovená a reformací nepotřebuje; dají-li sobě tu z rukou vyraziti, že nebudou míti žádné. Jiní nad to hrozně na ně láli a klnuli, za věštce, čarodějníky a vtělené ďábly je vyhlašujíce.

3. (*Fraternitatem ambientes*.) Summou, hluk byl na celém placu, a každý téměř žádostí dojíti jich hořel. Protož nemálo jich supplikací spisovalo (jedni tajně, jiní zjevně) a odsílali jim; plésajíce radostí, že již také do spolku přijati budou. Ale viděl sem, že každému supplikací jeho, všechny zběhavše kouty, bez odpovědi se vrátila, a veselá naděje obracela se v tesknost; nýbrž od nedověrců oněch smích měli. Někteří psali znovu, po druhé, třetí, i víc, skrze všechny Musas, jak nejhloběji kdo mohl a uměl, prose, ba zaklínaje, aby duše umění žádostivé nezdržovali. Někteří odkladu netrpělivi sami osobně od jednoho kraje světa k druhému běhali, na své neštěstí nařikajíce, že šťastných těch lidí najíti nemohou. Čehož vinu jeden nehodnosti své, jiný nevhodnosti oněch připisoval; a odtud jeden sobě zoufal, druhý se ohlédaje a k vyslídění jich nových cest ohleduje, znovu se trápil, až mne samého konce se dočkati nemohoucího tesknost bylo.

4. (*Continuatio Famae Rosaeorum*.) V tom, aj, opět začne se troubení; za kterýmž zvukem když jich mnoho běží, i já také, spatřím jakéhos, an krám rozkládaje lidí k spatřování a kupování předivných tajemství nabízí, kteráž pry z pokladů nové filozofie vzata jsou a všechněm tajné moudrosti žádostivým zadosti učiní. I byla radost, že tu již svaté Růžové bratrstvo zjevně se a štědře poklady svými zděluje; přistupo-

vali a kupovali mnozí. Všecko pak to, což se prodávalo, zavínuté bylo v škatulích, kteréž malované byly a s všelijakými pěknými nápisy¹; Portae Sapientiae¹; Fortalitiium Scientiae; Gymnasium Universitatis; Bonum Macro-micro-cosmicum; Harmonia utriusque Cosmi; Christiano-cabalisticum; Antrum Naturae; Arx Primaterialis; Divino-magicum; Tertrinum Catholicum; Pyramis Triumphalis; Hallelujah etc.

Každému pak, kdo kupoval, zapovědělo se odvírati. Nebo tajné té moudrosti že taková jest moc, že pronikáním operuje¹; ale kdyby se odevřela, že by vypáchla¹. Nicméně všetečnější někteří nezdrželi se, aby odevřítí neměli; a nalezše škatule své naprosto prázdné, ukazovali jiným, kteříž když také své zodvírali, nenašel žádný nic. I křičeli: „Podvod, podvod!“ a zůřivě člověku tomu mluvili; ale on je pokojil, co nejtajnější tajemství býti pravě, že věci ty, kromě Filiis scientiae¹, nespátřitedlné jsou, čehož jednomu z tisíce že se nedostává, on že tím vinen není.

5. (*Eventus Famae*¹.) I dali se tím na větším díle všickni upokojiti; za tím se on sklidil, a diváci s nejednostejnými humory¹, jeden sem, druhý tam, se rozcházel; z nichž doptal-li se kdo tajemství těch nových či nedoptal, nic posavád věděti nemohu. To vím toliko, že se všecko potom jaksi tišilo, i kteréž sem zprvu nejvíc běhati a těkati viděl, ty sem potom leckdes v koutě jako s zamčenými ústy seděti viděl; buď že k tajemství jsouce připuštění (jakž se o nich někteří domýšleli), přísahu mlčelivosti byli vykonati museli, aneb že (jakž se mně mimo brylle hledícimu zdálo) za nadějí a vynaloženou svou práci se hanbili. Takž se tedy všecko to rozcházel a tišilo, jako když se po bouři bez deště mračna rozcházejí. A já k průvodcím svým řekl: „A což z toho všeho nic býti má? Ach mé naděje! Jáť sem se, tu takové trošty¹ vida, těšil, že příhodnou myslí své pastvu najdu.“ Odpověděl mi tlumočnick: „Kdo ví? Ještěť se toho dostati můž; snad oni hodiny své vědí, kdy se komu zjeviti mají?“ „Já-li na to če-

kati mám?“ řekl sem, nevěda, aby se z tolika tisíc učenějších, než sem já, komu zdařilo, jedinkého příkladu. Nechci po tom déle zevlovati. Poďme odtud.“

KAP. XIV.

Poutník medicinu prohlédá.

1. (*Anatomia*.) Takž mne mezi fyzickým a chymickým auditorium uličkami jakýmis provedouc, postaví na jiném placu, kdež sem hrozné divadlo spatřil. Rozpjali sobě člověka, a řežíc jeden oud za druhým, párali se mu ve všech vnitřnostech¹, s chutí sobě, co kde našli, ukazující. I řekl sem: „Ale což toto za ukrutnost, s člověkem jako s hovadem zacházeti?“ „Musí to býti,“ dí tlumočnick, „to jejich škola.“

2. (*Bothanographia*¹.) Oni mezi tím nechajíc toho, rozběhli se po zahradách, lukách, polích a horách, a co tam kde rostoucích věcí našli, šklubali to a nanесли takové hromady, že by k přebírání a přehlédání toliko toho mnoho let nestačilo. A každý již z hromady, co se mu vidělo aneb trefilo, uchytě, běžel k rozpáranému onomu tělu; a nad oudy jeho roztahující, jedno s druhým na dýl, na šíř, na tloušť měřil¹. Ten pravil, že se toto k tomu trefuje¹, onen že netrefuje; pak se o to s velikým křikem hádali; ba i o sama jména travin těch veliké byly nesnáze. Kdo jich nejvíc znal, měřiti a vážiti uměl, tomu z nich věnec upletouc, korunovali ho a kázali doktorem toho umění jmenovati.

3. (*Praxis medendi*¹.) V tom spatřím, an teď k nim všelijaké vnitř i zevnitř poraněné, hnijící a kyšící¹ nosí a vodí; k nimž oni přistupující, do shnilin jim nahlédali, puchu od nich jdoucího čenichali, v nečistotách vrchem i spodkem odcházejících se párali, až ošklivo; a tomu pravili průba¹. Pak vařili teprv, pařili, pražili, škvařili, prudili¹, studili, pálili, sekali, řezali, bodli, šili zas, vázali, mazali, tvrdili, měkčili, zakrývali, zalávali

a nevím co víc nedělali. Mezi tím pacienti mezi rukama předce jim hynuli; nemalý díl s naříkáním na ně, že od jejich buď neumělosti, buď nedbálnivosti zcházejí. Summou, viděl sem, že ač milým těm hojičům umění jejich zisku něco přinášelo, přinášelo však také (ač chtěli-li povolání za dosti činiti) mnoho a velmi mnoho usilné a na díle i ošklivé práce; naposledy neľibosti tak mnoho jako přízně. I nelíbilo mi se to.

KAP. XV.

Poutník spatřuje *Juris prudentiam*!

1. (*Finis juris*!) Naposledy tedy vedli mne do jednoho ještě širokého auditorium, v němž sem víc než kde znamenitých lidí uhlédal. Ti vůkol po stěnách malované měli zdi, sruby¹, ploty, parkany¹, šraňky¹, příhrady¹ a přívory¹; a zase skrze ně ty i jiné mezery a díry, dvéře i vrata, závory a zámky, a rozličné k nim klíče, klíčky a háky. Na to vše oni ukazujíc sobě, kde se a jak přejíti muž neb nemůž, rozměřovali. I ptám se: „Co pak ti lidé dělají?“ Odpovědíno mi, že vyhlédají, jak by jedenkaždý v světě při svém ostáti¹, aneb také z jiného na sebe nětco pokojně převésti mohl, pro zachování řádu a svornosti. Řekl sem: „To je pěkná věc!“ ale podívaje se trochu, zošklivil sem ji sobě.

2. (*Jus circa quid versetur*!) A to předně proto, že do těch šraňků, jakž sem znamenal, ani duše, ani mysl, ani tělo člověka se nezavírá, než statek toliko, příbytná¹ při člověku věc, na níž tak mnoho přenesnadné práce vážití, jakouž sem tu viděl, nezdálo mi se, aby za to stálo.

3. (*Fundamentum juris*!) K tomu viděl sem, že všecko to umění jen na chuti některých založeno bylo, že se tomu neb onomu to neb ono za právo ustanoviti vidělo, tak toho jiní šetří; aneb (znamenal sem to tu) jak se kterému mozku zavrtí¹, tak hradby neb mezeru dělá a boří. (*Perplexitas juris*!) Protož

tu mnoho bylo jednoho druhému právě naodpor; čehož k zpravení a srovnání jiní divného subtilného hlav lámání užívati musili; až sem se divil, že nad ledadrobnými věcmi, z nichž se některá v tisíci sotva letech přihází a za velmi málo stojí, tak se hřili¹ a potili; a to s nemalou hrdostí. Nebo čím kdo více hradbu probořovati, leckdes mezeru protrhnouti a zase zatarasovati uměl, tím více sobě se líbil, a jiní naň ckali¹. Někteří však (i oni vtip protírajíce¹) vstupovali oněm na odpor, že tak a ne onak se hraditi aneb mezeřiti má, volajíce. Tož byly roztržitosti¹ a hádky, a rozstoupíce se maloval ten tak, onen onak, každý k sobě diváky vábě. A já laškování tomu se nadívaje a hlavou zatřasa: „Pospěšme odtud, již mne tu teskno,“ řekl sem. A tlumočník mi s hněvem: „Také-li se pak tobě v tom světě co líbiti bude? I nejušlechtilejším ty věcem, vrtkého mozku člověče, hanu najdeš.“ Všudybud mu odpoví: „Zdá mi se, že mu mysl nábožností zapáchá. Povedme ho, snad sobě ale¹ tam vnađu najde.“

KAP. XVI.

Poutník se na promoci mistrů a doktorů dívá.

1. Ale aj, v tom trouby zvuk zavzní, jako svolávajících se k slavnosti; a Všežvěd, srozuměje, co bude, dí: „Navratme se ještě medle, tu se bude nač podívati.“ „I což to bude?“ dím já. On: „Academia¹ bude korunovati ty, kteříž nad jiné byvše pilnější, vrchu¹ umění dosáhli; ti, pravím, jiným na příklad korunování budou.“ Já tedy věc tak zvláštní viděti žádostiv jsa a houfy zbíhajících se vida, vejdu za jinými také; a aj, tu pod filozofickým nebem¹ jakýsi stál s papírovým sceptrum¹, k němuž z prostřed houfu někteří přistupovali, svědectví vysokého umění žádajíce. On žádost jejich, že slušná jest, schváliv poručil, aby co umějí a nač stvrzení žádají, na cedulce poznamenané dali. I odvozovali¹ jeden filozofie summu¹, jiný

medicíny, jiný jurisprudentiae; měšcem přitom, aby to hladčeji šlo, podmazující¹.

2. On tedy jednoho za druhým bera, každému na čelo titul: „Toto jest svobodných umění mistr; toto medicíny doktor; toto práv obojích licenciát!“ etc. přilepil a pečetí přitvrdil, pod nemilostí bohyně Pallady¹ všechněm přítomným i nepřítomným poroučeje, aby jich na potkání žádný jinak nejmenoval. A s tím je i zástupy rozpustil. I řekl sem: „Bude-liž co více?“ „A což tobě ještě dosti není?“ dí tlumočník; „či nevidíš, jak jim všickni ustupují?“ Jakož pak¹ ustupovali.

3. Nicméně já, chtěje vždy, co pak dále z nich bude, viděti, hledím po jednom tom umění mistru, anť mu teď počítati cos poroučeji, on neuměl; poroučeji měřiti, neuměl; poroučeji hvězdy jmenovati, neuměl; poroučeji syllogismy¹ dělati, neuměl; poroučeji cizími jazyky mluvit, neuměl; poroučeji svým jazykem řečnovati, neuměl; poroučeji naposledy čísti a psáti, neuměl.“ „Ký pak hřích,“ řekl sem já, „mistrem sedmerého umění se psáti a žádného neuměti?“ Tlumočník odpověděl: „Neumí-li ten, umí druhý, třetí, čtvrtý; nemůž všudy plně býti.“ „Tedy já rozumím,“ řekl sem, „že po strávení v školách věku, po vynaložení na to statku, po přivěšení titulů a pečetí naposledy zeptati se potřebí, učil-li se čemu? Bopomozi¹ té zprávy!“ „Ty muderlantství nepřestaneš,“ dí on, „leč sobě něco utržíš, žvi¹ jen předce, přísahámť, že se s něčím potkáš.“ „I nu tedy,“ řekl sem, „nechť sou třeba sedmdesatera sedmera umění mistrů a doktů, a nechť třeba všecka umějí aneb žádného, říkati nic víc nechci; jen poďme odtud.“

KAP. XVII.

Poutník prohlédá stav nábožníků¹.

1. (Pohané.) I provedou mne průchody jakýmis, a přijdeme na ryňk, kdež množství na rozličnou formu stavených chrámů a kaplic stálo, a vycházejících a vcházejících zástupové.

I vkročíme do nejbližšího, a aj, tu po všech stranách rytiny a slitiny¹ mužů a žen, též všelijakých zvířat, ptactva, zeměplazů, stromoví a zrostlin; tolikéž slunce, měsíce a hvězd; a i ďáblů mrzutých¹ plno. Z přicházejících pak každý sobě, co se mu vidělo, vybera, před tím klekl, líbal, kadil¹, páčil¹. Kdež ač mi divná byla všech tu svornost, že každý takměř svou věc jinak konaje, trpěli sobě to, a pokojně každý každého při jeho smyslu¹ nechával (čehož sem jinde potom nespáčil); a však mne i puch jakýsi smrdutý tu zarážel i hrůza podjímala; takže sem ven pospíšil.

2. (Židé.) Vejdem tedy do jiného chrámu, bílého a čistotného, v němž žádných kromě živých obrazů¹ nebylo; ale ti jednáč hlavami klátíc tiše cos breptali, jednáč se vstyčíc a uši zapajíc huby do kořen zodvírali, hlas vlčímu vytí nenepodobný vydávajíce. (Talmudi figmenta¹.) V tom sstupujíce se do hromady, nahlédali do jakýchsi knih; k nimž přistoupě i já, vidím divná malování. Ku příkladu: peřenou a křídlatou zvěř, nepeřené a bez křídel ptactvo; hovada s lidskými a lidi s hovadými oudy; jedno tělo s mnoha hlavami a zase jednu hlavu s mnoha těly. Některá potvora měla místo ocasu hlavu a místo hlavy ocas; některá oči pod břichem a nohy na hřbetě. Některá oči, uši, ust, noh bez počtu, jiná nic toho; a vše to divně zpřestavované, ztočené, zpřehýbané, zkřivené a v veliké nerovnosti; jeden oud pídi¹, druhý sáhy zdýlí; jeden prstu, druhý sudu ztlouští; summou, potvorně všecko, víc než se věřiti můž. Oni však pravili, že to historie¹ sou, a chválíce, jak to vše ušlechtilé jest, ukazovali starší mladším za tajemství. A já řekl: „Ale kdož by se nadál, aby lidé byli, kteříž sobě takové nechutné věci chutnati mohou. Nechme jich, jděme jinam.“ A vyjda, spatřím je mezi jinými také se procházeti; tak však, že všechněm omrzalí¹ byli, a jen smích a hříčku z nich sobě strojili. Což mne, abych jimi pohrdl, připonuklo.

3. (Mahometani.) Takž vkročíme do jiného chrámu, kterýž okrouhlý byl a neméně onoho¹ vnitř švárný, bez ozdob, kromě některých po stěnách liter a po podlaze koberců. Lidé pak

Prohlédá náboženství křesťanské.

v něm byli tiše a nábožně sobě počínající, bíle přistřeni¹ a čistoty velice milovní; nebo se vždycky umývali a almužny dávali, takže mi se tvárností¹ tou milost¹ k nim dělali počala. A řekl sem: „Jaký pak oni těch věcí základ mají?“ Odpověděl mi Všežvěd: „Onino jej pod sukni schovaný nosí.“ I přistoupím a viděti žádám. Oni, že toho jiným kromě vykladačů viděti nesluší. Já předce viděti chci, dovolení od p. Osuda předstíraje.

4. (*Summa Alkoránu.*) I dobyta¹ jest a ukázána mi tabule, na níž stál strom kořenem zhůru do povětří se pnoucí, ratolestmi pak v zemi strmící; okolo kterýchž množství krtic rylo a jeden veliký krt vůkol chodě jiné svolával a v práci tu zavodil¹. I povídali mi, že na ratolestech toho stromu pod zemí všelijaké libé ovoce roste, kteréhož pry ti tiší a pracovití životčíškové dobývají. „A to jest,“ dí Všežvěd, „summa náboženství toho.“ I porozuměl sem, že základ jeho na větru domnění jest; cíl a ovoce jeho, pýskati¹ se v zemi a troštovati¹ se neviditedlnými, kdež nerostou, rozkošemi, a slepě hledati, nevěda čeho.

5. (*Mahometanství násilím stojí.*) A odejda odtud dím vůdci svému: „Čím pak oni, že to jistý jest a pravý náboženství základ, dovodí?“ Odpověděl mi: „Pod¹ a viz.“ I vejdemo za kostel na plac; a aj, tu bílí ti a umytí lidé, ohrňující lokty, jiskříce očima, hryzouce pysky a řvouce strašlivě, běhají, koho potkají, šavlují a ve krvi lidské se máchají. Čehož já zlekaje se a zpátkem běže, řekl sem: „I což pak to oni dělají?“ Odpovědino mi: „Disputují o náboženství a dovodí, že Alkorán pravá jest kniha.“

6. (*Mezi Persany a Turky o Alkorán roztržitost¹.*) I vejdemo do kostela zase, a aj, tu mezi těmi, kteříž onu tabuli nosili, také hádka o toho, jakž sem srozuměl, nejpřednějšího krtka. Jedni zajisté pravili, že sám on drobnější ty krtice zpravuje; jiní, že má dva pomocníky. O kterouž věc tak se neukojitedlně¹ táhali, že naposledy tak rovně tu s sebou, jako vně s jinými železem a ohněm disputovali, až hrozno.

1. I vida mne vůdce můj děsiti se, dí mi: „Nu, podme, ukázat¹ křesťanské náboženství, kteréž na jistých Božích zjeveních založeno jsuc a nejsprostnějším¹ i nejvtipnějším¹ dosti činíc¹, jakož pravdu nebeskou jasně na světlo staví, tak zase odporné bludy poráží, a jehož ozdoba jest svornost a láska, a kteréž v nezčislných protivenstvích nepřemožené posavád zustalo a stojí. Z čehož rozuměti snadně můžeš, že původ jeho z Boha býti musí a potěšení pravého tu že se doptati budeš moci.“ I zradoval sem se těm řečem, a šli sme.

2. (*Křest.*) A když přicházíme, vidím, že bránu mají, skrze níž se k nim musí. Ta brána stála u vodě, kterouž musil každý přebřísti¹ a umyti se a vzíti heslo jejich, bílou a červenou barvu; s přísahou, že k právům a řádům jejich státi¹ chce, tak jako oni věřiti, tak jako oni se modliti, týchž jako oni nařízení ostříhati. I líbilo mi se to jakožto ušlechtilého nějakého řádu začátek.

3. (*Kázání slova.*) Projdouc skrze bránu, spatřím zástupy lidu veliké; mezi nimiž někteří habitem¹ od jiných rozdílí, zde onde na výstupcích stojíce, ukazovali jim obraz jakýsi tak uměle vymalovaný, že čím víc kdo naň hleděl, tím víc nač se dívati měl¹; než že nebyl zlatem aneb blýskavými nějakými barvami hrubě okrášlený, nebyl zdaleka příliš patrný. Protož sem viděl, že kteří zdaleka stáli, méně krásou jeho jímání byli; kteří bliže, nasytiti se hleděním nemohli.

4. (*Obraz Kristův.*) Ti pak, kteříž ten kontrfekt¹ nosili, velebili jej náramně, nazývajíc jej Synem Božím a pravíce, že v něm všelijaké ušlechtilosti vyobrazeny jsou; a že z nebe na zem poslán jest, aby lidé, jak při sobě ctnosti pořádati mají, z něho must¹ brali. I byla radost a plésání, a padající na kolena, zpínali k nebi ruce a Boha chválili; a já to vida, připojil sem hlas svůj také a Pána Boha, že mi na ta místa přijíti dal, pochválil.

5. (*Křesťanů duchovní hody.*) Mezi tím slyším mnohá a rozličná napominání, každý aby se k obrazu tomu formoval; a spatřím, že se po místech sstupují, a ti, kterýmž obraz svěřen byl, maličké kontrfekty z něho dělajíce, v zavnutí jakémsi všechněm rozdávají, a oni je s nábožností do ust berou. Ptám se tedy, co se to tu dělá? Odpovědino mi, že není dosti na často jmenovaný obraz zevnitřně toliko hleděti, než že se do vnitřku přijíti musí, aby se člověk v krásu jeho proměnití mohl. Nebo tak pry nebeskému tomu lékařství hříchové ustupovati musejí. Na kteréž zprávě já přestav, křesťany sem za blahosluvené lidi, kteří k zahánění zlého takové prostředky a pomoci mají, sám u sebe velebil.

6. (*Křesťanů rozpustilost.*) Mezi tím však hledě já po některých, kteříž málo před tím Boha k sobě (jakž pravili) přijali, vidím, ani jeden za druhým do pitek, různic, nečistot, krádeží a loupeží se dávají; ale nevěře já očím svým, hledím pilněji a vidím v pravdivé pravdě, že pijí a blijí, vadí se a bijí, lstí i mocí jedni druhým berou a derou, bůjností řečcí a skáčí, výskají a pískají, smilní a cizoloží, hůř než sem které jiné viděl; summou, že všecko na opak proti tomu, jakž napominání byli a slibovali, činí. Protož zkormoutiv se, lítostivě sem řekl: „Ale pro Pána Boha, což se toto děje? Jáť sem tu jiného hledal.“ „Nediv se tak hrubě,“ odpověděl tlumočnick. „Co se lidem k následování předstírá, jest stupeň dokonalosti, na kterýž vystoupiti nekaždému dá mdloba lidská; kteří jiné vedou, dokonalejší jsou; ale za nimi obecný člověk, který v příčinách jest, netak stačiti můž.“ „Podmež tedy mezi ty vůdce,“ řekl sem, „ať se na ně podívám.“

7. (*Kazatelů jalovost.*) I přivede mne k těm na výstupcích stojícím; kteříž napomínali sic lidu k milování krásy obrazu toho, ale to slabě jaksí, jakž mi se zdálo, dělali. Nebo poslechl-li kdo a následoval, dobře; pakli nic, také. Někteří chřestali jakýmisi klíči, pravíc se moc míti, kdo neposlechně, fortnu jemu, kudy se k Bohu chodí, zavřítí, a mezi tím nezavírali žádnému. Pakli to činili, jako z žertu činili. A sic viděl

sem, že ne hrubě směli směle toho dělati. Nebo když některý trošku ostřiti chtěl, láli naň, že na osoby káže. Protož někteří, ústně nesmějíc, psaně na hřichy žehrali; ale i na ty křičeli, že paškvile roztrušují; protož se aneb od nich odvraceli, aby neposlušovali, aneb je z stupňů zhazovali, mírnější sobě vystavující. Což vida, řekl sem: „Toť jest bláznovství, že tito z vůdců a rádců svých následovníky a pochlebníky míti chtějí.“ „Tak jest světa běh,“ řekl tlumočnick; „a neškodí to. Kdyby volavcům těm všecko volno bylo, kdo ví, čeho by sobě oni neosvobodili? Musí se i jim vyměřiti, pokud čára.“

8. (*Duchovních lidí mezi křesťany tělesnost.*) „Podme tedy,“ řekl sem, „ať já se na ně samy, jak doma krom katedry věci své spořádané mají, podívám; vím, že jim tam aspoň žádný nevyměřuje a nepřekáží.“ I vstoupíme tam, kdež sami kněží bydleli, a já mysle, že je modlíci se a zpytující tajemství najdu, nalezl sem pohřichu, ani teď po peřinách rozváleni chrápí; tamto za tabulemi rozsázení hodují, až do němoty do sebe cpajíce a lejíce; jiní provodí rejry a skoky; někteří měšce, truhly, komory vycpávají; jiní se s freji a bůjnostmi obírají; někteří s připínáním ostroh, tulichů, kordů, ručnic zacházejí; někteří s psy a zajíci se honí; takže nejmenší čas s biblí trávili, někteří sotva ji kdy do rukou brali, učitelé však písem se jmenujíce. Což spatřiv já, řekl sem: „Ach nastojte mého hoře! Toto-liž ti vůdcové do nebe a příkladové k ctnostem býti mají? Ale najdu-liž pak co v světě, v čemž by šalby a podvodu nebylo?“ To uslyšavše někteří z nich, a že na jejich irregulární život naříkám, porozuměvše, šilhavě na mne hleděti a reptati začali: hledám-li pokrytců a povrchních nějakých svatáčeků, abych jich jinde hledal, oni že vědí, jak i v kostele povinnost svou konati, i doma a mezi lidmi lidsky se chovati. Takž sem mlčeti musil, patrně sic vida, že to potvorství jest, na komži pancíř, na birýtě lebku; v jedné ruce zákon, v druhé meč, po předu Petrovy klíče, po zadu Jidášů měšec nositi; mysl v písmě vybroušenou, srdce v praktikách vycvičené; a jazyk plný nábožnosti, oči plné bůjnosti míti.

9. (*A jiným nebeskými dary přisluhování, ne sobě.*) Vida pak některé obzvláště, kteříž na kázáních velice uměle a nábožně řečňujíce, sobě i jiným nejinak než jako z nebe spadlí anjelé se líbili, života pak rovně jako jiní rozpásaného¹ byli, nemohl sem se předce zdržeti, abych neřekl: „Hle, trouby, skrze něž věci dobré plynou, samých se nechytají!“ Tlumočník dí: „I to jest dar Boží, o věcech Božích pěkně mluvití uměti.“ „Jest dar Boží,“ dím já; „ale na slovích-liž se stavovati¹ má?“

10. (*Biskupů neřádové.*) Mezi tím, vida já, že všickni tito nad sebou starší své (biskupi, arcibiskupi, opatové, proboštové, děkanové, superintendenti, inspectores etc. nazvané) mají, muže vážné a vzácné¹, jimž všickni poctivost¹ činili, myslil sem: „Proč pak oni těchto nižších v řádu¹ nedrží?“ A chtěje příčině vyrozuměti, vejdu za jedním do pokojíka jeho, potom za druhým, třetím, čtvrtým etc. a vidím je zaměstknané hrubě, že neměli kdy k oněm dohlédati. Zaměstknání pak jejich (mimo ne jedny věci s oněmi společné) bylo s rejstry¹ důchodů a pokladů (jakž pravili) církevních. I řekl sem: „Omylem jim tuším *duchovní* otcové říkají; *duchodní* otcové slouti by měli.“ Odpověděl tlumočník: „Musíš o to péče býti, aby církev v tom, co ji Pán Bůh přeje a od pobožných předků nadáno, nehynula.“ V tom vystoupě z nich jeden, na pasu dva visuté klíče mající (jmenovali ho Petrem), řekl: „Muži bratří, není slušné, abychom my, opouštějíc slovo Boží, přisluhovali stolům a truhlám. Vyberme muže dobropověstné a poručme jim tu práci; sami pak pilní budme modliteb a služby slova.“ (*Skut. 6.*) Což já slyše, zradoval sem se, protože to podlé zdání mého dobrá rada byla. Ale z nich žádný tomu rozuměti nechtěl; počítali, přijímali, vydávali předce sami, modlitby a službu slova jiným poroučejíce¹ aneb běžně odbývajíce.

11. Umřel-li z nich který a péče prvotnosti¹ na jiného přijítí měla, spatřil sem nemalo obcházení, nahlédání, přimluv shledávání; každý se k té pořádce¹ dřív, než by místo vychládlo, tlačil. Ten pak, který prázdné místo osaditi měl, bral od nich a o nich hlasy; kteříž velmi rozdílní byli. Jeden se hlásal býti

krevným přítelem¹, druhý po ženě příbuzným¹; třetí, že dávno již starším sloužil, odměny se nadál; čtvrtý, že slib měl, tím se troštoval¹; pátý pro své z poctivých rodičů zplození na poctivé místo posazení čekal; šestý schválení sebe od jinud vyžádané předstíral; sedmý dárky podstrkoval; osmý, hlubokých, vysokých a širokých smyslů¹ jsa, místa sobě, kde by se rozprostřítí mohl, žádal; a nevím co toho víc. Což já spatře, řekl sem: „Toť snad není řád, třítí se na taková místa; však by se tu na zavolání čekati mělo.“ Tlumočník odpoví: „A což by bezděčných¹ volali? Musíš se, kdo k tomu úmysl má, ohlásiti.“ „Já sem opravdu myslil,“ dím já, „že se tu na Boží zavolání čekati musí.“ On zase: „A co mniš, že Bůh někoho z nebe zavolá? Boží zavolání jest přízeň starších, kteréž sobě každému, kdo se k zavolání hotoví, dobývati volno jest.“ „Vidím tedy,“ řekl sem, „že tuto k službě církve žádného hledati a doháněti netřeba, odháněti spíše. Mezi tím, má-li se vždy přízně hledati, tak by se hledati ji mělo, aby každý pokorou, tichostí, pracovitostí církvi milým činiti se hleděl, a ne, jakž já tu vidím a slyším. Nechť je, co chce, neřádové jsou toto.“

12. (*Křesťanů trošty na víru bez skutků¹.*) Na tom když mne státi viděl tlumočník můj, řekl mi: „Pravdať jest, že v životě křesťanském i samých theologů něco více nerovnosti¹ jest než jinde; ale zase toto jest pravé, že křesťané, i zle živi jsouce, dobře umírají. Protože spasení lidské ne na skutcích, než na víře záleží; kteráž když pravá jest, nemůže spasení chybiti. Nehorš se tedy, že život při křesťanech nejistý jest; když jen víra jest jistá, dostiť jest.“

13. (*I o víru hádky. — Písmo sv. prubýřský¹ kamen.*) „Srovnávají-liž se tedy aspoň u víře všickni?“ řekl sem. Odpověděl: „Jestíť i tu trošičku rozdílnosti; ale co na tom? Základ mají všickni jeden.“ I uvedou mne za jakés mříže uprostřed kostela toho velikého, kdež já okrouhlý, veliký, na řetěze visící kamen spatřím; pravili mu prubýřský kamen. K tomu přistupovali lidé přední, každý v ruce něco nesa, ku příkladu kus zlata,

stříbra, železa, olova, písku, plev etc.; pak otíral každý o ten kámen to, co přinesl, a chválil, že průbu drží!; jiní dívající se pravili, že neдрží. Tož na sebe křikali, žádný sobě svého haněti nedal, žádný také druhému jeho věci potvrzovati nechtěl; pak na sebe láli, klnuli, za kápě, za uši, a kde mohli, se chytajíc a táhajíc. Jiní hádali se o sám ten kámen, jaké jest barvy; někteří pravili, že modrý, jiní, že zelený, jiní, že bílý, někteří, že černý; až se našli, kteříž pravili, že jest proměnných barev, jaká se věc přistrčí, takový že se i on zdá. Někteří radili, aby ho rozbili, a na prach zetrouc, jaký bude, pohleděli; jiní nedali. Někteří nad to výš pravili, že ten kámen jen různice tropí, aby ho sňali a přeč dali, že se snáze porovnají; k čemuž jich veliký díl, a nejpřednějších, přistupovalo!; jiní toho zase bránili, pravice, že životy raději složí, než tomu dopustí; jakož pak nejedni, když se různice a šarvatka rozmohla, i zbiti jsou, kámen pak zůstal předce. Nebo byl okrouhlý a velmi hladký; kdo na něj sahal, ujítí! ho nemohl, vyklouzl se mu hned a uprostřed šraňků těch předce se točil.

14. (*Křestanů na sekty roztrhání.*) Z těch šraňků já vyjda, spatřím, aj, kostel ten mnoho má vůkol kaplic, do nichž se ti, kteříž se při prubýrském tom kamenu srovnati nemohli, rozcházejí, a za každým jistý lidu díl se táhne; kterýmž oni, jak a čím se od jiných dělití mají, regule! dávali. Tito, aby se vodou i ohněm znamenali; jiní, aby znamení kříže v hrsti a v kapsi vždycky pohotově měli; jiní, aby vedlé hlavního onoho kontrfektu, v němž se všickni vzhledati mají, pro větší dokonalost jiných drobnějších co nejvíc při sobě nosili; jiní, aby modléc se neklekali, že to farizejská věc; jiní, aby muziky, jakožto věci bujně!, mezi sebou netrpěli; jiní, aby se žádnému, na vnitřním Ducha zjevování dosti majíce, učiti nedali. Summou, všudy obzvláštní nějaké nařízení, kaply ty prohlédaje, viděl sem.

15. (*Nejnádhernější mezi nimi jedna!*) Jedna z nich největší byla a nejzodbnější, třpytící se zlatem a kamením drahým,

a v níž hluk veselých nástrojů slyšán. Do té sem obzvlášť uveden a pobízín, abych hleděl, že tu pěknější než kde náboženství. A aj, po stěnách tu plno bylo figúr jakýchsi, jak se do nebe dostávati, ukazujících. Tu někteří namalovaní stáli, dělající sobě žebříky, přistavující k nebi a lezoucí po nich. Jiní snášeli na hromadu vrchy a kopce, aby po nich zhůru mohli; jiní sobě křídla strojili a připínali; jiní křídlatých tvorů nalapajíce a několik spolu sepnouce, k nim se přivazovali, vedle nich zhůru vyletětí sobě troufajíce etc. Kněží pak rozličných křtaltů! mnoho bylo, kteříž ty figúry lidem ukazovali a schvalovali; rozmanitým je přitom ceremoniím, jak se od jiných dělití! mají, vyučující. Jeden pak zlatem a šarlatem přioděný seděl na vysoké stoličce, poslušným a řádům těm dověrně obcujícím znamenité dary rozděljuje. I zdál mi se tu pěkný řád a veseleji než kde. Ale když sem jiné sekty přebíhati, na ně hrozně dotíratí a jejich ty všecky věci haněti a stíhati! viděl, vzal sem to v podezření. Zvláště vida při těchto nesmělé odpovídání a sebe zastávání, leč kamením, vodou, ohněm a mečem z strany jedné, z strany pak druhé zlatem podvodné lidi k sobě vábení. Nýbrž spatřil sem mezi nimi samými mnohé roztržitosti, svády, závisti, z míst sebe strkání a jiné neřády; protož sem odtud šel na jiné, kteříž se obnovenými! jmenovali, podívati se.

16. (*Jiné se o sjednocení daremně! smlouvají.*) Kdež vidím, že některé ty kaply! (dvě, tři, bližší sebe jsou), aby za jedno byly, se smlouvaly; mezi tím však žádnou měrou, jak by se mezi sebou porovnaly, trefiti nemohly; každý, co v hlavu zavzal!, na tom stál, jiné na to též naraziti! usiluje. Někteří hloupější, co se jim namátlo, toho se drželi; jiní chytřejší, jak kde fortel! viděli, tak přistupovali a odstupovali, až sem nad tím mízerným milých křestanů matením a motáním velice horlil.

17. (*Skuteční křestané.*) Mezi tím byli tu někteří, kteříž se nic do těch roztržitostí nemíti pravili!; chodili mlčíc tiše, jako v přemýšlování, a vzhledajíc tytýž! k nebi a přívětivě se majíc

ke všechněm; a byli nepatrní, ošklubaní, postem a žízni vyschlí. Z nichž jiní jen smích měli, povolávali a pohvizdovali za nimi, drbali a trhali¹, vidliček podávali¹, nohy podráželi a zlořečili jim. Oni pak všecko trpíc, jako slepí, hlusí, němí mezi jinými chodili. Kteréž když sem z jakéhoz v kůru zastřeni¹ vycházeti a vcházeti viděl, chtěl sem vjíti a pohleděti, co tam mají. Ale mnou tlumočník trhl. „Co“ pry „tam dělati chceš? Či chceš také z sebe smích udělati? Máš tam proč dychtiti.“ Takž sem nechal. (*Jichž poutník nepoznal.*) Ale ach, tu sem přehléd¹, od nešťastného svého Mámila zmámen byv; tu sem centrum nebe i země a cesty k sytosti¹ potěšení vedoucí chybil¹ a do motanin labyrintu světa zase uveden, dokudž mne Bůh můj neretoval¹ a na pochybenou na tomto místě cestu zase neuvedl. Což kdy a jak se stalo, níže povím. Ale sem já toho tehdaž nesoudil, nýbrž zevnitřního jen pokoje a pohodlí hledaje, jinam zevlovati pospíchal.

18. (*Příhoda jeho v tom stavu.*) Nepominu mlčením, co mne ještě víc v té ulici potkalo. Namlouval mne můj Všudybud, abych se mezi duchovníky dal, jistě mi to, že já osudem do toho stavu náležím; jakož přiznám se, že mi to k myslí¹ bylo, jakkoli sem obyčejů jejich ne všech liboval¹. I dám se navěsti, vezmu kápi a kuklu¹, vstoupím tu i tam vedle jiných na výstupek¹, až mi i vlastní ukázán. Ale hledě já po nich, vidím, že mi jedni hřbet obracejí¹, druzí hlavami kroutí, třetí na mne okem mhourají, čtvrtí prstem hrozí, pátí vidličky ukazují. Naposledy někteří se oboříc seženou mne a vstaví jiného, hroząc, že na tom dosti nebude. Já lekna se běžím pryč, k svým vůdcům řka: „Ale bídnejšíhož toho světa! však se pak s jedním všecko trhá!“ „Bezpochyby,“ řekl tlumočník, „proč se nemáš na pozor, aby sobě lidí nedráždil? Kdo s lidmi býti chce, k lidem se formovati¹ musí; ne tak jako ty všudy z hloupa tesati.“ „Jižť já nevím,“ řekl sem; „tedyť ale¹ všeho tak nechati.“ „Ne tak, ne tak,“ dí Všudybud; „nemusíme zoufati. Nebude-li z tebe to, bude něco jiného. Pod' jen, hledme dál!“; a ujma mne za ruku, vede.

Poutník stav vrchností spatřuje.

1. (*Vrchností rozdílní stupňové.*) Přišli sme tedy do jiné ulice, kdež po všech stranách plno vidím vyšších i nižších stolic; na nichž sedícím „pane rychtáři, pane purgmistře, pane úředníče, pane rejente¹, pane purkrabí, pane kanclíři, pane místodržící, páni soudcové, milostivý králi, kníže, pane“ etc. říkali. I dí mi tlumočník: „Nu, tu máš ty lidi, kteříž soudy a výpovědi¹ v rozeprech konajíce, zlé trescíce, dobrých přichraňující, řád v světě zdržují.“ „Toť jest ovšem pěkná, a mám za to, nevyhnutedlná v lidském pokolení věc,“ řekl sem. „Odkud se pak takoví lidé berou?“ Odpověděl mi: „Někteří se k tomu rodí; jiní od nich aneb od obce vybráni bývají, ti, kteříž by za nej-moudřejší ze všech a nejzkušenější a spravedlnosti a práv nej-povědomější uznáni byli.“ „I to pěkně,“ díím já.

2. V tom mi se pohleděti udá, a spatřím, an se někteří do stolic vkupují, jiní vprošují, jiní vpochlebují, jiní sami sázejí; a vida to, „Hle, hle, neřád!“ zkríkl sem. „I mlč, všetyčko,“ dí tlumočník; „zlým toho zaživeš¹, uslyší-li.“ „A proč nečekají,“ díím já, „až by zvoleni byli?“ Odpověděl: „Herež¹, oni sebe bezpochyby povědomí¹ jsouc, s tu práci se býti znají; když je za ty jiní přijímají, co tobě do toho?“

3. Já tedy umlknu, a přiopravě sobě bryllí, hledím pilně po nich a uzřím věc nenadálou, že jmenovitě řídko který¹ z nich všecky oudy měl; každému teměř něčeho potřebného se nedostávalo. Někteří neměli uší, jimiž by stížnosti poddaných vyslychati; jiní oči, jimiž by neřády před sebou znamenati, jiní nosu, kterýmž by šibalů¹ proti právu úklady čenichati, jiní jazyku, kterýmž by za němé utištěné promlouvati; jiní rukou, kterýmiž by úsudky¹ spravedlnosti vykonávati mohli; mnozí ani srdce neměli, aby, co spravedlnost káže, konati směli.

4. Kteří pak všechno to měli, viděl sem je utrápené lidi býti; nebo na ně ustavičně nabíháno¹, ani pojísti, ani pospáti pokojně nemohli. Ješto¹ ti druzí víc než odpolu zahálivý život vedli. I řekl sem: „Ale proč pak takovým těmto soudy a práva svěřují, kteří potřebných k tomu oudů nemají?“ Odpověděl tlumočník, že toho není, než že se mně tak zdá. Nebo pry: Qui nescit simulare, nescit regnare¹. Kdo jiné zpravuje, musí často neviděti, neslyšeti, nerozuměti, byť i viděl, slyšel a rozuměl. Čemuž ty, jakožto ve věcech politických neprošlý¹, nerozumíš.“ „A vždyť já vidím na mou věru,“ řekl sem, „že při nich toho, což by býti mělo, není.“ „A já tobě radím,“ dí on, „mlč; slibujit¹ sic, nepřestaneš-li mudrování, octneš se, kde by nerád. Co nevíš, že soudce poříkati¹ k hrdlu sahá?“ Takž sem umklk a tiše se na všechno díval. Než nevidí mi se, co sem na které stolici obzvlášť spatřil, všechno vyčítati; dvojího toliko dotknu.

5. (*Soudců obecních častá nespráva¹ a křivdy.*) Zastavil sem se nejpilněji při soudu senátorském, kdež sem jména panů soudců tato spatřil: Atheus¹, Svárurád, Sluchosud, Stranobij, Osolib¹, Zlatomíl, Darober, Nezkus, Malovéd, Nedbal, Kvapil, Ledabyl; všech pak president a nejvyšší sudí aneb přimas byl pan Takchcímíť. Z kterýchž jmen hned sem se, jací tu soudové bývají, dovtipovati začal; a však příklad se v mé přítomnosti trefil. Sprostnost¹ obžalována byla od Soka¹, že by některé dobré lidi zhaněla, lichevníkům lakomců, pijánům ožralců spílající a nevím co víc přemluvivši¹. Svědkové vedení byli Kleveta, Lež, Podhled¹; prokurátorem¹ ku právu byl Pochleba z jedné strany, z druhé Darmotlach, kteréhož však Sprostnost pravila se nepotřebovati; a tážána byvši, zná-li se k tomu, co na ní prožalováno, řekla: „Znám, milí páni soudcové,“ a přidala: „Teď¹ stojím, jinak mluvit nemohu; Pán Bůh mi pomáhej.“ Tu soudcové shlukše se zbírali hlasy. Atheus řekl: „Takt¹ jest sic, jak to žensko¹ praví; ale co ona to trápiti¹ má? Necháme-li ji tak, pokusí se i o nás třeba hubou

tlouci; přimlouvám se, ať jest ztrestána.“ Svárurád řekl: „Ovšem. Nebo kdyby to jednomu prošlo, jiní by také chtěli, aby se jim promíjelo.“ Sluchosud řekl: „Já sic nevím vlastně, jak to bylo; než poněvadž sobě Sok tu věc tak vysoce vede¹, rozumím, žeť ho opravdu bolí; nechť je ztrestána.“ Stranobij řekl: „Já jsem již prvé věděl, že ta drchta¹ všechno, co ví, vypleští¹; potřebí ji hubu zacpati.“ Osolib dí: „Uražený jest můj dobrý přítel, mělať ho pro mne aspoň ušetřiti a ne tak špincovati¹; hodná jest potrestání.“ Zlatomíl dí: „Však víte, jak se onen štědře ukázal; hoden jest zastání.“ Darober: „Tak jest, nevděční bychom byli, kdyby pře jeho zespod¹ měla zustati.“ Nezkus dí: „Já podobného příkladu nevím; co zasloužila, nechť trpí.“ Malovéd: „Já tomu nerozumím; jak usoudíte, dávám své povolení.“ Ledabyl: „Jakkoli, já ke všemu přistupuji.“ Nedbal: „Pakli té pře odložiti chceme¹? Snad se to dále potom samo ukáže?“ Kvapil: „Nic, za chuti ať jest ortel.“ Pan sudí: „Ovšem, na koho se nám třeba ohlédati? Co právo chce mít, to musí jít.“ A vyvstav učinil výpověď¹: „Poněvadž ta štěbetná žena v tak neslušné věci se dává, že všelijak o lidi dobré se otírá, k skrocení nevážného jejího jazyka a na příklad jiným ať se ji 40 poličeků bez jednoho dá, ta se ji výpověď činí.“ Tu Sok s prokurátorem a svědky poklonivše se z spravedlivého nálezu poděkování učinili; a Sprostnosti to též poručeno. Ale ona v pláč a zpínání rukou se vydala. Protož, že práva neuctila¹, přiošťiti¹ ji rozkázali, a pochyť k kázní¹ vedli. Kterouž ji stalou¹ křivdu já vida a zdržeti se nemoha, zkríkl sem hlasem¹: „Ach, jestližeť takoví všechno v světě soudové bývají, pomozíť mi, Bože všemohoucí, ať já ani soudcem nejsem, ani se z žádným nesoudím!“ „I mlč, ztřeštěnče!“ řekl, vlože mi na ústa pěst, tlumočník; „přisahámť, že se téhož, ne horšího-li něčeho domluvíš!“ A aj, Sok s Pochlebou svědky proti mně obváděti¹ začnou; a já to znamená a lekna se, nevím jak sem odtud, sotva ducha popadaje, vylétěl.

6. (*Prokurátorů převrácenost.*) Když pak sobě tu před tou soudnicí¹ vydychuji a oči protírám, vidím mnohé s rozepří

k soudu přicházeti, an každému i hned prokurátoři (Darmotlach, Pochleba, Křivoved, Právotah a jiní) vstříc běžíc, ku posloužení se ofěrovali, ne jakou kdo má při nejprv, než jaký vaček, nahlédajíce. Každý pak svůj zákon (čehož sem mezi teology nebyl spatřil) při sobě pilně nosil a do něho tytýž nahlédal. Na nichž na některých exemplářích nápis sem viděl: „Žravá hryzení zemská“; na některých zase: „Dravá šizení zemská“. Ale se již více na to hleděti nechtělo, šel sem vzdychaje odtud.

7. (*Knížat plnomocné¹ panování; a úředníků jejich lsti.*) Vše-zvěd mi dí: „Ještě nejlepší zustává. Poď, podíváš se na zprávu králů, knížat a jiných dědičně nad poddanými panujících; snadť se to zalíbí.“ I vejdemo opět kamsi, a aj, tu na tak vysokých a širokých stolicích seděli, že řídký k nim přistoupiti a dosáhnouti mohl, kromě po nástrojích. Měl zajisté každý dlouhé jakési místo uší s obou strán trouby, do nichž když kdo co mluvíti chtěl, šeptati musil. Ale byly oklikovaté¹ a děravé, mnoho slov, než se hlavy doneslo, mimo ven vybíhalo; a která došla, na větším díle změněná docházela. Což sem odtud znamenal, že se ne vždycky mluvícím odpověď dávala; někdo, i dosti tuze volaje, dovolati se do mozku nemohl; někdy se dávala odpověď, ale nic k věci. Podobně místo očí a jazyku trouby byly, skrže než se často jinak, než věc byla, vidělo, a jinak, než sám třeba pán mnil, odpovídali. Čemuž srozuměv, řekl sem: „Ale proč pak těch trub neodloží a jako jiní lidé prostě vlastníma očima, ušima, jazykem nehledí, neposlouchají, neodpovídají?“ „Pro vzácnost osoby a důstojnost místa,“ dí mi tlumočnick, „takové okolování¹ býti musí; či se tobě to sedláci zdají, aby se jim každý o oči, uši, jazyk otírali měl?“

8. (*Raddy museti míti jaké nepohodlí.*) V tom vidím některé vůkol trůnu obcházení, z nichž jedni pánu do uší vedlé těch trub cos dmýchají; jiní na oči jednáč té, jednáč oné barvy brylle sázejí; jiní pod nos cosi koufí; jiní ruce skládají a pře-

kládají; jiní nohy spínají a zase popouštějí; někteří pod nim stolicí opravují a hlobí¹, a tak dále. To vida já, ptám se: „Kdo sou to, a co dělají?“ Odpoví mi tlumočnick: „Jsou tajné raddy, krále a veliké pány informující.“ „Jáť bych jim toho nevytrpěl,“ řekl sem, „kdybych na tom místě byl; nýbrž bych sobě svými oudy a činy volen¹ býti chtěl.“ „Nemusí jediný člověk,“ dí on, „na sobě zakládati, ani se toho jemu dopouštěti má.“ „Tedyť sou,“ dím já zase, „velicí tito páni nad sedláky bídnější, tak svázání jsouce, aby se ani hnouti, leč po vůli jiných, nemohli.“ „Ale sou sebou tak,“ dí on, „jistší. Pohleď na tyto.“

9. (*A bez nich ještě hůřeji.*) I obhlédnu se, a aj, někteří na těch stolicích nedali se mustrovati¹, rozhánějice ty informovatele od sebe pryč; což k mému vinš¹ bylo. Než hned sem tu jiné nepohodlí uhlédal. Místo zajisté těch kolikasi odehnaných mnoho jiných přicházelo, kteříž jemu do uší, do nosu, do úst dmýchati, oči rozličně zakrývati a odkrývati, ruce pak a nohy sem tam roztahovati se pokoušeli; každý jmenovitě, kdo přišel, nač sobě upřel¹, na to ho navěsti a natáhnouti¹ chtěl, až některý ten nebohý pán nevěděl, co činiti, komu povoliti neb komu se brániti a jak všechněm odolávat¹ má. I řekl sem: „Již vidím, že lépe jest některým vybraným se svěřiti, než tak všechněm na rvačku býti. A co se to pak vždy nějak jinak zaopatřiti¹ nemůž?“ řekl sem. „Jakž by se opatřilo?“ dí on. „Povolání to s sebou to nese, ode všech stížnosti, žaloby, prosby, volání, důvody a odvody¹ přijímati a všechněm za spravedlivé učiniti. Leč by tak, jako tito jsou.“

10. (*Lhostejní páni.*) I ukáže mi jich koliks, kteříž žádnému k sobě nablíž nedali, kromě kteří pohodlí obmýšleli a strojili. U těch sem viděl lidi vůkol obskakující, pohlazující, polštáře podkládající, zrcadla před oči stavějící, fochrováním¹ větříček dělající, peří a smeti zbírající, sukni a třevíce líbající, vše po předu; někteří i vyhozenou od pána slinu a ozher lízali, že sladké, chválíce. Ale to mi se opět nic nelíbilo; zvláště že sem viděl, jak se každému teměř takovému stolice jaksi zviklala

a s ním, než se nadál, se zvrátila, když oněch věrnějších¹ podpůrců nebylo.

11. (*Poutníková nebezpečná příhoda.*) Stalo se v mé přítomnosti, zviklala se také jednomu i rozsmekla; i vypadl na zemi. A aj, udělal se hluk¹ lidu, za nimž já se ohlédaje spatřím, an sobě jiného vedou a sázejí, výskajíce, že tu jinak bude, než bývalo; a obskakujíce, hlobí pod ním a tvrdí¹, kdo můž. I maje já za to, že obecnému dobrému napomáhati sluší (nebo tak pravili), také přistoupě klín či dva přistrčím; což mi někteří chválili, jiní škaředě hleděli. V tom onen s svými sebera se a s kyjem mezi nás vpadna, pere do houfu, až se všecko to rozprchá a některým krky spadají. Já, strachem zděšený byv, ani se upamatovati¹ nemohu, až Všežvěd můj, slyše, že se: „Kdo víc¹ sázeti a tvrditi pomáhal?“ ptají, mnou trhne, abych prchal také. Mámil, že netřeba; načež já rozmýšleje se, kterého poslechnouti, toť zavádím o šermující okolo mne kýj, zlupě¹ se teprv běžím v kout. A tak sem porozuměl, že i na těch stolicích seděti, i okolo nich bývati, i jich se dotýkati tím i jiným způsobem nebezpečno. Protož sem tím raději odtud šel, s pomyšlenou toho maje¹, abych se tam kdy víc vraceti měl. Jakož sem i řekl vůdcům svým: „Nech se, kdo chce, těch hor dotýká, ne já.“

12. (*Lidská všudy nezpráva!*) Zvláště, poněvadž sem i to vyšetřil, že ač světa zprávcové jmenování býti chtěli všickni ti, nezprávy však všudy plno bylo. Nebo buď že poddané sám pán neb po trubách k sobě pouštěl, sám neb s nadmyčováním jiných výpovědi činil: tak mnoho sem křivd jako práva viděl, tak mnoho vzdychání a upění jako veselosti slyšel a že se spravedlnost s bezprávím a moc s soudem mísí; rathouzové¹, soudnice, kanceláře tak nepravosti, jak spravedlnosti verštatové¹ že jsou, a kteří se obhájcové v světě řádů titulují, že tak mnoho neřádu jak řádu (a často víc) bývají, patrně sem vyrozuměl. A podivě se, jak ten stav mnoho marnosti a blyštící se bídy v sobě kryje, požehnal¹ sem jich tu a šel odtud.

KAP. XX.

Stav soldátský¹.

1. (*Ukrutnost lidská.*) Takž vejdemo do poslední ulice, kdež hned v prvním placu ne málo lidí stojí červeně přioděných¹; k nimž přistoupě slyším, že se smlouvají, jak by se Smrti křídla dáti mohla, aby tak z daleka jako z blízka v okamžení mohla pronikati. Item¹, jak by se to, co po mnohá léta staveno, za hodinu rozmetati mohlo. I uleknu se řeči těch; nebo až posavád, co sem kde z lidských činů viděl, o vzdělávání a rozšiřování lidí a pohodlí¹ lidského života toliko bývaly řeči a práce; tito pak o zhoubu životů a pohodlí lidských se radili. Odpověděl tlumočník: „I těchto usilování totěž jest, ale jinakši drobět cestou, skrze odklizení jmenovitě toho, což ku překážce jest. Potom tomu vyrozumíš.“

2. (*Verbuňky!*) V tom přistoupíme k bráně; kdež místo vrátných jakési s bubny státi spatřím, každého vjíti chtícího se tážící, má-li tobolu. Když ukázal a odevřel, nasypali mu peněz a řekli: „Kůže ta zaplacená buď,“ a pustíc jej do jakéhoš sklepu, vyváděli zase odtud železem a ohněm obloženého¹ a kázali dále do placu jíti.

3. (*Zeughauß aneb zbrojnice.*) Ale já, co v tom sklepě jest, spatřiti jsa žádostiv, také tam nejprv vstoupím; a aj, tu po všech stranách, až konce viděti nebylo, tolikéž po zemi, hromady jako největší hranice, že by na množství tisíce¹ vozích neodvozil, všelijakých ukrutných k bodení, sekání, řezání, píchání, roubání, štípání, tínání, trhání, pálení, summou k odjímání života nástrojů od železa¹, olova, dříví a kamení, až mne hrůza podjímala, a řekl sem: „Na kterýž toto divoký tvor¹ takové přípravy?“ „Na lidi,“ odpověděl mi tlumočník. „Na lidi?“ díím já; „ach, jáť sem myslil, že na nějakou vsteklou zvěř a divoké lité šelmy. Ale pro Boha, jakáž to ukrutnost, jestliže lidé na lidi takové tyto hrozné věci vymýšlejí!“ „Cos tak choulostivý?“ dí on a směje se.

4. (*Život soldátský prostopášný.*) Vyjdouce odtud jdeme hlouběji tam a až na ryňk, kdež aj, lidí těch železem přioděných, rohy a pazoury majících a houfně jedněch k druhým zpřipínaných stáda vidím, ležících u jakýchs koryt a dčberů, do nichž se jim jísti a pítí sypalo a lílo, a oni jeden přes druhého chlemtali a slopali! I řekl sem: „Co se pak tu vepřové na jatku krmí? Vidím sic lidskou tvárnost, než sviňské činy.“ „To jest pohodlí toho stavu,“ dí tlumočník. Oni v tom od koryt vstanouc dají se v rejry! a skoky, křepčení a výskání. A tlumočník: „Hle, vidíš-li rozkoše života tohoto? Oč se ti starají? Není-liž tu býti veselo?“ „Počkám, co dál bude,“ řekl sem. Oni mezi tím dají se v honění a šacování! jiného stavu lidí, koho napadnou. Za tím! rozválejíc se páchají sodomství a hanebnost beze všeho studu a bázně Boží, až sem se pýřil a řekl: „Ej, tohoť by se jim trpěti nemělo.“ „Trpěti se musí,“ dí tlumočník. „Nebo ten stav všeliké svobodě chce.“ Oni pak usadíc se chlemtali zase; a naperouc a nalejíc se do němoty, pak se pokáceli a chrápali. Potom je vyvedli na plac, kdež na ně déšť, sníh, kroupy, mráz, slota, žízeň, hlad a všeliké neřesti přšely, že se ne jeden třásl, drkotal, chřadl, scepental všem psům, krkavcům na pokrm; jiní však nedbali nic, hýřili předce!

5. (*Vypsání bitvy.*) V tom se cos na buben udeří, a zavzní trouba, a udělá se hřmot a křik! A aj, vstyčíc se každý a zchápacíc řezáky, tesáky, bodáky a co kdo měl, strkají to beze vší lítosti do sebe vespolek, až krev stříká, sekají a flekají! na sebe hůř než nejlítější šelmy. Tu se hřmot na všecky strany rozmáhá, tu slyšeti dusot koní, chřest pancířů, břiňkot mečů, rochání střelby, fičení okolo uší létajících střel a kulí, zvuk trub, třeskot bubnů, křik ponoukajících k boji, křik vítězících, křik zraněných a umírajících. Tu viděti olověnné hrozné krupobíť; tu ohnivé strašlivé blýskání a hřmání slyšeti; tu jednáku tomu, jednáku onomu ruka, hlava, noha přeč létá; tu jeden přes druhého se kácí a všecko ve krvi zplývá! „Ach, všemohoucí Bože, což se toto děje?“ řekl sem; „zahynouti-liž má ten svět?“

A sotva se upamatovav, z toho placu, nic nevím jak a kam, sem vypadl, a trošičku sobě vydchna, a však se všecken třesa, průvodčím svým řekl: „Kamž ste mne ale uvedli?“ Odpověděl tlumočník: „Rozmazanějšíhož tebe! To jest býti člověkem, smítí dotřítí!“ „I což sobě pak udělali?“ řekl sem. Odpověděl: „Páni se pohodli!, pak se ta věc porovnatí musila.“ „A což se to oni rovnají?“ díím já. Odpověděl: „Ovšem. Nebo kdo by veliké pány, krále a království, kteříž nad sebou soudce nemají, rovnal? Sami to mezi sebou mečem rozhodnouti musejí. Kdo lépe druhému železem zašermuje a ohněm zakouří, ten svou postaví na vrchu!“ „Ó barbarství! ó hovadství!“ díím já. „Nebylo-liž by jiných k míření! se cest? Divokým šelmám, ne lidem tak se mířiti sluší.“

6. (*Pozustalí po bitvě.*) V tom uziřím, an teď z bojoviště nejedny s odštípenýma rukama, nohama, hlavou, nosem; s zvrtným! tělem, strápenou! kůží, vše! krví zohavené vedou a nesou; na něž když lítostí sotvá hleděti mohu, tlumočník mi dí: „Všecko se to zhojí; soldát musí otrlý býti.“ „A co pak,“ díím já, „kteří tam krků nechali?“ Odpověděl: „Již ta kůže zaplacená byla.“ „Jak to?“ díím já. „A cos neviděl, jakého se jim prvé pohodlí přálo?“ „A jakého také nepohodlí,“ řekl sem, „pojmeťi museli? Mezi tím byť pak pouhé! rozkoše předešly, bídnát jest to věc člověku, proto se krmítí dáti, aby hned na jatku musil. Ošklivýt jest ten stav, co ho koli!, nechci, nechci ho, podme odtud.“

KAP. XXI.

Stav rytířský.

1. (*Šlechťství! a erby zač se dávají.*) „Podívej se aspoň,“ dí tlumočník, „jaká počestnost!, kdo se tu hrdinsky chová a skrze meče, oštípy, šípy a koule probije!“ Takž mne vedou na jakýs palác!, kdež uziřím sedícího pod majestátem! a ně-

kterých, ješto sobě zmužileji počínali, před sebe povolávajícího. I přicházeli mnozí, nesouce s sebou leby, hnáty, žebra, pěsti, měšce a vačky nepřítelům zotínané a zodjímané, což jim chváleno bylo, a ten pod majestátem dával jim za to cosi malovaného¹ a zvláštní jakési před jinými svobody; což oni na žerd' nastrčice, tak na odivu všechněm nosili.

2. (*Jiných také se do toho stavu tření.*) To vidouce jiní, nejen z bojovníků, jako před časy¹, ale nejedni i z řemesel a od knih také přistupovali; a nemajíc jako onino šrámu aneb nepřítelům zodjímaných nábytků¹, kteréž by ukazovali, vytahovali a předstírali své vlastní měšce aneb štrichy¹, kterých nadělali v knihách. I dávala se jim také taková jako oněm, a obyčejně nádhernější znamení, a pouštíni byli na vyšší síň.

3. (*Ozdoby rytířů.*) Za nimiž já vejda, spatřím jich hromady se procházeti s podpěřenými¹ hlavami, zaostřenými patami¹ a přiocelenými boky¹. I nesměl¹ sem blízko přistoupiti; a udělal sem dobře. Nebo sem hned uhlédal, jak se jiným mezi ně se pletoucím ne všechněm švárně¹ vedlo. Někteří zajisté příliš se jim blízko k boku plichtíce¹, někteří dosti v stranu nevyhýbajíce, někteří dosti nízce kolen neohybujíce, někteří titulů dosti pořádně vyřikovati¹ neumějíce, s pěstmi se potkávali. Čehož i já se boje, prosil sem, abychom odtud šli. Ale Všežvěd řekl: „Podívej se ještě lépe, jen opatrně.“

4. (*Rytířské činy.*) Hledím tedy sobě zdaleka, jací by činové jejich byli; a spatřím, že práce jejich (podlé svobod stavu toho, jakž pravili) jest šlapati dlážku¹, převěšovati dvě nohy přes koně, honiti chrty, zajíce a vlky, zavoditi¹ sedláky do robot, sázeti je do věží¹ a pouštěti zase, užívati dlouhých, rozličnými misami vysazovaných tabulí a pod nimi co nejdél nohy držívati, uměti šoupati nohama a líbati prsty¹, přebíratí řemeslně¹ vrhcáby¹ a kostky, tlampati bez studu o věcech slzkých¹ a plzkých, a těm podobné. Měli pak to svobodami¹ stvrzené, jakž pravili, aby cokoli činí, šlechtictvím sloulo, a žádný k nim, kromě poctivý¹ člověk, aby se nemísil. Někteří sobě vespolek štítý měřili, jedny s druhými rovnajíc; a čím který větší

a zašlejší byl, tím byl víc vážen; kdo nový nosil, za tím jiní hlavami vrtěli. Více sem tu i jiného ledcos uhlédal, což se mi divné a nemotorné¹ zdálo; ale všeho praviti nesmím. Toto jen povím, že nadívaje se já dosti na ty marnosti jejich, znovu sem průvodčí svých, abychom šli, prosil a obdržel¹.

5. (*Cesta k hradu Fortúny¹.*) Když jdeme, dí mi tlumočník: „Nu, jižs prohlédl práce a kvaltování lidská, a nezlíbilot se nic; protože se snad domníváš, že mimo práci lidé ti nic nemají. Ale věz, že všechny ty práce k odpočínutí jsou cesta, k němuž naposledy všickni, kdo sebe v pracích nelitovali, přicházejí; že totiž, když statku a zboží, aneb slávy a poctivosti, aneb pohodlí a rozkoší dosáhnou, mysl jejich dosti se v čem kochati má. Protož již tě ale k hradu potěšení povedeme, aby¹ se, jaký cíl jest prací lidských, podíval.“ Čemuž sem se zradoval, tam sobě jistě myslí odpočínutí a potěchu slibuje.

KAP. XXII.

Poutník mezi novináře¹ trefil.

1. (*Novináři ledačemu se diví.*) Když nadcházíme k bráně, spatřím po levé straně na ryňku hromadu lidí, a Všudybud dí: „Ej! těchto míjeti nemusíme¹.“ „Což tu mají?“ řekl sem. On: „Poď a viz!“ I přijdeme mezi ně, a aj, oni po dvou, po třech stojíce, točí jeden proti druhému prstem, kroučí hlavou, pleská rukama, drbe se za uši; naposledy jedni výskají, druzí pláčí. „I co se pak to tu zpravuje?“ dím já; „komedií-li tito jakou strojí?“ „Ba nemějš ty toho za hru,“ dí tlumočník. „Opravdověť oni věci mají, jichž jim divno, směšno, hněvno, jak která.“ „Vždyť bych já rád věděl,“ řekl sem, „co to jest, čemuž se diví, čemu smějí, nač hněvají.“ V tom pohlédna spatřím, ani se píšťalkami¹ jakýmis pěstují¹, a jeden druhému přichýle se do ucha píská; kterýž pískot byl-li libý, plésali; pakli skřipavý nějaký, troudili¹ se.

2. (*Píšťaly nejednostejného zvuku.*) A však toto mi bylo divné, že jedné a též píšťalky zvuk jedněm se tak hrubě líbil, že se skákání zdržeti nemohli; druhým tak se mrzutýl zdál, že uši zacpávali a v stranu běželi; aneb poslouchali a rozkvílíc se usedavě plakali. I řekl sem: „Totoť jest potvorného cosi, jak to jedna a táž píšťala jedněm tak sladce, druhým tak trpce zní.“ Tlumočník dí: „Rozdílnost ne zvuku, než sluchu to působí. Nebo jakož pacientům jedno a též lékařství! nejednostejně operuje!, jak čí nemoc; tak tato, jaká jest čí vnitř passio aneb k věci náklonnost, takový zevnitř o ní zvuk, sladký neb hořký.“

3. (*Kulhavý posel.*) „A kde se pak ty píšťaly berou?“ „Přinášejí je odevšad,“ dí on. „Co nevidíš prodavačů?“ Takž pohledím, a aj, tu chodí a jezdí naschvál k tomu nařízení!, píšťalky ty roznášející. Z nichž mnozí na prudkých koních jezdili, a od těch kupovali mnozí; jiní chodili pěšky, někteří se i na berlách kulhajíce; a od těch rozumní kupovali raději, pravíce, že bývají jistší.

4. (*Líbst novín.*) Nejen pak sem se díval na ně, ale i poslouchal sám, tu i tam se zastavě; a poznal sem, že to opravdu jakási líbst tak rozdílné odevšak přicházející hlasy slyšeti. Toto mi se nelíbilo, že někteří nemírně sobě v tom počínali, všecky píšťaly, co jich dostati mohli, skupující; an popískajíc sobě drobet, každou zase přeč vrhli. Byli tu z rozdílných stavů, kteříž řídko doma sedíc vždycky tu na ryňku číhali, kde co písklo, ucha nastavující.

5. (*Marnost novinářství.*) Ovšem pak nelíbilo mi se, když sem marnost věci té poznal. Nebo častokrát smutný se hlahol rozcházel!, že se kormoutili všickni; po chvíli však zavzněl jiný, a byl z strachu smích. Opět některé píšťaly zvuk tak libě zněl, že všickni výskali a plésali, a hned se proměniv aneb utišil aneb v smutné škřípání obrátil; takže kdo se jimi zpravovali, ledakdy se ledačemu daremně těšili, ledačehos děsili, an to v dým bylo. Bylo se tedy čemu zasmáti, že lidé každého-

větru zavanutí šálení se dají. Protož sem ty chválil, kteří, šibřínků! těch nedbajíce, práci svých hleděli.

6. (*Nepohodlí bez nich i z nich.*) Ale opět sem nepohodlí spatřil, že, když kdo na to, co se okolo píská, pozor nedal, od ledakuds mu lecos na krk připadlo. Naposledy však i to sem tu viděl, že s těmi píšťalami zacházeti ne všelijak bezpečno bylo. Nebo poněvadž hlaholové ti rozdílným uším rozdílní byli, různice i rvačky nejednou odtud povstávaly; jakž sem se i sám s příhodou potkal. Dopadna já jedné bystře! znějící píšťalky, podal sem příteli svému; ale jiní přejmouc ji o zem dali! a pošlapali, na mne se, že takové věci roztrušují, potrhující!; takže vida je vstekle rozpálené, prchati sem musel. Že pak vůdcové moji vždy mne hradem Fortúny těšili, šli sme k němu.

KAP. XXIII.

Poutník prohlédá hrad Fortúny; a nejprv přístup k němu.

1. (*Ctnost zapadlá brána k slávě.*) Když k tomu milému hradu přijdeme, vidím nejprv zástupy lidu ze všech města ulic se zbíhajících a obcházejících, a kudy by se zhůru dostati mohli, obhlédajících. Byla pak na ten hrad jediná, vysoká a úzká brána; ale kteráž zabořená!, zaválená a trním zarostlá byla; sloula poně! C t n o s t. A praveno mi o ní, že před časy ona sama toliko k vcházení na hrad vystavená byla, ale že se brzy potom příhodou jakousi zabořila; protož jiných menších že naděláno a té necháno, poněvadž příliš příkro, nepřístupno a nezvolno! bylo choditi skrze ní.

2. (*Postranní fortny.*) Prolámány tedy zdi a naděláno fortén z obojí strany; kteréž já prohlédaje, viděl sem nápisy jich: Pokrytství, Lež, Pochlebenství, Nepravost, Fortel!, Násilí etc. Ale když sem to tak jmenoval,

a kteří tudy vcházeli, slyšeli, hněvali se na mne, reptali, zhoditi mne dolů chtěli; tak že sem stouliti¹ musel. Dívaje se pak, viděl sem, že někteří předce tou starou bránou skrze rům a trní lezli; jedni prolezli, jiní nic; a ti teprv se zase do dolejších fortén vraceli a jimi procházeli.

3. (*Štěstí koho náhodou chytí, toho vynáší.*) I vejdu tam také a spatřím, že tu ještě hrad není, než plac, na němž množství lidí stojí, zhůru k vyšším palácům vzhledajících a vzdychajících. Když sem se ptal: „Co ti tu dělají?“, odpovědino mi, že jsou čekanci, laskavého paní Fortúny vzezření a na hrad puštění očekávající. „A co se ne všickni ještě tito tam dostanou? Však všickni o to věrně¹ pracovali.“ Odpověděl: „Přičíněti se každý můž, jak ví a umí; naposledy však na paní Fortúně, koho ona k sobě přijíti¹ chce neb nechce, záleží. Můžeš se podívati, jak to jde.“ I vidím, že tam již výše žádných schodů ani bran není, než kolo jakési ustavičně se točící, k němuž kdo se připjal, zhůru na podlahu¹ vynešen byl a tam teprv od paní Fortúny přijat a dále puštěn. Dole pak nemohl, kdo chtěl, kola se chytiti, než koho k němu úřednice paní Fortúny, jménem Ná h o d a, přivedla aneb na ně vsadila; jinému každému ruce zklouzly. Ta pak rejentka Náhoda chodila mezi houfem, a koho se jí událo, toho chytila a na kolo vsadila; ješto¹ se jí někteří velmi na oči tiskli, rukou podávali, prosili, své vynaložené práce, poty, mozoly, šrámy a jiné zasloužilosti předstírajíce. Ale já držím¹, že naprosto hluchá i slepá býti musila; tak se nic ani osobám nevzhledala¹, ani proseb nedbala.

4. (*Čekanců na štěstí tesklivý¹ způsob.*) Mnozí tu z všelijakých stavů byli, kteréž sem prvé viděl, že v povolání svém a skrze bránu ctnosti aneb také skrze postranní fortny práce a potu nelitovali, a však se štěstí dočekati nemohli; jiný, na to třeba ani nemyslíci, byl za ruku ujat a zhůru nešen. Z oněch pak čekanců mnozí převelmi tesklili, že na ně pořádku¹ přijíti nechtěla, až nejeden ošedivěl; někteří sobě zoufali, a pustíc o štěstí¹, vraceli se k lopotování svému; z kterýchž opět ně-

kteří roztoužice se k hradu lezli, oči i rukou paní Fortúně podávajíc; takže expectantů¹ těch způsob tak i jinak bídny a tesklivý sem shledal.

KAP. XXIV.

Poutník způsob boháčů prohlédá.

1. Řekl sem pak vůdci svému: „Nu, již bych také, co tam na hoře jest, jak paní Fortúna své hostě ctí, rád spatřil.“ „Dobře,“ řekl on a vznesl se, než sem zvěděl, se mnou zhůru; kdež paní Fortúna, na kouli stojeci, koruny, sceptra¹, regimenty¹, řetězy, zápony¹, měšce, titule a jména, medy a cukry¹ rozdávala, a teprv dále zhůru pouštěla. I pohledím na stavení hradu, kteréž o trojím ponebí¹ bylo; a spatřím, že některé do dolních, jiné do prostředních, jiné do vrchních pokojků uvozují. I dí mi tlumočník: „Zde dole přebývají, které paní Fortúna penězi a zbožím počtila; v prostředních pokojích ti, které rozkošemi krmí; v horních pak palácích¹, které slávou přiodívá, aby od jiných spatřování, chválení a ctění býti museli. Některým dvojího spolu neb i všeho trojího přeje; a ti se, kam chtějí, procházeti mohou. Vidiš, jak šťastná věc jest, komu se sem dostati dostane.“

2. (*Bohatství pouta a břemena.*) „Podmež tedy,“ řekl sem, „mezi tyto třeba nejprv.“ Takž vejdemo do dolních sklepů¹, a aj, tam tma a neveselo, takže sem nic teměř neviděl po nejprv, jen že sem břiňkání jakés slyšel, a puch stuchliny zarážel mne ze všech koutů. V tom, když se mi trochu zrak probere, vidím plno ze všelijakých stavů lidí, ani tu chodí, stojí, sedí, leží a každý má poutami zpjaté nohy a ruce svázané řetězem, někteří při tom i na krku řetěz a na hřbetě břímě nějaké! I zděsil sem se a řekl: „Což pak toto, pro krále, do žaláře sme nějakého přišli?“ Odpověděl mi směje se tlumočník: „Jakýs ty nerozum? Však toto darové jsou paní Fortúny, kterýmiž ona milé syny své obkládá.“ A já, ohleduje

jednomu, i druhému, i třetímu těch jeho darů, vidím ocelivá pouta, železná řetěza, olověnou neb hliněnou nůši! „A jacíž to darové?“ dím. „O tyf bych já nestál.“ „Ale, bloude, zle ty hledíš,“ dí mi tlumočník; „však pak zlato jest všecko to.“ I hledím znovu ještě pilněji a povídám mu, že já předce nevidím než železo a hlínu. „Ej, nemudruj tak příliš,“ dí on; „věř jiným více než sobě. Pohleď, jak oni sobě toho váží.“

3. (*Mámení boháčů.*) I hledím a spatřím svůj div, jak se oni převelice v tom opoutání svém kochali. Tento sobě počítal kroužky řetězu svého, jiný je rozbíral a zase skládal, jiný řetězu sobě rukou potěžkával, jiný ho na pídí měřil, jiný k ústům bera líbal, jiný ho před mrázem, horkem a úrazem chráně šátkem obvinoval. Někteří dva neb tři se sstoupíc měřili je sobě a potěžkávali jeden proti druhému; kdo svůj lehčejší znamenal, kormoutil se a bližnímu záviděl; kdo větší a těžší měl, chodil vůkol, dul se, honosil a chlubil. Ač mezi těmi opět někteří tiše v koutě sedíc, v velikosti řetězů a pout svých tajně se kochali, nestojíc o to, aby jiní viděli; závistí, za to mám, a krádeže se bojíce. Jiní zase plné truhly měli hrudí a kamení, kteréž sem i tam překládali, odmykali a zamykali, nikam odtud, aby o to nepřišli, nesmějíce ani nespějíce. Někteří ještě ani truhlám nevěřili: navázali a navěšeli toho okolo sebe tak mnoho, že ani choditi, ani státi s tím nemohli, než leželi toliko, dychtíce a chroptíce. Což já vida řekl sem: „Ale toto-liž mají, pro všechny svaté, šťastní lidé slouti! an sem dole, práce a kvaltování lidská prohlédaje, nic bídnejšího nespatriil, jako toto štěstí jest.“ Všežvěd řekl: „Pravda jest sic (což tajiti?), že míti toliko tyto Fortúny dary a jich neuzívati větší starost jest než rozkoš.“ „Ale tím paní Fortúna vinna není,“ dí tlumočník, „že někdo darů jejich uzívati neumí. Ona s svým se neskoupí; než ti někteří stuchlíci, ani sobě, ani jiným ku pohodlí toho obrátiti neumějíci. Ač naposledy, dělej ty z toho, co dělej, předceť jest to veliké štěstí, míti.“ „Já o takové štěstí, jaké tu vidím, nestojím,“ řekl sem.

Způsob rozkošných' světa.

1. (*Rozmazaní rozkošníci.*) Všežvěd dí: „Podmež tedy zhůru, tam jinakší věci uhlédáš, slibujiť, samy rozkoše.“ I vejdemo po schodech do první síně; a aj, tu loží měkkými peřinami postlaných, visutých a kolíbavých, několik řadů, po nichž se někteří váleli, služebníků s oháňkami, fochry a jinými nástroji k všelijaké službě hotových plno vůkol sebe majíce. Vstával-li který, ruce se hned ze všech stran podkládaly; oblékal-li se, ne jiná než hedbávná, měkká roucha se podávala; bylo-li kam přejíti potřebí, na stolicích polštáři postlaných přenášeli. „Nu, tu, hle, máš pohodlí, jehožs hledal!“ dí tlumočník. „Co nad to žádati můžeš? Tak mnoho všeho dobrého míti, aby se o nic nestaral, ničeho nedotýkal, co duše ráčí, všeho hojnost měl a ani zlému větru na sebe vanouti nedal, není-li to blahoslavená věc?“ Odpověděl sem: „Ovšem žeť tu hned veseleji než v dolních těch mučírňách; ne všecko mi se však i tu podobá.“ „Co opět?“ řekl on. A já: „Že ty lenochy s vypuklýma očima, odutou hlavou, oteklým břichem, nedotklivými oudy, jako bolavým vředem vidím; zavadí-li kde, neb se kdo oň otře, neb na něj odporný vítr zavane, hned mu zle. Stojatá voda hnije a smradí se, slýchával sem; tuto pak toho příklady vidím. Také tito života nic neuzívají, poněvadž ho přespějí a přezahálejí. Nic to pro mne není.“ „Divnýs ty filozof,“ dí tlumočník.

2. (*Hry a divadla.*) A vedou mne na druhou síň, kdež já očím a uším plno vnady spatřím: zahrady rozkošné, rybníky a obory, zvěř, ptactvo, ryby, muziku všelijakou libou a tovaryšstva veselého houfy, ani sobě skáčí, honí se, tancují, štvou, fechtují, hry provodí a nevím co víc netropí. „To není stojatá voda,“ dí tlumočník. „To pravda,“ dím já, „ale nech mne. ať sobě na to pohledím.“ Podívaje se pak řekl sem: „Vidím, že se žádný těch kratochvílí nenají a nenapíje; nýbrž unavě

se každý běží v stranu, jiným zase něčím vyrazení hledaje. Malá mi se to zdá rozkoš." „Hledáš-li tedy v jídle a pití rozkoše," dí on, „podme sem."

3. (*Hodovníci.*) Takž vkročíme na třetí síň; kdež, aj, spatřím plné stoly a tabule hodujících, ani před sebou všeho hojnost mají a veselí sou. Tu přistoupě spatřím, jak někteří pořád do sebe mecí¹ a lejí, až jim břicha nestačovalo, popasovati¹ museli; někteří, až se jim vrchem i spodkem přelávalo. Jiní lahůdky jen vybírali, pomlaskávající sobě a krku tak dlouhého, jak řeřábí¹ mají (aby chutnost dlouho cítiti mohli), sobě vinšující. Někteří se chlubili, že od desíti neb dvacíti let slunce vycházeti a zapadati neviděli, protože, když zapadalo, nikdá střízví¹, když vycházelo, nikdá vystřízvělí nebyli. Neseděli pak tu zasmušile, než muzika všelijaká musila zníti, k níž každý také připojoval hlas svůj, takže tu všelikého ptactva a zvířat zpěvové slyšání byli: jeden vyl, druhý řval, třetí kvákal, čtvrtý štěkal, pátý hvízdal, šestý šveholil, sedmý lkal etc. s divnými při tom posuňky.

4. (*Poutník mezi hodovníky jaké měl hody.*) A tu se mne tlumočnick ptal, jak mi se ta harmonia¹ líbí? „Kusa nic," řekl sem. Kterýž řekl: „I což se pak líbiti bude? Stonek¹-liž si pak, že tě ani tato veselost rozvratí¹ nemůž?" V tom mne někteří z nich před stolem uhlédají, a jeden mi připíjetí; druhý, abych přisedl, očima blikaje¹ návěští¹ dávati; třetí, kdo sem a co tu chci, exáminovati¹ začne; čtvrtý se na mne udeří, proč „Rač Bůh žehnat" neříkám? Načež já rozhorle se dím: „A což aby Bůh takovým sviňským hodům také žehnal?" To než já dobře dopovím, aj, toť talířů, mis, koflíků a sklenic krupobití na mne, že sem se sotva uhýbati a schytě¹ se přeč¹ vypadnouti stačil. Ač¹ ještě mně střízvému snáz utíkati, než jim ožralým mne trefovati přišlo¹. A tlumočnick mi: „Hle, nepravil-liš sem dávno: Měj jazyk za zuby a nemudrůj; hleď se zpravovati lidmi¹, a ne aby jiní tvé kotrby šetřiti musili."

5. (*Zase tam šel.*) Všudybud pak zasmáv se a za ruku mne ujma: „Podme tam ještě jednou," řekl; a já nechtěl. On:

„Ještě se tam nač dívati máš a mohls, kdyby¹ byl mlčel. Pod, jen sobě opatrně počínej. zdaleka třeba stoje." I dám sobě říci a vejdu zase. A co zapíratí? I navěsti sem se dal, že sem přisedl, připíjetí sobě dal, splňoval¹ sem, a chtěje vždy na konec, jaká pak v tom veselost jest, vyzkusiti, začal sem i přizpěvovati, přivyskovati a přivyskakovati sobě; summou, co jiní dělali, dělali. Ale to vše nesměle jaksí, protože mi se naprosto, že mi to nesluší, zdálo; jakož pak někteří vidouce, že v to trefiti nemohu, smáli mi se, jiní, že nesplňuji, bouřili se. Mne mezi tím cosi pod kabátem hrýzti, cosi pod čepicí loupati, cosi mi se z hrdla vydírati, nohy potáceti, jazyk drkotati, hlava kolem choditi, a já teprv na sebe i na své vůdce hněvati se začnu, zjevně již volaje, že to hovadství jest a ne lidství; zvláště když sem na jiných těch rozkošniců rozkoše trochu ještě lépe se podíval.

6. (*Bídny způsob rozkošniců.*) Tu zajisté některé sem naříkati slyšel, že jim jídlo a pití ani šmakovati¹, ani do hrdla jíti nechce; kterýchž jiní litovali, a aby jim spomoženo bylo, museli kupci sem tam po světě, co by se k chuti najíti mohlo, vyhledávající běhati; museli kuchaři všelijakých mustrů¹ svých, jak by lahůdkám zvláštní vůni, barvu, chut dadouc do žaludka vlouditi¹ mohli, ohledávati; museli lékaři, aby jedno druhému ustupovalo, zvrchu i zespod po trychtýřích nalévati. Takže s velikou prací a nákladem, co do sebe ve cpati a vlíti měli, jim se shledávalo, a velikými do nich chytrostmi a obmysly vpravovalo, s velikou bolestí a svíráním aneb v břiše třepe¹ aneb ven dobývalo. A sic napořád byli plní nechutenství, šfkání¹, řihání a škrkání; spali zle, chrkali a frkali, slinili se a soplili¹, vývratků¹ a lejn plní byli stolové a všickni koutové; chodili neb váleli se s shnilým břichem, podagrovatýma nohama, třeslavýma rukama, kyšícima¹ očima etc. „A mají toto rozkoše býti?" řekl sem. „Ach, podme od tud, abych něco víc mluvíti nemusil a zase sobě něco neutřil." Tak odvrátě oči a zacpaje nos, šel sem.

*

Způsob povýšených světa.

1. (*Povýšených lidí nepohodlí.*) I výjdeme odtud do vrchního paláce, kterýž odevřený byl, žádného nad sebou přikrytí, kromě oblohy, nemající. A aj, tu mnoho stálo stolic, jedny nad druhé vyšších, vše¹ okolo krajů, aby zdůlu z města vidíny býti mohly, na nichž seděli, jak kdo od paní Fortúny výš neb níž posazen byl, jimž všickni mimo jdoucí (po předu však) činíce čest, hýbali koleny a kývali hlavami. I řekl mi tlumočník: „Hle, není-liž čistá věc tak vyvýšenu býti, aby odevšad vidín byl a všickni na tebe hleděti musili?“ A já přidal: „A býti na ráně, aby na tě dešť, sníh, kroupy, horko i zima bítí mohlo.“ Odpověděl on: „Herež o to! Ale jest čistá¹ věc na tom býti místě, kdež na tě všickni pozor dávatí¹ a šetřiti¹ tě musejí.“ „Pravda jest, že šetří,“ řekl sem; „ale kteréž šetření sotva není větším břemenem než pohodlím¹. Nebo po každém z nich jak jich mnoho pase, již já vidím; hnouti se nesmí a nemůž, aby všickni neviděli a nepřesoudili¹; jakéž to pohodlí?“ Zvláště když sem viděl, že jak mnoho po předu k nim šetrnosti¹, tak mnoho po zadu a po stranách nevážnosti bylo. Za každým zajisté tom v sedle¹ rozloženém někteří stáli, kteříž naň šilhavým okem házeli, pysky a hlavami zmítali¹, vidliček podávali¹, po hřbetě slinou, ozherem neb něčím jiným káleli; někteří i stolice podrývajíce pád obmýšleli, s nimž se přenejeden¹ v mé přítomnosti, tou i jinými příhodami, potkal.

2. (*Povýšených nebezpečství.*) Nebo stolice ty, jakž sem řekl, po krajích stály; maličko ji posmekna¹, hned se zvrátila, a který se před tím dul¹, letěl dolů. A byly jaks na obrtlících¹ strojené; jak se ji kde dobře dotekl, vrtla¹ sebou a sedící se octl¹ na zemi; čím která vyšší byla, tím snáz bylo zaklátiti jí a vypadnouti z ní. A nalezl sem tu velikou jedněch k druhým nepřízeň, závistivé na sebe vzhlédání, jedněch od druhých z stolic vysazování, regimentů vydírání¹, korun srážení, titulů

sobě vespolek smazování; takže tu jen se měnilo vždycky¹; jeden lezl na stolic, druhý z ní buď lezl aneb po hlavě letěl. Načež dívaje se řekl sem: „Ej, toť je špatné, že za tak dlouhou a trpkou práci, kteráž se, než se na tato místa přijde, vystátí musí, tak krátká jest odměna! Však pak někdo slávy užívají nepočne a hned zase konec.“ Tlumočník odpověděl: „Tak to paní Fortúna rozdělovati musí, aby všickni, kteréž poctiti chce, podělení býti mohli; musejíť jedni druhým ustupovati.“

Sláva slovoutných v světě.

1. (*Fama ferme vulgi opinione constat!*.) „Mezi tím, kteří se tu dobře chovají (řekl dále tlumočník) aneb sobě toho sic¹ zasluhují, má paní Fortúna jiný na to prostředek, jak je nesmrtností poctiti.“ „I jak to medle?“ řekl sem. „Toť jest slavného něco, nesmrtným učiněnu býti! Medle ukažte mi to.“ I obrátí mne Všežvěd a ukáže mi na témž palácu k západní straně vyšší ještě plac aneb výstupek, také pod čirým¹ nebem, kamž z tohoto nižšího schodek a dole při něm dvérka byly, a u těch seděl jakýsi, plno v sobě ze všech stran očí a uší mající. až potvorně (jmenovali ho *Censuram vulgi!*, *Vsesudem*), jemuž se každý, kdo na plac Pověsti chtěl, nejen opověditi¹, ale i všecky své věci, pro něž se nesmrtností hodným býti nadával¹, ukázati a k rozvážení odevzdati musil. Bylo-li v činech jeho co zvláštního a neobyčejného, dobrého nebo zlého, puštěn byl zhůru; pakli nic, dole zanechán. Dostávalo se pak tam, jakž sem znamenal, nejvíc lidí z stavu vrchnosti, bojovníků a učěných; z stavu nábožníků, řemeslníků a domovního méně.

2. (*Indignis quoque confertur!*, *Herostratus!*.) Mrzelo mne pak velice, že tak mnoho zlých (loupežníků, tyranů, cizoložníků, vrahů, paličů etc.) jako dobrých tam pouštěli. Nebo sem

rozuměl, že to nemůže než převráceným lidem v nectnostech posilou býti; jakož se i trefilo, že jeden přišel, nesmrtnosti žádaje, a tázán byv, co nesmrtné památky hodného způsobil, odpověděl, že co nejslavnějšího v světě věděl, zkazil, nashvál chrám, na nějž sedmnáctero království tři sta let práci a náklady vedlo, zapáliv a jednoho dne v rúm položiv. I užasl se ten Censura té hanebné opovázlivosti, a pustiti ho tam za nehodného soudě, nechtěl. Ale přišla paní Fortuna a pustiti ho kázala. Kterýmž příkladem posileni jsouc jiní, lecos hrozného, co spáchali, vyčítali: tento, že co nejvíc mohl, lidské krve vylil¹; jiný, že nové rouhání, jak by se Bohu zlořečiti mělo, vymyslíl¹; jiný, že Boha na smrt odsoudil¹; jiný, že slunce z oblohy strhna, do prostřed propasti pohřžil¹; jiný, že nové tovaryšstvo¹ paličů a mordérů¹, skrze něž lidské pokolení tříbeno bude, začal etc., a byli všickni napořád zhůru pouštíni; což, pravím, velmi mi se nelíbilo.

3. (*Marnost¹ pověsti.*) Vešel sem však za nimi tam, a aj, tu hned je jakýsi také paní Fortuny úředník, jménem F a m a aneb P o v ě s t, přijímal, jehož nic nebylo než ústa. Jak zajisté dolní ten plný očí a uší, tak tento plný ze všech stran úst byl a jazyků, od nichž nemalý se hluk a zvuk rozcházel; a milý ten immortalitatis candidatus¹ ten odtud užitek měl, že se tím křikem jméno jeho sem a tam rozvolávalo. Ale na to když sem bedlivě pozoroval, spatřil sem, že se o každém tom udělaný pokřik zase pomalu tišil, až i utichlo všecko a něčí jiného znění začala. „I jakáž to nesmrtnost?“ řekl sem. „Však každý téměř trošku pobuda, hned zase z očí, úst a mysli lidem vypadá.“ Odpověděl tlumočník: „A tobě pak všecko málo. Nu, podívej se na tyto aspoň.“

4. (*Do historií se dostati jaká čač¹?*) Takž ohlédná se spatřím sedící malíře, ani po některých tu hledíce je kontrfektují¹; a ptám se: „Proč to dělají?“ Odpověděl: „Proto, aby to ne tak jako zvuk hlasu mizelo a mýjelo; těch již památka nepřestane.“ I hledím, a aj, každého vykontrfektujíc vyhodí rovně jako jiného do rokle, obrazu toliko tu nechávají, a aby ode všech

spatřován býti mohl, na žerdi vystrkují. „Ach, jakáž to nesmrtnost?“ řekl sem. „Však pak se tu jen papíru a černidla jménem jejich přilíceného nechává, sami jako jiní bídně hynou. Ale šálení jest to, milý Bože, šálení! Nebo co mi po tom, že sobě mnou někdo papír našmaruje¹, a se mnou se zatím kdo ví co stane? Nic o tom nesmýšlím!“ Tlumočník to slyše, ztřeštěných mi nadá, a co je po mně na světě s takovými všechněm jiným odpornými rozumy, ptá se.

5. (*I v historiích faleš mnoho.*) Mlčel sem tedy. A aj, v tom novou faleš uhlédám. Něčí kontrfekt, jež sem živého krásného a zpanilého viděl, přepotvorný byl, jinému na odpor mrzutému¹ vidím, že co nejkrásnější kontrfekt mohli, udělali, některému postavili dva, tři, čtyry obrazy, a každý byl jinakší; až mi té na díle¹ nedbalosti, na díle nevěry¹ malířů těch hněvno bylo. Spatřím také i marnost toho. Nebo prohlédaje ty obrazy, vidím jich mnoho zašlých, zaprášených, zpráchnivělých, zhnílených, že málo aneb zprosta¹ nic znáti bylo; některých na hromadě pro jiné viděti nebylo, žádný teměř na ně nikdá nehleděl. Tož ta sláva!

6. (*Vyzdvižené památky¹ také hynou.*) Mezi tím přicházela Fortuna a kázala některé ty, nejen staré a vetché, ale i nové, čerstvé kontrfekty dolů házeti; a já sem porozuměl, že jakož ta milá nesmrtnost sama z sebe ničímž jest, tak i pro bláznovou jakousi Fortuny vrtkavost (an jedná na svůj hrad přijímala, jedná vyhazovala) není se čím ubezpečiti, čím sem sobě ji i s jejími tu dary tím víc zošklivil. Nebo tytýmž způsobem jinde po hradě se procházejíc, s syny svými zacházela, rozkošníkům rozkoší a boháčům bohatství jedná přidávajíc, jedná ujímajíc, a ledakdys nenadále všecko odjímajíc a ven z hradu vystrkujíc.

7. (*Smrt všecko předce hubí.*) Ovšem pak Smrt mi hrůzy přidávala, kterouž sem i tu na hrad docházeti a jednoho za druhým odklízeti viděl, ale nejednostejným způsobem. Na bohaté střílela obecnými¹ šípy, aneb přiklekajíc řetězy těmi zaškrcovala a zadušovala; rozkošníkům nasypala do lahůdek

jedu; slavné zhazovala, aby hlavy lámali, aneb je skrze kordy, ručnice, tulichy proháněla, každého teměř neobyčejným nějakým způsobem z světa provoděci.

KAP. XXVIII.

Poutník sobě zoufati počíná a s svými vůdci se hádá.

1. (*Sapientiae apex, desperatio de rebus mundi!*.) I lekl sem, že tak nikdež nic v světě, ani na samém tom hradu potěšení není, čehož by se mysl bezpečně, směle a cele chopiti mohla. Kteráž myšlení velmi kormoutlivě mne, čím dál tím víc, rozcházela!; z nichž mne tlumočnick můj Mámil (ač všelijak ohledával) vyraziti nijakž nemohl, až sem i zkřikl: „Ach mého hoře! Nic-liž pak na tom bídném světě potěšeného! nenajdu? Však pak při všem všudy kvaltování a tesknosti plno.“ Tlumočnick dí: „A kdo tím než ty sám, nechutné kyselo!; vinen? Když sobě všecko ošklivíš, coť se líbiti má? Hleď na jiné, jak každý v svém stavu vesel a mysl dobré, dosti sladkosti v věcech svých maje.“ „A neboť! blázní všickni naporád,“ řekl sem, „aneb lhou; nebo aby potěšení pravého požívali, možné není.“ „Blázní i ty,“ dí Všudybud, „aby! své tesknosti polehčil.“ Odpověděl sem: „Ani v to trefiti neumím; však víš, že sem kolikrát ohledoval!; a vždycky mne ze všeho vyrazilo! spatřování prudkých s každou věcí proměn a bídného cíle.“

2. (*V světě čeho lidská mysl hledá, nenalézá.*.) Tlumočnick dí: „Co to než tvá fantazie dělá!? Kdyby ty se ne tak v lidských věcech přebíral a vším všudy co svíně věchtem zmítal, byl by jako jiní myslí pokojné, potěšení, radosti, štěstí požívaje.“ „Kdybych totiž jako ty,“ řekl sem, „v zevnitřnostech! vězel a nápadné! nějaké nemastné zasmání za radost, přečtení nějakých trochu škaret! za moudrost, kousek nějaký nápadného štěstí za vrch! sytosti držel. Ale kde pak zustanou pot, slzy, stonání!, motání, nedostatkové, pádové a jiné neštěstí, jimž sem počtu, míry a konce žádného nespatriil po všech stavích? Ach ouvech nastojte! ach ouvech bídného tohoto života!

Provedli ste mne skrze všecko, a co mi to platno? Slibovalo mi se a ukazovalo tytýž! zboží, umění, potěšení a bezpečnost. Ale co mám? Nic. Co umím? Nic. Kde sem? Nevím sám. To vím toliko, že po tak mnohém motání, po tak mnohých pracech, po tak mnohém vystálém nebezpečenství, po tak mnohém myslí unavení a zemdlení nic naposledy nenalézám, než u sebe sám bolest, u jiných k sobě nenávisť.“

3. (*A čím se lidé zavozují! a mámí.*.) Tlumočnick: „A hodně! Proč se nezpravuješ radou mou, kteráž hned zpočátku byla: Nic nepodhlédati!, všemu věřiti; nic neprubovati, vše přijímati; nic neštrafovati!, všecko libovati!. To by cesta byla, po níž by pokojně šel!, přízeň u lidí měl a i sám sobě pěkně se líbil.“ Na to já: „Pěkně bezpochyby od tebe jsa zmámen, jako jiní fantoval!, semotam bloudě plésal, pod jhem chroptě křepčil, stůně a mra sobě výskal. Viděl sem, spatřil a poznal, že ani sám nic nejsem, neumím, nemám, ani jiní; jenže se nám cosí zdá. Stín lapáme, pravda uchází všudy. Ach auvech nastojte!“

4. (*Kdo prohlédne, nemůž než trápiti se.*.) Tlumočnick: „Coť sem pravil, ještě pravím: Sám si sobě vinen, protože velikého cosi a neobyčejného žádáš, čehož se žádnému nedostává.“ Odpověděl sem: „A protož se trápím tím více, že ne sám já, ale celé pokolení mé bídné jest a ještě k tomu slepé, bíd svých neznající.“ Tlumočnick dí: „Já nevím, jak a čím tobě zadosti učiniti, tak zmotané hlavě. Jestližeť se ani svět ani lidé, ani práce ani zahálka, ani umění ani neumění, summou žádná věc nelíbí, co s tebou již dělati, co v tom světě víc schvalovati, nevím.“

5. Všudybud na to: „Povědme ho ještě na hrad královny naší ted! u prostřed stojící, tam se snad upamatuje!“

KAP. XXIX.

Poutník hrad královny světa, Moudrosti, prohlédá.

1. Takž pojmcou mne vedou. A aj, hrad ten stkvěl se rozličným krásným všudy zevnitř malováním, bránu maje osa-

zenou strážnými, aby žádný kromě úřad nějaký a vládu v světě mající pouštěn nebyl. Těm zajisté samým, jakožto královně služebníkům a nařízení jejich vykonavatelům, vycházeti a vycházeti volno; jiní, chtějí-li se na hrad podívat, zevnitř toliko zevlovati musejí. (Nebo pry všechněm tajností těch, jimiž se svět řídí, vyzvídati nesluší.) Jakož pak zevlů těch, víc usty než očima se dívajících, dosti sem tu viděl; mne pak že do brány předce vedli, tomu sem rád byl, vždy také, co za tajemství ta Moudrost světa má, vyrozuměti žádostiv jsa.

2. Než i tu sem bez příhody nebyl. Strážní zastoupíc mi examinovati začnou, co tu chci; nýbrž začnou zpět hnáti a strkati i opráhati. Ale Všudybud, jakožto i tu známý, jim za mne nevím co odpovědév a za ruku ujav, předce mne provedl až na první plac.

3. Kdež hledě já na samo již hradu stavení, vidím zdi bělostkvoucí, kteréž pravili mi, že alabastrové jsou; ale já pilně hledě a rukama ohledávaje nic nevidím než papír a vyhlédající skulinami zde onde koudel; odkudž soudě, že stěny ty dílem dutým a vycpávaným strojeny jsou, šalbě té sem se podivil i zasmál. I přišli jsme k schodu, po němž se zhůru kamsi chodilo; a já, zboření se boje (a tuším srdce mé, co mne tam potkati má, cítilo), jíti nechtěl. Tlumočník mi: „Nač je, můj milý, ta fantazie? Boj se pak, aby se nebe nezsulo! Či nevidíš jiných množství zhůru a dolů zcházetí?“ Takž já, vida i tu příklady jiných, šel sem šnekem tím, kterýž vysoký byl a v kolo, že by sobě jeden závrat uhoniti mohl.

KAP. XXX.

Poutník na palácu Moudrosti obžalován.

1. (Poutník před královnou s. Moudrost postaven.) I uvedli mne na nějakou velikou síň, na níž mne nejprv světlo oblesklo neobyčejné; nejen proto, že oken plno bylo, ale více pro

drahé (jakž pravili) kamení, jimž stěny vysazeny byly vůkol, a půda postřená čalouny drahými, též od zlata se třpyticemi; místo pak stropu byl oblak jakýsi či mhla. Čehož sem plně examinovati neměl kdy, protože mi oči na samu tu milou královnu i hned obráceny byly, kteráž na nejvyšším místě pod majestátem seděla, a okolo ní z obou stran stojící raddy a služebnice její, komonstvo k užasnutí velebné. I zhrozil sem se slávy té, zvláště když počaly jedna za druhou na mne vzhledati. I dí mi Všudybud: „Nestrachuj se nic; předstup bliž, ať tě i královna Její M. spatří; a buď srdnatý, na stud však a zdvořilost nezapomínaje.“ A tak mne vedl až do prostřed a kázal mi se z nížka pokloniti; což já, nevěda jak činiti, učinil sem.

2. (A tu obžalován.) A tlumočník můj, tlumočnickem se ode mne bez mé vůle udělav, v tato slova řeč začal: „Nejjasnější světa královnou, přestkvělý Boží paprslku, Moudrosti velebná! Tento teď, kteréhož sme před důstojnost obličej tvého přivedli, mládenec, dostav štěstím jakýmsi od Osuda (rejenta Tvé Milosti) dovolení, aby všechny stavy a řady přeslavného tohoto království světa, v kterémž tebe nejvyšší Bůh na místě svém, aby v něm všechno prozřetelností svou od končin až do končin jeho řídila, postavil, projíti a shlédnouti mohl, od nás teď, kteříž sme podlé prozřetelnosti vůle tvé takovým za průvodčí nařízení, skrze všechny stavy proveden jest. A však (což s pokorou a bolestí před tebou vyznáváme) vši naši upřímnou a věrnou prací toho sme při něm dovesti nemohli, aby sobě jistý řád oblíben, pokojně se v něm usadil a jeden z věrných, poslušných, stálých vlasti této veřejné obyvatelů byl; nýbrž vždycky a při všem nám teskní, všechno sobě nechutná a po čemsi jiném neobyčejném dychtí. Protož my jeho divoké žádosti za dosti učiniti, ani ji vyrozuměti nemohouc, před tvou teď velebnou jasnost jej stavíme a prozřetelnosti tvé, co se s nim učiniti vidí, poroučíme.“

3. (A lekal se.) Tyto řeči (jichž sem se nenadál) slyše já, každý souditi můž, jak mi k myslí bylo. Nebo sem dobře již

věděl, že sem já tu na soud přiveden; protož sem se lekal. (Sok.) Zvláště vida u trůnu královny ležící ukrutnou šelmu (pes-li, či rys, či drak nějaký byl, nevím dobře) a na mne jiskřícíma očima vyhlédající; jíž, viděl sem, že nebylo než poštvání na mne potřebí. Stáli také tu dva oděnci, drabantí královny, v ženském sic rouchu, hrozní však; zvláště levý. (Moc.) Nebo byl v pancíři železném, špičatém jako jež' (jehož i dotknouti se, viděl sem, že nebezpečno); u rukou i noh měl ocelivé pazoury, v ruce jedné oštíp a meč, v druhé luk a oheň mající. (Úlisnost.) Druhý mi se ne tak hrozný jako směšný zdál. Nebo měl místo pancíře liščí, na ruby obrácený kožich, místo halapartny' v ruce též liščí ocas, v levé pak větev s ořechy, jimiž šterkal', maje.

4. (Promluvení k němu.) Když odmluvil' tlumočník (a ať také dím zradce) můj, královna (tvář nejsubtilnějším' kménem' přistřenou majíc) takto řečí vážnou a rozvláčitou' promluvila: „Mládenče zdárný', úmysl tvůj, žes všecko v světě prohlédnouti žádostiv byl, ne zle mi se líbí (čehož já každému z nejmilejších svých ráda přeji a k tomu skrze věrné tyto služebníky a služebnice své ráda napomáhám). Ale tohoť o tobě neráda slyším, že tak cosi vybíravého jsi, a učiti se jakožto novotný' v světě host maje, ty se v mudrování vydáváš. Pro kterouž příčinu ač bych tě jiným na příklad v kázeň svou vzítí' mohla, však poněvadž raději obmýšlím, aby příkladové snášelivosti a dobroty nežli přísnosti mé vůbec známi byli, shovímť ještě a tuto při sobě na hradě svém tobě bytu' propůjčujíc povolují, aby lépeji sobě sám a zprávě mé vyrozumíval. Važiž sobě této milosti mé a věziž, že se ne každému na tato tajná místa, kdež se dekrétové' a úsudkové' světa dějí, přicházeti dostává.“ Což domluvivši rukou pokynula, a já podle daného návěští ustoupil v stranu, co to bude, dívati se opět žádostiv jsa.

5. (Raddy královské.) Mezi tím postavě se v stranu ptám se tlumočníka, jak těm raddám říkají, jaký mezi nimi řád a jaká které povinnost? I dí mi: „Ty nejbliže královny Jejimilosti

stojící jsou tajné raddy: po pravici Čistota, Bedlivost, Opatrnost, Rozmyslnost, Přívětivost, Mírnost; po levici pak Pravda, Horlivost, Opravdovost, Udatnost, Trpělivost, Stálost; a ty jakožto raddy vždycky trůnu královskému přistojí!“

6. (Úřednice královské.) „Tyto pak v nižších šraňcích' stojící jsou úřednice a místo držící její v světě. Ta v šeré sukni, zavítá', jest místo držící nad dolní stranou a slove Industria, Snažnost; ta pak v zlatohlavu a nabíraném obojku' pod věncem (všaks ji, za to mám, prvé již viděl) místo držící nad hradem Blahoslavenství a slove paní Fortuna. Ty obě i s svými pomocnicemi někdy tam jsou při svých řízeních, někdy zde, jakož pro postavování' se na službu, tak i pro přijímání úsudků a rozkazů. A ta opět každá má své podrejentí', jako paní Industria nad stavem manželským Milost', nad řemesly a živnostmi Pracovitost, nad učenci Důvtipnost, nad duchovenstvem Nábožnost, nad vrchnostmi Spravedlnost, nad soldáty Srdnatost etc.“

7. (Ženský regiment' v světě.) Já jména ta krásná slyše, a však proti tomu všecko na opak v světě vida, byl bych rád něco řekl, nesměl sem však již; pomyslil sem sobě toliko: „Divná toho světa zpráva! Král žena, raddy ženy, úředníci ženy, všecken regiment ženský! Coť se ho kdo báti má!“

8. (Drabantí.) I zeptám se ještě na ty drabanty dva, co a k čemu jsou? On, že „i královna J. M. své nepřátely a úkladníky má, před nimiž se hájiti musí. Tento pry v liščí zbroji slove Úlisnost, onen druhý v železi a ohni slove Moc; kde jeden obrániti nemůž, brání druhý, oba se vespolek zastupující. Pes pak při nich jest místo strážného, aby, kde kdo podezřelý se blíží, štěkáním svým oznamoval a odháněl; slove u dvoru Pošta', ale kterým se povinnost jeho nehrubě líbí, přezdívají mu Sok. Ty však lelkování nechaje poslouchej a pozoruj věci samých, kteréž se tu dítí budou.“ „Dobře,“ řekl sem, „rád.“

Šalomoun s houfy velikými na palác Moudrosti přišel.

1. (*Šalomoun vystoupil, Moudrosti za choť hledaje.*) Když já se poslouchati strojím, co se tu dělati bude, aj, v tom začne se zvuk a huk veliký, a když se ohlédají všickni, hledím i já; a spatřím vcházejícího na palác jakéhosi v blesku¹ jasném pod korunou, s berlou zlatou, a komonstvo za ním převeliké, až všickni teměř zděšeni byli. I obráceny na něj oči všech, i mé také. A on předstoupiv oznámil, že jest od nejvyššího Boha Bohů tím poctěn, aby nade všecky, kteříž před nim byli i po něm budou, svobodněji svět prohlédl, a nad to výše aby sobě Moudrost, kteráž jest ředitelkyně¹ světa, za manželku pojal; protož té že hledá. (A jmenoval se nejslavnějšího pod nebem národu izraelského králem Šalomounem.)

2. (*Co mu odpovědíno a on zase. Eccl. 11: 7.*) Na to když jemu skrze Opatrnost kanclířku odpovědíno bylo, že Moudrost samého Boha choť jest a jinému se oddati nemůže; než přízně její užívati líbí-li se, toho že se jemu nezávidí¹, Šalomoun řekl: „Teď se usazují, dokudž bych nespatriil, jaký jest rozdíl mezi moudrostí a bláznovstvím; nebo sic nelíbí mi se nic, což se děje pod sluncem¹.“

3. (*Poutník se zradoval.*) Já slyše to, ach, jak sem se zradoval, že již aspoň bohda jinakšího vůdce a rádce dostanu, než sem posavad měl, při němž i bezpečněji ostojím¹ i místněji¹ všecko vyšetřím a naposledy, kam on půjde, za nim půjdu; i začal sem Pána Boha v sobě sám chváliti.

4. (*Šalomounovo tovaryšstvo¹.*) Měl pak při sobě Šalomoun zástup nemalý služebníků a přátel svých, kteříž s nim Moudrosti, té světa královny, examinovati byli přišli; mezi nimiž byli hned okolo jeho boku muži počestní, plní vážných obyčejů¹ kteréž mi (když sem se ptal) patriarchy, proroky, apoštoly, vyznavače etc. jmenovali. V zadním pak jeho houfu

ukazovali mi některé z filozofů: Socratesa, Platona, Epicteta, Senecu¹ a jiné. I usadili se všickni ti po stranách, a já také s velikým, co tu bude, očekáváním.

Poutník se na tajné soudy a zprávu světa dívá.

1. Porozuměl sem pak brzo po tom, že se tu veřejné toliko věci, všech stavů světa se dotýkající, zpravují; jiné partikulární¹ věci v vlastních svých místech, rathouzích¹, soudnicích¹, konsistořích¹ etc. Co se pak v mé tu přítomnosti dalo, co nejkratčeji oznámím.

2. (*Stížnosti na neřády světa.*) Nejprvé předstoupily úřednice světa, Industria¹ a Fortuna, oznamující o neřádech¹, kteříž se ve všech stavích zbláhají¹, a to skrze společné nevěry¹, fortele¹, obmysly¹ a šalby všelijaké, žádající, aby to nějak napraveno bylo. I zradoval sem se vida, že již sami oni na to přicházejí, nač sem já přicházel, že totiž řádu v světě není. A tlumočník to znamenaje dí: „To hle, tys se domníval, že sám ty oči máš, a kromě tebe žádný nic nevidí; a hle, ti, kterýmž to poručeno, jak bedlivý na to pozor mají.“ Já: „Rád to slyším,“ řekl sem. „Dejž Bože toliko, ať se tomu cesta najde.“

3. (*Vyhledávání příčin toho.*) I viděl sem, že se raddy sstoupily, a porozmluvíc spolu, tázati se skrze kanclířku Opatrnost daly, mohlo-li by se vyskoumati, kdo by toho příčinou byl? A po mnohém vyhledávání¹ oznáměno, že se nějakí rotníci¹ a buřiči vloudili, kteříž tajné i zjevné neřády roztrušují. Nejprředněji pak vina dávána (nebo je tu hned jmenovali) Obžerství, Lakotnosti, Lichvě, Chlipnosti, Pýše, Ukrutenství, Lenosti, Zahálce a některým jiným.

4. (*Mandát¹ na původy neřádů.*) O něž když potaz šel¹, naposledy sepsán a čten nález, aby se skrze odevřené patenty¹

(i v jistých místech vyvěšené a přibité, i vůbec po zemi rozeslané) prohlásilo, že J. M. královna Moudrost, znamenajíc, jak skrze mnohé potudelné vloudilé cizozemce mnozí neřádivé vůbec průchod mají, tou příčinou ti, kdož toho původové býti shledáni jsou, že se z obce celého království na věčnost vypovídají, zejména Obžerství, Lakota, Lichva, Chlipnost etc., a to hned od té hodiny aby se více viděti nedali pod skutečným na hrdle trestáním. Tento úsudek když skrze zhotovené patenty publikován, nepodobné k víře, jaký všudy plésícího lidu hluk povstal, a každému se (i mně) zlatého již v světě věku naděje dělala!

5. (*Nová naříkání a nová nařízení.*) Ale po malé chvíli, když nic lépe v světě nebylo, mnozí přibíhali, že se exequucí nevykonala, naříkajíce. Po zasednutí tedy opět raddy nařízení jsou od královny komisaři, Nedbal a Přehleda, k nimž pro větší vzácnost z královských rad přidána Mírnost, s poručením, aby pilně ohledali, zdali zlopověstní ti vypověděnci přes mandát tu zustávají, či se někteří opovázlivě zase navrátili. I ubírali se komisaři, a po nějakém času vrátivše se, relací činili, že sic našli některé podezřelé, ale ti že se, aby z vypověděných byli, neznají, a také jináč jmenují. Jeden že jest podoben k Ožralství, ale že slove Rouš aneb Veselost; druhý podobný k Lakomství, ale že slove Hospodářství; třetí podobný k Lichvě, ale že slove Ourok; čtvrtý k Chlipnosti, ale že mu říkají Milost; pátý ku Pýše, ale že se jmenuje Vážností; šestý k Ukruštenství, ale že slove Přísnost; sedmý k Lenosti, ale že má jméno Dobromyslnost etc.

6. (*Vysvětlení mandátu.*) To když uváženo v raddě, vyhlášeno zase, že Veselost není Ožralství, ani Hospodářství Lakomstvím slouti nemá etc. Protož aby se poznamenané osoby svobodně propustily, mandát že se na ně nevztahuje. Tento nález jak rozhlášen, oni se hned svobodně ubírali, a lidu obecného zástup za nimi jdouce s nimi se známili a tovaryšili. Já na Šalomouna a jeho collégy pohleděv, kroutiti

je hlavami vidím; však když mlčeli oni, mlčel sem i já, kromě že jsem jednoho z nich druhému šeptati slyšel: „Jména (pry) sou vypovědina, zrádcové a zhoubcové, jména sobě změnivše, volný průchod mají; nebude z toho nic dobrého.“

7. (*Stavové světa žádají zlepšení svobod.*) V tom přišli opět a audiencí žádali vyslaní ze všech stavů světa; a puštění jsouc, přednášeli s divným kejklováním poníženou všech věrných poddaných žádost: aby se J. M. nejjasnější královna milostivě rozpomenouti ráčila, jak věrně a poslušně všickni upřímní stavové sceptrům panování jejího až posavad se drželi, na jejich právích, výpovědech a celé zprávě důvěrně přestávající, i na potom toho a ne jiného úmyslu jsouce; toliko že pokorně žádají, aby pro odměnu předešlé a ponuknutí k nové stálé věrnosti Její M. K. jim privilejií a svobod jejich zlepšení nějaké (jak by koli J. M. K. prozřetelnosti se líbilo) učiněno bylo; za to dobrodiní že stálým poslušenstvím vděčnosti náležitě dokazovati slibují. To odmluvivše, poklonili se k zemi a postoupili zpět. Já protra sobě oči: „Což toto bude?“ dím. „Ještě-liž svět dosti svobod nemá, že jich více chce? Uzdy vám, uzdy a biče a trochu helleboru!“ To však sám sobě. Nebo sem uložil nic neříkati; aniž mi u přítomnosti mudrců a šedivců těch, kteříž na to také pozor dávali, slušelo.

8. (*Nových privilejií rozdělování.*) I sstoupí se opět do rady, a po dlouhém rokování dá oznámiti královna, že vždycky na tom byla, vzdělávati a ozdobovati království své, a k tomu že sama od sebe vždycky nakloněná jest; ovšem tedy žádost poddaných svých a věrných milých slyšec, že ji oslyšeti nechce. Protož že se na tom uradila, aby pro rozhojnění poctivosti jejich titulů jim ve všech stavích přiopravila, kterýmiž by se tím zřetelněji a s větší pochvalou jedni od druhých dělili. Protož že nařizuje a poroučí, aby se na potom řemeslníci psali slovoutní, studenti osvícení a nejučenější, mistři a doktoři nejslovoutnější, kněží důstojní, velební a všelijaké cti hodní, biskupí nejsvětější, bohatší mezi měšťany urození, zemané urození a stateční rytíři, páni dvakrát páni, hrabata

vysoce urození páni a páni, knížata velikomocní, králové nejjasnější a nepřemožení. „Což aby tím pevnější bylo, nařizujeme, aby žádný ani listu přijímati nebyl povinen, jestliže by se mu co z titulů vypustilo aneb pochybilo.“ Začež vyslaní poděkování učinivše odešli. A já sobě na mysli: „Znamenitá vaše kořist, čáry na papíře.“

9. (*Supplikací chudých.*) I přinešená od chudých ze všech stavů supplikací, v níž na nerovnost velikou nařikali, že jiní hojnost mají statku¹, a oni nouzi trou; aby to srovnáno nějak bylo, žádajíce. Po uvážení té věci odpověditi chudým poručeno, že ač by J. M. K. všechněm pohodlí, jakého sobě kdo sám vinšuje, přála, však že sláva království toho vyhledává¹, aby se jedni nad druhými stkvěli. K tomu že pro ustanovený jednou v světě řád jinak to býti nemůže, než aby jak Fortuna svůj hrad, tak Industria své dílny osazené měla. Než toto že se dovoluje, aby každý neléně se, jakýmikoli cestami můž a umí, z chudoby sobě pomáhal.

10. (*Supplikací snažných.*) Ta odpověď supplikantům¹ těm daná jak se rozhlásila, přistoupili po malé chvíli jiní, od snažných supplikací nésouce: aby tedy napotom ti, kteříž by se nelénili, v kterémkoli stavu a předsevzetí svém opatření v tom byli, aby sami oni to, po čem dychtí a pracují, docházeli, slepým štěstím aby nic nešlo. Na kteréž supplikací, v uvažování ji, dlouho rada držána; z čehož sem soudil, že nesnadná věc byla. Naposledy však prohlášeno, že ačkoli úředníci Fortuně a služebnici její věrné (nebo že se jinak neví) Náhodě jednou jim svěřená moc a zpráva z rukou vzata býti nemůže, nic méně však, že na to pamět bude¹, i jim o tom poručení se stane, aby snažní před nedbalci (pokudž by se trefovati¹ mohlo) na pozoru byli¹; tím tedy že se zpravití¹ moci budou. I odešli ti také.

11. (*Supplikací učených a slavných.*) Přišli pak hned za tím od některých zvláštějších¹ lidí vyslaní, Theophrastus¹ a Aristoteles, žádajíce dvojí věci. Předně, aby nebyli takovým příhodám¹ jako jiní lidé poddáni. Druhé, poněvadž z Boží

dobroty na tomto světě znamenitějším vtípem, uměním, bohatstvím etc. poctěni jsou (jakýmž lidem umíratí obecná¹ škoda), mohli-li by tedy před obecným houfem¹ to privilegium míti, aby neumírali, že žádají. První žádost jejich když uvážena, odpovědino, že věci spravedlivé žádají; protož že se jim povoluje, aby se, jak nejlépe umějí, před příhodami hájili, umějí uměním, opatrní opatrností, mocní mocí svou, bohatí bohatstvím svým. Z strany žádosti druhé poručila královna Moudrost i hned všechny nejznamenitější alchymisty svolati a takového prostředku, kterým by se nesmrtdnost způsobiti mohla, se vši pilností pohledati. Kteříž k sobě to přijavše, rozešli se. Když se pak dlouho žádný nevracel, a legáti¹ na odpověď dotírali, dána jim pro interim¹ taková resolucí¹, že J. M. K. nepřeje, že takoví zvláštní lidé s jinými zároveň hynouti mají; a však že tomu na ten čas ještě cesty neví. Toto však za privilegium že jim dává, aby, kdež se jiní prostí hned za čerstva po smrti pohřbují, oni co nejdéle mezi živými aby chováni byli; a kdež jiní po smrti jen pod zelený drn se dostávají, oni aby se kamením přikládati dali. Tohoto, a což by sobě víc pro rozdíl od chatry lidu vyšetřiti¹ mohli, že se jim povoluje a na to privilegium dává.

12. (*Supplikací od vrchností.*) Ti když odešli, předstoupili někteří jménem vrchností, obtížnost stavu toho předstírajíce¹ a za polehčení žádajíce. I povoleno jest jim, aby sobě hověli a skrze místodržící a úředníky věci řídili; na čemž přestavše a poděkovavše odešli.

13. (*A od poddaných.*) Nedlouho za tím přišli vyslaní od poddaných, rolníků i řemeslníků, nařikajíce, že kteří nad nimi jsou, nechťi než pot jejich píti, protož že je honiti a štváti dají, až z nich krvavý pot teče. A ti, jichž k tomu užívají, že to tím ukrutnějí činí, aby i sami odtud mízku¹ měli. Čehož na důvod¹ vysypali tu hned mozolů, zsinalostí¹, jízev i ran čerstvých (kteréž na ukážku byli přinesli) hromadu, žádajíce milosti. I zdála se věc zřejmá, že to příkoří jest, protož aby zastaveno bylo; však poněvadž vrchnostem skrze služebníky

řiditi¹ dovoleno, ti že jsou vinni; protož aby obesláni byli. Půhonové¹ tedy hned rozesláni ke všechněm královským, knížecím a panským raddám, rejentům, úředníkům, důchodníkům, výběřcím, písařům, rychtářům etc., aby se ničímž nevymlouvajíc postavili. Poručeno, stalo se. Však proti žalobě jedné deset jich postaveno, když to na lenost poddaných, neposlušství, zpouř, pýchu, būjnost všelijakou, když se jim jen maličko uzdy popustí, a čo toho víc, mnohé a rozličné stížnosti vedeny. Po vyslyšení těch uvažována opět v radě všecka ta věc; a vyhlášeno poddaným, poněvadž sobě lásky a milosti vyšších svých vážiti buď nechtí neb neumějí, aby tedy zůřivosti¹ obvykali¹, poněvadž to v světě býti musí, aby jedni panovali a druzí poddáni byli. Mimo to však že se jim přeje, mohou-li sobě ochotností, povolností a skutečnou poddaností u vrchností svých a místo držících jich co nejvíc přízně dobytí, aby ji užívali.

14. (*Stížnosti politiků a prokurátorů.*) Po propuštění těch pozůstali tu politici¹ (raddy královské a panské, doktoři práv, prokurátoři¹, rychtáři etc.), stěžující sobě na nedokonalost práv psaných, že podlé nich ne všecky mezi lidmi se zbihající rozepře (ačkoli již na statisíce casus¹ vypsanych mají) rozhodnuty býti mohou. A tím že jest, že aneb nemohou dokonale mezi lidmi řádu držeti, aneb přidají-li kdy pro vysvětlení práva a skoncování pře z svého co, že se to od nerozumných za natahování práv¹ a převrácení pře¹ pokládá, a odtud i k nim nelibost i společné různice tím víc rostou. Protož že žádají aneb rady, jak dělati, aneb proti všetečným lidským soudům¹ ochrany. Těm když vystoupiti poručeno, šel potaz¹; a tu jaká od které z rad královny přímluva¹ byla, dlouho by připomínati bylo. Protož samo o tom snešení¹ povím, kteréž jim po zavolání jich zase oznámeno. Jmenovitě, aby nová práva na všecky příhody dokonale se trefující sepsána býti mohla, k tomu J. M. K. že cesty nevidí; protož aby při prvnějších právech a navyklostech zustáno bylo. (*Pravidlo jim dáno: ratio status¹.*) Než toto že jim za pravidlo a klíč všech práv J. M. K. dávatí

ráčí, aby vsudy svým práv vykládáním a soudů vedlé nich¹ konáním buď k svému neb k obecnému dobru směřovali. A to že slouti bude ratio status, čímž že se proti šermům¹ obecných pomlův jako štítem zamítati¹ moci budou, že toho a toho přítomný způsob (jemuž nekaždý rozumí) vyhledává; tak že býti musí. Politici; to pravidlo přijavše, slíbili se podlé něho chovati a odešli.

15. (*Stížnost žen na muže a mužů na ženy.*) Neminulo málo, přišly ženy, stížnost sobě, že pod mocí mužů jako otrokyně nějaké zustávati musejí, vedoucí. Našli se hned tu i muži. nad neposlušností žen hořekující. I sstoupily se královna s raddami, a to jednou i po druhé do potazu¹, až pak skrze kancléřku výpověď vyhlášena takto: „Poněvadž přirození¹ mužům přednost dalo, toho že se při tom zanechává; a však s výminkami těmito znamenitými¹. Předně: poněvadž ženy polovice jsou pokolení lidského, tedy aby muži bez jejich rady nic nečinívali. Druhé: poněvadž častokrát přirození štědřeji se dary svými ženám než mužům vylévá, aby, kdy která z mužů svého rozumu a moci míti mž¹, mužatka sloula a muž ji přednosti bráti nemohl.“ To byla výpověď první; na kteréž se ani mužům, ani ženám přestati nevidělo. Ženy zajisté chtěly, aby se s nimi muži aneb regimentem¹ rozdělili aneb přejímali, tak aby se vrstvou¹ regiment měnil, a jednáč¹ muži, jednáč ženy jej držely. Ba našly se, kteréž nechtěly než cele panovati, hbitější svou jak tělem, tak i rozumem potočítost¹ předstírajíce; tolikéž poněvadž po tolik tisíc let muži přednost drželi, již také že čas jest, aby jim ustoupili. An že toho před málo lety v království englickém ušlechtilý příklad spatřím, že když královna Alžběta¹ kralovala, ku poctivosti¹ jí všickni muži pravou ruku ženám pouštěli, což ještě chvalitebně trvá. Poněvadž tedy J. M. světa královna Moudrost i všecky její raddy, v jejich pohlaví od Boha stvořeny a světu představeny¹ jsou, že tedy slušně¹ má (Regis ad exemplum totus componi orbis¹) na způsob světa býti zpráva i domů i obcí. Kterouž řečí domnívaly se, že královnu Moudrost na svůj smysl snadně napravi¹. Ale

muži, aby pře nepromlčeli, tímto se bránili: že ač Bůh královně Moudrosti regiment svěřil, sám ho však předně v rukou drží, a to cele a vždycky; protož oni že také chtějí etc.

16. (*Narovnání mezi muži a ženami.*) Na to bylo sstupování¹ opět několikero; a tak sem souditi mohl, že jim nebrzy tak těžká materia přicházela¹. Když sme pak všickni na poslední výpověď čekali, nedočekali jsme se ji; než poručeno Opatrnosti s Přívětivostí tajně s jednou i druhou stranou jednati. Kteréž do toho se vloživše, takový našly prostředek, aby muži pro svornost a pokoj doma aspoň tiše přednost ženám pouštěli a rad jejich užívali. Ženy pak aby na tom dosti majíce, zevnitř¹ se ku poslušnosti hlásaly; poněvadž tak při starobylém obyčeji povrchně vždy předce Zustáno býti bude moci a jejich domácí regiment také nezle bude stvrzen. Sic že by veliká ta obecného regimentu tajnost, že muži zpravují obec, obec ženy a ženy zase muže, k vyjevení přišla; k čemuž aby přijíti nedopouštěli z obojí strany, že J. M. K. prosí. I přijato jest to od obojí strany. To vida jeden z tovaryšstva Šalomounova řekl: (Sir.¹ 26. 29.) „Žena, kteráž ctí muže svého, za moudrou jmína bývá.“ A druhý přidal: (Efez.¹ 5. 23.) „Muž jest hlava ženy, jako i Kristus církve.“ Ale zustalo při tom přátelském narovnáni, a ubírali se přeč muži i ženy.

KAP. XXXIII.

Šalomoun marnosti a šalby světa vyjevuje.

1. (*Eccl.¹ 1, 2. 15.*) (*Moudrosti světské larva¹ odkryta.*) Tu Šalomoun, kterýž až potud dívaje se tiše seděl, déle se již držeti nemoha, hlasem velikým volati začal: „Marnost nad marnostmi a všecko marnost! Tak-liž co křivého jest, zpřímíti se nemůž? Nelze-li ani nedostatků sčísti?“ A povstav i zástup jeho veškeren s hřmotem velikým, ubírá se přímo k trůnu královně (aniž tomu buď ta vzteklá Pošta¹, aneb drabant¹ z obou stran překaziti co mohli, protože křikem a bleskem¹

jeho zaražení byli, jako i sama s raddami svými královna). On tedy vztáhna ruku, sejme z obličejů jejího zastření, kteréž ač se prvé cosi drahého a stkvoucího zdálo, nenašlo se však býti než pavučinou. A aj, tvář její se ukázala bledá, však odutá, červenosti sic něco na lících, však líčené (což se odlupováním po místech znamenalo) mající; ruce tolikéž prašivé spatřiny a všecko tělo nemilé i dýchání její smrduté. Čehož sem já se zděsil i všickni přítomní, že jsme jako strnutí stáli.

2. (*I jejím raddám.*) Šalomoun pak obrátiv se k raddám domnělé té královny, zodjímal i jim larvy a řekl: „Vidím, že na místě Spravedlnosti Nespravedlnost panuje a na místě Svattosti Ohavnost. Bedlivost vaše jest Podhlídavost¹, Opatrnost vaše Chytrost, Přívětivost vaše Pochlebenství, Pravda vaše Tvárnost¹ jen, Horlivost vaše Vsteklost, Udatnost vaše Opovážlivost, Milost vaše Bůjnost, Pracovitost vaše Otrocství, Důvtipnost vaše Domníka¹, Nábožnost vaše Pokrytství etc. (*Eccl. 12. 14.*) Vy-liž na místě Boha Všemohoucího svět řídití máte? Přivedeť Bůh na soud všeliký skutek a každou věc tajnou, buďto dobrou nebo zlou. Já pak půjdu a hlásati všemu světu budu, aby se svoditi a mámiti nedali.“

3. (*Šalomoun marnosti světa po všem světě rozhlašuje.*) A obrátiv se šel s hněvem a zástupové jeho za ním; a když po ulicích „Marnost nad marnostmi a všecko marnost“ volati začal, sbíhali se odevšad národové a lidé a jazykové¹ i králové a královny z končin dalekých; a on dštil¹ výmluvností a vyučoval je. Nebo slova jeho byla podobna ostnům a hřebíkům vbitým etc.

4. (*Rada proti němu, aby přelštěn byl.*) Já pak nešel sem za ním, ale s svými vůdci zděšenými ještě tu na palácu státi sem zustal, a co se tu dále dalo, spatřil; jmenovitě že královna, z omráčení toho se proberuc, s raddami svými, co je dělat, raditi se začala. Kdež Horlivost, Opravdovost a Udatnost raditi chtěly, aby všecka moc sebrána a za ním poslána byla, aby jat byl. Opatrnost naproti tomu radila, že se moci nic

nezpraví, poněvadž nejen sám on mocný také jest, ale i všeho teměř světa potah¹ již po sobě má (jakož vracující se jedna za druhou pošty o tom, co se tam děje, oznamovaly); než aby poslána za ním byla Přívětivost s Úlisností, a ty aby k sobě z hradu Fortúny Rozkoš přivezmouc¹ po něm šly, a kdekoli jest, ochalebně¹ se k němu vinuly krásu, slávu, líbost království tohoto ukazující a schvalující¹; snad že tak uloven bude, jiné cesty že ona neví naprosto žádné. I schválena ta rada, a aby ty tři hned šly, poručeno.

KAP. XXXIV.

Šalomoun oklamán a sveden.

1. (*Šalomoun dští moudrostí.*) Já vida to, prosím vůdců svých, že bych také rád na to, co tam bude, se podíval. Všudybud povolil hned a šel; tlumočnick také. I přijdeme a najdeme Šalomouna a houfy jeho v ulici Učených, an s podivením všech vypravuje o přirození stromů, počna od cedru, kterýž jest na Libánu, až do mchu¹, kterýž roste na zdi; též o hovadech a ptácích a zeměplazích a rybách; a o podstatě světa a moci živlů a o spořádání hvězd a o přemýšlování lidském etc. I přicházeli ze všech národů poslouchati moudrosti jeho. Tím zveleben¹ byv nad míru, počal se sám sobě zalibovati; zvláště když Přívětivost a Úlisnost, přitočice se opatrně, před obličejem všech lidí chvály jeho vyvyšovati začaly.

2. (*Vymýšlí umění řemeslná.*) Odkudž on zdvihna se, šel jiných světa stran prohlédati; a vkročiv do stavu řemeslníků, dívati se a kochati začal v rozličném umění jejich, i sám jim vysokým vtípem svým neobyčejné věci vymýšleje, k strojení umělému zahrad a štěpnic a rybníků a k stavení domů a měst a vzdělávání všelikých rozkoší¹ synů lidských přináležející.

3. (*V stavu manželském se zapletl.*) Až pak, když do ulice Manželské vcházel, tu jemu Rozkoš lstivá všecky nejkrásnější mladice co nešperkovněji¹ ustrojené s muzikou všelijakou

libě znějící vstříc vedla a skrze některé výtečnější slavně vítati dala, jej světlem lidského pokolení, korunou národu izraelského, ozdobou světa nazývající; a že jakož stavu učenných a tolikéž stavu řemeslníků od přítomnosti záře jeho rozumnosti a osvětlení nemálo přibylo, tak že i stav manželský od přítomnosti jeho slávy zvelebení čeká. Šalomoun, poděkování uctivé učině, ohlásil se, že stav ten přiúčastněním¹ se k němu poctiti sobě umínil; protož vybrav sobě z celého mladíc zástupu, co se mu nejpodobnějšího¹ zdálo, zvážit se s ní a ukovati dál¹ (dcerou faraonovou ji jmenovali), a tu při sobě maje, její milostí jat jsa, více vzhledání na ní a zabývek¹ než moudrosti své hleděl. Nýbrž¹ (čehož bych se byl nikoli nenadál) po houfu plésajících mladíc oči pouštěje (když mu krásou a spanilostí jedné za druhou, co se jen výtečného namanulo, žádné již ani sobě odvážit¹ nedav, k sobě povolával; takže jich v krátké chvíli sedm set s sebou spatřil a mimo to tři sta svobodných okolo sebe měl; za slávu sobě, aby i v té věci všecky, kteříž před nim byli i po něm budou, převýšil, pokládaje. A tu již nic viděti nebylo než láskování rozličná; nad čímž vlastní jeho lidé trouditi se a vzdychati počali.

4. (*V stavu pak nábožníků dokonce klesl.*) On pak přejda ulici tu, ubíral se s houfem svým dále, a vstoupiv do ulice Nábožníků, kam jej to spřipínané nešťastné tovaryšstvo táhlo, tam se vtáhnouti dal mezi zvířata a zeměplazy, draky a žížaly jedovaté, a s těmi sobě smutnou kratochvíl začal¹.

KAP. XXXV.

Šalomounovo tovaryšstvo rozplášeno, jímáno, smrtmi ohavnými zprovázáno.

1. (*Šalomounovi tovaryši horlí.*) Tak zmámeného vidouce, kteříž v komonstvu¹ jeho nej přednější byli, Mojžíš, Eliáš, Izaiáš, Jeremiáš¹, horliti náramně počali, před nebem a zemí,

že se ohavností těch účastny učiniti nechtí, protestující, nýbrž¹ celého zástupu, aby se marnosti a bláznovství vzdálili, napomínající. Že pak ne jedni¹ za příkladem Šalomounovým předce postupovali, oni tím více se horlením rozněcující, tím zůřivěji hřímali; zvláště Izaiáš, Jeremiáš, Báruch, Štěpán, Pavel etc. Mojžíš nad to svým meče připasovati, Eliáš ohni z nebe zstupovati, Ezechiáš všecky ty maňasy¹ troskotati¹ poroučel etc.

2. (*Na úlisné námluvy nedbajíce.*) To vidouce, které k svedení Šalomouna vyslány byly, Přívětivost, Úlisnost a Rozkoš, přivezmouce i filozofy, Mammona¹ etc., obracely se k těmto, aby se pamatovali a mírněji sobě počínali, radíc; že poněvadž nejmoudřejší ze všech, Šalomoun, rozum svůj poddal a řádům světa, jak to tu každý vidí, obvyká, proč oni vytrhovati se a přes to mudrovati mají? Ale tu žádného slyšení nebylo; čím víc, že Šalomounův příklad mnohé svozuje¹ a mámi, znamenali, tím více horlili, běhali, volali, řvali; kteráž věc veliké přinesla zbouření.

3. (*Veřejnost proti nim vyzdvižena.*) Nebo královna od svých avizována¹ jsuc, rozeslanými patenty veřejnost všudy vyzdvihla, a ochránce těla svého, Moc, za jenerála zřídívši¹, buřiče ty jímati a všechněm na odivu¹ trestati poručila. I troubeno lermo¹, a sbíhalo se množství k boji hotových, nejen z stavů žoldněrů, ale i z vrchnosti, úředníků, rychtářů, soudců, řemeslníků, filozofů, mediků, juristů i samých kněží, nýbrž¹ i žen v přerozličném kroji a zbroji (nebo pravili, že proti takovým veřejným světa buřičům veřejně sobě všickni, kdo pro mladost neb pro starost můž¹, pomáhati mají). Já vida valící se vojska, ptám se vůdců svých: „Co pak to bude?“ Tlumočnick: „Nyní ty zviš,“ dí, „jak bývá těm, kteříž mudrováním svým rotý¹ a bouře v světě začínají.“

4. (*Bitva, jímání, mordování, pálení a jiné muky.*) V tom onino oboříc se na jednoho, druhého, třetího, desátého, bijí, sekají, porážejí, šlapají, jímají, váží, do vězení vedou, jak či při kom vsteklost měla; nad čímž mi div lítostí srdce nepuklo.

A však sem, ukrutnosti té se lekaje, cknouti¹ nesměl, všecken se třesa. I uzřím, že někteří z těch jatých a ubitých ruce spínají, odprošující¹ činů svých; jiní, čím více s nimi zacházíno¹, tím více na svém stáli. Protož někteří tu hned před očima mýma do ohně metáni, jiní do vody házíni, jiní věšeni, stínáni, na kříž rozbíjeni, kléštěmi trháni, řezáni, bodeni, sekáni, pečení na roštích. Aniž všeho vyčísti¹ mohu, jak ukrutné smrti jim činěny; nad čímž plésali a výskali zástupové světa.

KAP. XXXVI.

Poutník z světa utéci chce.

1. (*Poutník utíká z světa.*) Já ani se na to dívati, ani bolesti srdce děle snášeti nemoha, prchl sem, na poušť někam aneb raději, kdyby možné bylo, z světa ven uteci chtěje. Ale vůdcové moji, po mně¹ se pustivše, dostihli mne, a kam to chci, se tázali. Já mlčením odbyti chtěje, neodpovídal sem nic. Ale když se nezbedně¹, pustiti mne nechtíce, dobývali¹, řekl sem: „Již vidím, že v světě lépe nebude! Jižť jest po mé naději veta! Běda mně!“ Oni: „A ještě sobě neusmyslíš¹, ani tyto teď příklady, nač takoví přicházejí, vida?“ Já: „Tisíckrát umřítí volím, nežli tu býti, kdež se tak děje, a dívati se na nepravost, faleš, lež, svod, ukrutnost. Protož již mi smrt žádostivější jest nežli život; jdu, abych se podíval, jaký los jest mrtvých, kteréž vynášeti vidím.“

2. (*Mámil se ztratil.*) Všudybud povolil hned, pravě, že i tomu se podívati¹ a vrozuměti dobré jest; druhý neradil, nýbrž bránil tuze. Jehož já nedbaje, potrl sem se¹ a šel předce¹, a on tu zustana opustil mne.

3. (*Poutník se na umírající a umrlé dívá.*) Obhlédaje se pak, hledím ještě na způsob umírajících, jichž všudy vůkol dosti bylo; a vidím žalostnou věc, jak jmenovitě každý s hrůzou, naříkáním, strachem a třesením duši pouští, nevěda, co se

s ním stane a z světa kam se octne. Čehož já ač sem se lekal, však vždy něčemu víc vyrozuměti chtěje, krácel sem mezi řady már, jda až k krajům světa a světla; odkudž když jiní, oči zavrouc, slepě tak mrtvé své vyhazovali, já brylle mámení již odvrhna a oči sobě protra, a jak sem nejdál mohl, tam ven se vychýle, nahlédnu (*Propast za světem bezedná.*) a spatřím strašlivých temností mrákotu, již se rozumem lidským ani dna ani konce najíti nemůže, a v nich nic než červy, žáby, hady, štíry, hnis a smrad a puch síry a smoly, tělo i duši zarážející, summou hrůza nevypravitedlná!

4. (*Poutník strachem se propadá.*) Od níž strnuly všechny vnitřnosti mé a všecko tělo mé drkotalo, a zděšen byv, mdlobou sem na zem padl a tak žalostivě zvolal: „Ach přemizerní!, bídní, nešťastní lidé! Toto-liž jest vaše poslední sláva! Toto-liž tolik nádherných vašich činů závěrek! Toto-li cíl vašich, jimiž se nadýmáte, umění a rozličné moudrosti! Toto-li po tam mnoha nezčislých pracech a kvaltováních žádaný ten pokoj a odpočinutí! Toto-li ta, kterouž sobě vždycky slibujete, nesmrtedlnost! Ach, kéž sem se nikdy nenarodil! Kéž sem nikdy skrze bránu života neprošel, jestliže po všech světa marnostech nic než temnostem a hrůzám těmto za podíl býti mám! Ach Bože, Bože, Bože! Bože, jestliže jaký Bůh jsi, smiluj se nademnou bídným!“

KAP. XXXVII.

Poutník domu trefil.

1. (*První obrácení jest dílo Boží.*) To když já mluvíti přestanu, všecken se ještě hrůzou třesa, uslyším za sebou temný hlas. řkoucí: „Navrať se!“ I přizdvihnu hlavy a hledím, kdo to volá, a kam se vrátiti velí; ale nevidím nic, ani vůdce svého Vše-zvěda. Nebo i ten mne již byl opustil.

2. V tom, aj, znovu hlas zavzní: „Navrať se!“ Já nevěda, kam se navrátiti, ani kudy z té mrákoty vyjítí, truchliti začnu;

a aj, hlas po třetí volá: „Navrať se, odkuds vyšel, do domu srdce svého, a zavři po sobě dvéře!“

3. (*Druhé naší také snažnosti vyhledává!*) Kteréž rady já, jak sem rozuměl, tak sem poslechl, a že sem Boha radícího poslechl, přešťastně sem učinil; ale i to již dar jeho byl. Sebera tedy, jak sem mohl. myšlení svá, a uzavíraje oči, uši, usta, chřípě a všecky zevnitřní průduchy, vstoupil sem vnitř do srdce svého; a aj, bylo tam tma. Ale když se, očima mhou-raje, trochu poobhlédnu, spatřím skrovničké, skulinami se vpouštějící světlo a uhlédám na vrchu v klenutí svého toho pokojíčka okno jakési veliké, okrouhlé, sklenné, ale zašpiněné a zamazané čímsi tak hrubě!, že žádného skrze ně světla nešlo.

4. (*Vypsání pokaženého přirození!*) Takž při tmavém tom skrovném světle sem tam se ohlédaje, uzřím po stěnách obrázky jakési, pěkného někdy díla, jakž se zdálo, než barev zašlých a s utínanými nebo ulamovanými některými oudy. K nimž blíže přistoupě, znamenám nápisy: Opatrnost, Pokora, Spravedlnost, Čistota, Středmost etc. Uprostřed pak pokoje rozházené spatřím žebříky jakési polámané a stroskotané! též poštipané a rozmetané škřipce a provazy; item veliká, ale s vyšklubaným peřím křídla. Naposledy kola hodinná s ulámanými aneb zkrivenými válci, zoubky, sloupci, vše sem a tam rozházené.

5. (*Lidským uměním napravití se nemohoucího.*) I divím se, co to za přípravy! a jak to a od koho porušeno býti muselo, a jak by se to zase zpravití mohlo. Ale na to mysle a hledě, nic sem vymysleti nemohl; než naděje mi se dělala, žeť mi se ten, který mne zavoláním svým tam uvedl, kdo pak koli ten jest!, ještě ozve a mne při dalších věcech zpravití. Nebo mi se to, čehož sem tu začátek viděl, líbiti začalo; jakož proto, že pokojík ten ne tak jako prvé místa, po nichž sem v světě chodil, smrděl, tak i proto, že sem tu žádného šustu a chřestu, vřesku a třesku, nepokoje a kolotání, táhání a násilí (čehož v světě všudy plno) nespasí, ale vše ticho.

Krista za hostě dostal.

1. (*Osvícení naše z hůry jde.*) O tom já sám s sebou přemýšluji, a co dál bude, čekám. A aj, zvrchu zastkví se světlo jasné, k němuž já očí pozdvihna, spatřím vrchní to okno plné blesku¹, v kterémž, aj, blesku spouští se ke mně dolů jakýsi, postavou sic podobný nám lidem, ale jasností právě¹ Bůh. Jehož obličej, ačkoli se náramně stkvěl, očím však lidským snesitedlný byl, aniž z něho hrůza šla, ale líbost jakási, již sem podobného v světě nikdež neznamenal. Ten tedy, sama vlidnost, sama ochotnost, těmito nejprv ke mně přemilými slovy promluvil:

2. (*Kdež všeho světla a potěšení studnice.*) „Vítej, vítej, můj synu a bratře milý!“ A to pověděv, objal mne přívětivě a políbil. Z něhož mne přepochotná¹ jakási vůně projala¹ a nevypravitedlnou radostí tak sem projat, že slzy tekly z očí mých; aniž sem na to takové nenadálé přivítání co věděl odpovéditi, kromě že sem z hluboka vzdechna, pokornýma na něj očima vzhlédl. Kterýž radostí mně zděšeného vida, takto ke mně dále promluvil: „Kdežs pak byl, synu můj? kdes byl tak dlouho? kudys chodil? čehos v světě hledal? Potěšení? I kdežs ho hledati měl než v Bohu? a kde Boha než v chrámě jeho? a který chrám Boha živého, než chrám živý, kterýž on sobě sám připravil, srdce tvé vlastní? Díval sem se, synu můj, kdyžs bloudil; ale již sem se déle dívati nechtěl; přivedl sem tě k sobě, tebe do tebe uveda. Nebo tu sem sobě zvolil palác k bydlení svému; chceš-li tu bydleti se mnou, najdeš tu, čehožs v světě nadarmo hledal, pokoj, utěšení, slávu a sytost¹ všeho. Toť slibuji, synu můj, sklamán nebudeš jako tamto.“

3. (*Oddání se Pánu Ježíši celé.*) Já ty řeči slyše, a že to můj Spasitel Ježíš Kristus, o němž sem i prvé v světě povrchně něco slýchal, jest, srozuměv, ne jako v světě s bázní a pochybováním, ale s plným potěšením a celou důvěrností ruce

sepna a jemu podávaje, řekl sem: „Teď jsem, Pane můj Ježíši! Vezmi mne sobě, tvůj chci býti a zůstávati na věky. Mluv služebníku svému a dej, ať poslouchám; pověz, co chceš, a dej, ať oblibuji¹; vlož, co se líbí¹, a dej, ať nesu; obrať mne, k čemu chceš, a dej, ať stačuji; poruč, co chceš, a co poroučíš, dej; nechť sem já ničímž, aby ty sám všecko byl!“

Námluva jejich společná.

1. (*I blouzení naše moudrost Boží řídí.*) „Přijímám to, synu můj, od tebe,“ řekl on. „Stůž v tom, buď, slůj a zůstávej můj vlastní. Můjs sice byl a jsi od věčnosti; ales toho prv nevěděl. Já sem pro tebe potěšení to, k němuž tě nyní uvedu, dávno již strojil; ales ty tomu nerozuměl. Vedl sem tě cestami divnými, skrze okolí a zápolí¹, k sobě; čehožs ty neznal, a co já, ředitel¹ všech vyvolených svých, tím obmýšlím, nevěděls; nýbrž ani díla mého při soběs neznamenal. Ale bylť sem s tebou všudy, a proto sem tě poněkud¹ skrze ty okliky vodil, abych tě naposledy tím hlouběji k sobě uvedl. Ničemu tě svět, ničemu vůdcové tvoji, ničemu Šalomoun naučiti; ničím také zbohatiti, ničím nasytiti, ničím žádostí srdce tvého spokojiti nemohli; nebo to v nich složeno nebylo, čehos hledal. Ale já tě naučím všemu, já zbohatím, já nasytím.“

2. (*Usilování světská všecka přenéstí na Boha.*) „Tohoto toliko od tebe žádám, coskoli v světě viděl, a jakákoli lidská při věcech zemských usilování spatřil, na mne aby¹ to všecko přenesl a obrátil; to buď, dokud jsi živ, tvá práce a zaměstknání; a čehož tamto lidé hledají a nenacházejí, toho já tobě dosti dám, pokoje a radosti.“

3. (*S jedinkým Kristem, věčným chotěm, se spojití.*) „Viděls v manželském stavu, jak, kteří se sobě oblíbí, všecko opouštějí, aby svoji byli. Učiň ty také tak, opušť všecko, i sebe samého,

a odevzdej se mně plně a budeš můj a dobřeť bude! Dokud toho neučiniš, k žádnému myslí upokojení nepřijdeš, slibujit. Nebo v světě všecko se mění, čehokoli se myslí a kocháním držeti chtítí budeš, kromě mne, všecko tě jen sebou tak i jinak zaměstknávati a nepokojiti bude; a naposlady tě opustí, a kochání, kteréžs sobě v něm strožil, obrátit se v žalost. Protož věrně radím, synu můj, pusť ode všeho! a chop se mne, buď můj a já tvůj! Zavřeme se zde v schraně! této spolu a pocítíš opravdovějších rozkoší, než se v tělesném manželství najíti mohou. Mně se jen líbiti, mne za rádce, vůdce, svědka, tovaryše a společníka všech svých věcí míti hled; a kdykoli ke mně mluvíš, říkej: Já tolíko a ty, Pane můj; o třetího někoho starati se tobě není potřebí. Mne se jen drž, na mne hled, se mnou mile rozmlouvej, mne objímej, mne líbej; a ode mne všeho toho zase čekej."

4. (*Samého Krista za svůj zisk míti.*) „Viděls v druhém stavu, jakými se neskonálními pracemi lidé, zisku hledající, zanášejí, jakých fortelů chytají, jakých nebezpečností odvažují. Ty kvaltování! ta všecka za marnost měj, věda, že jednoho tolíko potřebí jest, přízně Boží. A protož ty jediného povolání, kteréžť sem svěřil, ostříhaje, věrně, upřímě, tiše práci svou veď, konec a cíl všeho mně poroučuje."

5. (*Samého Krista znáti se učiti.*) „Mezi učenými viděls, jak oni všecko vystíhati se snažují; tobě vrch! umění buď, mne v skutcích svých zpytovati, jak já tebe a všecko divně řídím: tu materie k speculování! více než oni tamto najdeš a s nevypravitedlnou oblectací! Místo všech biblioték, kteréž čísti neskonalá práce, užitek malý, často škoda, vzdýčky ustání! a tesknost, tuto knížku tobě dávám, v níž všechny artes! složené najdeš. (*Bibli.*) Tu Grammatika! tvá bude slov svých považování!, Dialektika víra k nim, Retorika modlitby a vzdychání, Physica skutků svých rozjímání, Methaphysica ve mně a věcích věčných se kochání, Mathematica dobrodiní svých a na-proti tomu nevděčností světa počítání, vážení a měření, Ethica tvá bude láska má, kteráž tobě všech tvých ke mně i bližnímu

činů regule! dávati bude. Všeho pak toho umění, ne aby! vidín byl, než aby tudy ke mně se blížil, hledati budeš. A ve všem tom čím sprostnější, tím umělejší budeš. Nebo sprostným srdcím mé světlo se rozněcuje."

6. (*Samého za nejlepšího lékaře poznávati.*) „Viděls mezi lékaři vyhledávání rozličných prostředků k obhajování a prodlužování života. Ale ty k čemu by se, jak dlouho živ býti máš, fresoval!? Zdaž to v moci tvé jest? Nevyšels na svět, kdys chtěl, nepujdeš také z něho, kdy chtítí budeš, ale má to řídi prozřetedlnost. Protož ty hled, aby dobře živ byl, a já hleděti budu, pokud! živ býti máš. Živ buď sprostně a upřímě k mé vůli, a já tobě k vůli budu lékařem tvým; nýbrž! já budu životem tvým a dlouhověkostí dnů tvých. Sic beze mne i lékařství! jedem jest; když já poručím, i jed lékařstvím býti musí. Protož jen mně život svůj a zdraví své poruč, sám o to naprosto pokoj maje."

7. (*A za rádce, vůdce, obhájce svého.*) „V jurisprudencí's divné a nesnadné lidské plotky spatřil, jak se o své věci rozličně táhati učí. Při tobě toto práv umění buď, aby! ani cizího, ani svého žádnému nezáviděl; co kdo má, toho mu nechával; co kdo tvého potřebuje, toho mu nebránil; komus čím povinen, oddával!; komu i nad povinnost čím prospěti můžeš, k tomu se povinného znal!; pro pokoj všeho, i sám sebe, ustupoval; bere-liť kdo sukni, i plášť mu přidal; bije-li v líce, i druhého mu nastavil. To jsou práva má, jichž budeš-li šetřiti, pokoj obhájíš."

8. (*Náboženství Kristovo jaké.*) „Dívals se v světě, jaké lidé při provozování náboženství ceremonie a hádky tropí. Tvé náboženství buď v tichosti mně sloužiti a ceremoniemi se nevázati; nebo já tě jimi neváži. A když mi tak, jakž tě učím, v duchu a pravdě sloužiti budeš, s žádným se již dále o to, by tě pak i pokrytcem, kacířem a čímkoli jmenovali, nevaď; ale jen předce tiše mne a služby mé hled."

9. (*A jaká zpráva v království jeho.*) Mezi vrchnostmi a zprávcí lidských společností poznals, jak se lidé rádi na přední

místa a k zpravování jiných trou. Ale ty, synu můj, dokud jsi živ, nižšího místa vždycky hled' a poslouchati raději než rozkazovati sobě vinšuj. I snadnější zajisté, i bezpečnější, i pohodlnější jest za jinými státi, ne na špici'. Pakli vždy' zpravovati a rozkazovati chceš, zpravuj sám sebe; dušit a tělo místo království odevzdávám; kolik v něm oudů a v duši rozličných hnutí, tolik poddaných míti budeš, kteréž zpravovati hled', aby dobře bylo. A bude-li se mé prozřetelnosti něco mimo to víc tobě poručiti líbiti, jdi poslušně a konej pilně; ne pro choutku svou, než pro mé zavolání."

10. (*A jaké války.*) „V stavu válečníků spatřils, jak se tam v hubení a plénění vlastního pokolení hrdinství zakládá. Ale já tobě jiné nepřátely, na nichž od této chvíle rekovství dokazovati hled', vyhlašuji: ďábla, svět a vlastního těla tvého žádosti. Těm se braň, a jak můžeš, onyno dvoje' od sebe odháněj, poslední' pak bij a morduj'; a když to udatně konati budeš, dojdeš koruny slavnější, než ji ten svět má, slibujíf v jistotě."

11. (*V samém Kristu všeho dostatek.*) „Viděls také, čeho lidé na hradě toho domnělého štěstí hledají a v čem se pýskají': v zboží, rozkošech a slávě. Ale ty těch věcí nedbej; nedávají ony pokoje, než nepokoj, a jsou cesta k zámutkům. O množství zboží proč by' stál? k čemu by' ho žádal? Život málem stojí' a má věc jest každého, kdož mi slouží, opatrovati. Protož ty hled' vnitřní sobě poklady, osvícení a pobožnost, shromažďovati, a já tobě jiné všecko přidám, nebe i země právem dědičným tobě přináležeti budou, tím buď jist. Aníž tě to jako onyno' hnísti a tlačiti bude, ale obveselovati nevymluvně'."

12. (*I družiny přemilé.*) „Lidé v světě rádi hledají tovaryšstva. Ty se hluku šetř' a samotnost miluj. Tovaryšstvo není než pomoc aneb k hříchům, aneb k nějakým zbytečnostem, aneb aspoň k zahálce a maření času. Však sám nejsi; neboj se, by' i sám byl; já jsem s tebou a anjelů mých zástupové; s námi rozprávěti můžeš. Pakli by časem i viditedlného tova-

ryšstva předce žádostiv byl, těch, kteříž by téhož ducha byli, hled', aby vaše tovaryšení společné v Bohu se tvrzení' bylo."

13. (*I rozkoší.*) „Onino v hojném kvasu, jídle, pití, smíchu radost zakládají. Tobě milo buď se mnou a pro mne, když toho potřebí, lačněti, žízni, plakati, rány a všecko trpěti. Pakliť pohodlných' věcí podám, také se (ne pro ně však, než pro mne a ve mně) veseliti můžeš."

14. (*I slávy.*) „Onino jak po slávě a cti dychtí, spatřils. Ty pověsti lidské nedbej. Mluví-li o tobě dobře či zle lidé, nic tobě na tom nezáleží, jestliže já s tebou spokojen jsem. Když víš, že se mně líbíš, o zalíbení se lidem nestoj; jejichž přízeň i nestálá, i neplná, i převrácená jest; často milují, což nenávisti hodné, a co hodné milování, nenávidí. Aníž se kdy všechněm zachovati lze; jednomu se chtěje zlíbiti, jiným se zošklivíš. Všech tedy tak nechaje a mne samého hledě, nejlépe učiníš; my když spolu v srozumění budem, nic tobě, jako ani mně, jazyk lidský nepřidá, neujme. Mnohým znám býti nehledej, synu můj! Slovanost tvá buď nízkým býti, aby třeba svět, by' možné bylo, o tobě nevěděl; to nejlep a nejbezpečněji. Anjelé mezi tím moji o tobě věděti a rozmlouvati, tobě na službu hleděti', tvé činy na zemi i na nebi, když toho potřeba bude, ohlašovati budou; tím jist buď. Ovšem pak, když čas napravení všech věcí přijde, k slávě nevypravitedlné všickni, kdož ste se mně oddali, před anjely i vším světem přivedeni budete; proti kteréž slávě všecka toho světa méně jest než stín."

15. (*Tu vrch všeho.*) „A protož, synu můj, summovně' ještě pravím: máš-li zboží, umění, krásu, vtip, přízeň lidskou, a cokoli se zdárného' v světě jmenuje, nic se tím nepozdvihuj'; nemáš-li, nedbej o to; ale nechaje všech těch věcí, buď že při tobě neb při jiných jsou, tak jak jsou, vně, sám zde uvnitřku se mnou obírání své měj. A tak obnaže se ze všech tvorů', i sebe samého také se odečta' a odřekna, najdeš mne a ve mně plnost pokoje, toť připovídám'."

16. (*Odevzdati se Kristu cele, věc nejblahoslavenější.*) I řekl sem: „Hospodine Bože můj, porozumívám, že ty sám všechno jsi; kdo tebe má, všeho světa snadně oželeti můž, protože v tobě má víc, než žádati umí. Bloudil sem, již tomu rozumím, v světě se toulaje a odpočinutí¹ v věcech stvořených¹ hledaje. Ale jižť sobě žádného kromě tebe kochání od této hodiny nevinšuji, tobě se hned teď nyní cele oddávám; jen ty mne sám posilni, abych od tebe zase k 'věcem stvořeným neodpadl, nesmyslnosti té, již svět pln jest, znovu se dopouštěje. Milost Tvá ostříhejž mne, na tuť se spouštím¹.“

KAP. XL.

Poutník jak proměněn.

(*Vypsání nového rodu.*) To když já mluvím, počne mi se větší ještě světlo dělati, a spatřím obrázky ty, kteréž sem prv ošoustané¹ a oblámané viděl, celé již a patrné¹ a krásné, nýbrž¹ hýbati se tu před očima máma začínající. Tolikéž ta rozmetená polámaná kola v jedno se spojila, a z nich ušlechtilý jakýsi nástroj jako hodiny, běh světa a divnou Boží zprávu vyobrazující¹, se udělal. Zpravili se i ti žebríkové a zhůru k oknu tomu, kterýmž se nebeské světlo vpouštělo, postavili, takže se tam, jakž sem porozuměl, vyhlédati mohlo. Křídla pak, kteráž sem prv s vyškubaným peřím viděl, dostala nového velikého peří, kteráž vzav ten, kterýž se mnou mluvil, Pán můj, připjal je ke mně a řekl: „Synu, já na dvou místech bydlím: na nebi v slávě své a na zemi v srdci skroušeném. A ty od toho času, chci, aby¹ také dvoje obydlí měl: jedno zde doma, kdež sem i já s tebou býti připověděl¹, druhé u mne v nebi, kamž aby¹ se vznášeti mohl, křídla tato (jenž jsou žádost věcí věčných a modlitby) tobě přidávám; budeš moci, kdy budeš chtít, ke mně se proletnouti, a tak ty se mnou a já s tebou rozkoše mítí.“

KAP. XLI.

Poutník do neviditedlné církve odkázán.

1. „Mezi tím pro utvrzení tebe v tom a pro skutečné vyrozumění¹ potěšení tomu, k němuž sem tě nyní povolal, odsílám tě mezi jiné služebníky své, kteří prve již svět opustivše, mně se oddali, aby způsob jejich spatřil.“ „I kdež bydlí, Pane můj!“ řekl sem, „kde jich hledati budu?“ Odpověděl: „V světě mezi jinými roztroušeni bydlí, ale jich svět nezná. (*Nová uzda a brylle.*) Ty pak aby je poznal, a při tom, poněvadž v světě ještě, dokud tě odtud nevezmu, budeš, aby před šalbami jeho bezpečen byl, místo bryllí a uzdy, v nížs prvé byl pojat, já na tebe teď své jho (jenž jest poslušenství mé) vzkládám, aby žádného na potom kromě mne nenásledoval. A přidávám¹ tyto perspicille¹, skrze něž i marnosti světa, ač budeš-li na ně hleděti chtít, lépe ještě znamenati, i potěšení vyvolených mých spatřovati moci budeš.“ (Těch pak perspicillí okolek zevnitřní¹ byl slovo Boží, sklo vnitřní Duch svatý.) „Jdiž již,“ řekl, „a jdi na to místo, jehožs prve pominul, a spatříš věci takové, jakýchž by¹ sic¹ tehdáž bez těchto pomoci nebyl spatřil.“

2. (*Pravdiví křesťané mezi domnělymi; a čím se dělí.*) Já vzpomena, kde se to bylo chybito¹, vstanu, jdu žádostivě a s chvátáním, takže, ač hluk světa vůkol mne byl, však sem ho již ani nepozoroval. I vejdu do chrámu, kterýž Křesťanství sloul, a uhlédaje v nejvnitřnější jeho straně, jenž jest kůr, oponu aneb zastření, jdu tam přímo, nic na ty hádajících se po stranách sekty nehledě. Kdež sem nejprvé a příhodně, co to za kout ješt, vyrozuměl, jmenovitě že Praxis Christianismi, t. Pravda Křesťanství, slove. Jehož obestření dvoje bylo: zevnitřní, kteréž se po vrchu spatřiti mohlo, bylo tmavé barvy a sloulo Contemptus Mundi, Pohrdnutí světem; druhé vnitřnější bylo stkvělé, Amor Christi, Milování Krista; tím dvojím, viděl sem, že se

to ohraňuje a od jiných dělí!; ale vnitřního po vrchu viděti nebylo. Za to zastření kdokoli vešel, byl hned jinakší než jiní lidé: plný blahoslavenství, radosti a pokoje.

3. (*Pravých křesťanů málo a proč.*) Já pak zevnitř ještě stoje a hledě, divnou a užasnutí hodnou věc sem spatřil, že mnoho tisíc lidí okolo tohoto stánku vždycky¹ chodí, a avšak do něho nevcházejí; nevidí-li ho, či zprosta¹ nedbají, že se jim tak po vrchu špatný zdá, nevím. I učené v písmích, i kněží, i biskupy, i jiné mnohé, domnění svatosti o sobě mající, okolo sem obcházeť viděl a některé sic i nahlédati tam, a však nevcházeť; což mi lítostivé bylo. Když kdo blíže přistoupil, viděl sem, že se mu aneb skulinkou světlo zablesklo aneb vůně zavanula a po sobě táhla, že nechtěl než hledati, kudy by se tam dostal. Ale i z těch někteří, hledati dveří začnou a nazpět se ohlédajíc, když je blesk světa znovu zarazil, zase se vraceli.

4. (*Nového rodu¹ nevyhnutelnost.*) Nejvlastnější pak příčinu, proč se tak řídcí tam dostávali, ke dveřím zastření přistoupě, spatřil sem: jmenovitě přeostřý exámen¹, kterýž se tu držel. Nebo kdo tam chtěl, ten všecko jmění své, i oči a uši, i rozum a srdce své od sebe přeč dáti musil; protože pravili, kdo Bohu chce moudrý býti, sobě znemoudřeti; kdo Boha uměti, jiné všecko zapomenouti; kdo Boha míti, jiné všecko opustiti že musí. Protož když někteří od jmění a umění svého pustiti nechtěli, hádajíce se, že to k nebi nápomocné jest, zustávali vně a do vnitř nevcházeť. Kteří pak pouštíni byli, viděl sem, že jim nejen šaty přehledávali, aby se něco zavinuté tam světské marnosti nekrylo; ale (což neobyčejné jinde) i samy vnitřnosti, hlavu a srdce rozbírali, aby něco nečistého Bohu příbytku jeho nenaprznilo¹. Což ač bez bolesti podstupováno nebylo, nebeským však lékařstvím tak příhodně se konalo, že život rozmnožovalo raději¹ nežli zmenšovalo. Nebo na místo krve, kteráž se tím bodením a řezáním vycezovala, zažžehal se v oudech oheň jakýsi, kterýž člověka v jiného proměňoval, takže takový každý sám se sobě divil, že až posavád tak neužitečnými břemeny se obtěžoval, to, čemu

svět moudrost, sláva, veselí, bohatství (an v pravdě nejsou než tíhoty¹) říká, na sebe bera. Tu sem viděl, jak chromí poskakovali, zajikaví řečňovali, hloupí filozofy zahanbovali, nic nemající všecko se míti pravili.

5. (*Církev na ruby obrácený svět.*) To já tu u dveří spatře, hlouběji sem za to zastření vešel a na jejich věci (nejprve veřejně¹ všechněch, potom v některých povoláních) s nepravitedlným potěšením se dívaje, všecko tu světu naodpor sem spatřil. V světě zajisté všudy slepotu a mrákotu, tuto jasné světlo sem spatřil; v světě šalbu, tuto pravdu; v světě neřádu plno, tuto sám ušlechtilý řád; v světě kvaltování¹, tuto pokoj; v světě starosti a fresuňky¹, tuto radost; v světě nedostatky, tuto hojnost; v světě otroctví a porobu, tuto svobodu; v světě vše nesnadné a těžké, tuto vše lehké; v světě žalostné odevšad příhody, tuto samu bezpečnost. Což vše šířeji trošku poznámím.

KAP. XLII.

Vnitřních křesťanů světlo.

1. (*Pravých křesťanů dvoje světlo.*) Svět, a kdož v něm tápá, domněním¹ toliko teměť se řídí; v činech svých jedni druhých jen se držíc, omatem¹ jako slepí všecko dělajíc, tytýž¹ tu i tam zavazujíc a ustrkujíc¹. Ale těmto jasné dvoje vnitř světlo svítí, světlo rozumu a světlo víry; kteréž oboje Duch svatý řídí.

2. (*1. Světlo rozumu.*) Neb ačkoli tam vcházejíce rozumu odkládati a odčítati¹ se musejí, však jim jej zase Duch svatý, a to přečištěný a vybroušený, navrácuje, takže jako plní oči jsou; kudykoli v světě chodí, cokoli nad sebou, pod sebou, vůkol sebe vidí, slyší, vonějí, okoušejí, všudy šlepěje Boží vidí a všecko pěkně k Boží bázni obraceti umějí. Tím jistě nade všechny světa filozofy moudřejší, kteréž Bůh spravedlivým

soudem zaslepuje, aby všechno se věděti domnívající, nic nevěděli, ani co mají, ani čeho nemají, ani co dělají, ani čeho dělají mající nedělají, ani kam a k jakému cíli jdou a dojdou, znamenati neuměli. Jejichž umění na šupině toliko se stavuje¹, to jest na zevnitřním zevlování; k vnitřnímu jádru, jenž jest všudy rozlitá Boží sláva, neproniká. Ale křesťan ve všem, což vidí, slyší, maká, voní, okouší, Boha vidí, slyší, maká, voní, okouší; všudy sebou jist jsa, že to ne domnění, ale jistá pravda jest.

3. (2. *Světlo víry.*) Ovšem¹ pak světlo víry jemu jasně svítí, aby již nejen, co vidí a slyší a sobě přítomné má¹, ale i všechno nepřítomné a neviditedlné viděl a znal. V Slovu zajisté svém Bůh i to, co nad nebesy u výsosti a pod zemí v propasti jest, i to, co před světem a za světem bylo a bude, vyjevil. Čemuž křesťan věře, tak jako před očima jisté všechno to má, ješto¹ svět do toho se vpraviti nemůž. Nechce svět než očitých rukou, aby co v hrsti drží, tomu věřil¹; křesťan pak tak směle na neviditedlné, nepřítomné, budoucí věci se spouští¹, že sobě pro ně přítomné ty oškliví¹. Svět nechce než důvodů¹; křesťan na holých Božích slovech dosti má. Svět závazků, základů¹, rukojemství, pečetí hledá; křesťan sobě za všechny jistoty samu víru staví. Svět sebe rozličně podhlédá¹, zkušuje, prubuje, stíhá; křesťan na Boží pravdomluvnosti všechno váží¹. A tak kdež svět vždycky má, na čem by se zastavoval, pochyboval, dotazoval, rozpakoval, křesťan vždycky má, proč by cele věřil, poslouchal, podkloňoval se¹, protože jemu světlo víry svítí, aby, že tak neproměnitelné jest a jinak býti nemůže, viděl a věděl, by¹ pak i světlem rozumu ne všeho dosahoval.

4. (Divy Boží spatřené v tom světle, světa běh.) Tu sem i já, v tom světle se ohlédnu, divné, předivné věci spatřil, víc než je vymluviti mohu. Napovím aspoň něco. Viděl sem před sebou svět tento jako nějaký preveliký hodinný nástroj, z rozličných viditedlných i neviditedlných materiál složený, a však sklenný, prohledací¹ a křehký všecken; a na tisíce, nýbrž¹ tisíce tisíců větších i menších sloupků, kol, háků, zoubků a vroubků

mající, an se vše hýbalo a hmýzilo¹ jedno skrze druhé; něco tiše, něco s šustem a hrkotem rozmanitým. Uprostřed pak všeho stálo největší hlavní, neviditedlné však kolo, od něhož všech jiných rozličné to hýbání pocházelo nevystižitelným jakýmsi způsobem. Nebo duch kola toho rozcházel se¹ po všem a řídil všechno; což ačkoli, jak se dalo, plně mi vystihnouti možné nebylo, že se však dalo v pravdě¹, velmi jasně a pozorně¹ sem viděl. Toto pak bylo mi i divné i libé náramně: že ačkoli se všechna ta kola svíjela¹ a mýjela vždycky, nýbrž zoubkové a vroubkové, i kola sama, i sloupové vyvínovali¹ se a vypadali, běh však veřejný¹ nepřestal nikdy; protože se to divným jakýmsi tajného toho řízení způsobem dosazovalo, doplňovalo a obnovovalo všechno vždycky zase.

5. (Kterak tajným Božím řízením všechno jde.) Světleji¹ povím. Viděl sem slávu Boží, jak moci a božství jeho plná jsou nebesa, i země, i propast, i což se ven z světa¹ až do neskonalých stran věčnosti mysliti může. Viděl sem, pravím, jak všemohoucnost jeho všechno prostupovala, nýbrž¹ za základ stála všemu; a co se koli po vši širokosti světa toho děje, vůlí toliko jeho že se děje v největších a nejmenších věcech, všechno spatřil sem.

6. (Zvláště při lidech.) A necht¹ o lidech obzvláště mluvím, viděl sem, jak naprosto všickni, dobří i zlí, v Bohu toliko a Bohem živi jsou, hýbají se a v bytu¹ trvají, každé jejich hnutí a dchnutí toliko z Boha a moci jeho se děje. Viděl sem, jak sedm očí jeho, každé tisíckrát jasnější než slunce, všechnu zemi procházejí a všechno, což v světle i ve tmě, zjevně i tajně, i v nejhlubších místech se děje, spatřují a všechněm lidem ustavně¹ do srdce hledí. Spatřil sem také, jak milosrdenství jeho rozplývá se¹ na všechny skutky jeho, nejdivněji z té strany, kde se lidí dotýká. Nebo sem viděl, jak je všechny miluje a jejich dobrého hledá, hřešící snáší¹, proviňujícím promíjí, bloudících volá, navracující se přijímá, prodlévajících čeká, zpěčujícím se shovívá, dráždícím sebe přehlédá, kajícím odpouští, kořící se objímá; neumělé učí, truchlivé těší, před pádem vystíhá¹, po pádu zdvíhá; prosícím dává, neprosícím sám

poskýtá; tlučícím odvírá, k netlučícím sám se tluče; hledajícím naléztí se dává, nehledajícím sám na oči jde.

7. (*K hrůzi zlým.*) Než spatřil sem zase hroznou a strašlivou k zpurným a nevděčným zůřivost¹, jak je hněvivě prchlivost¹ svou stíhá a dostihá, kamkoli se obracejí, takže ujíti ruce jeho nemožné a upadnutí v ní nesnesitelné. Summou, tu všickni ti Bohu oddaní spatřují, jak hrůza a velebnost Boží nade vším panuje, a jeho toliko vůlí všecky největší i nejmenší věci se dějí.

KAP. XLIII.

Svoboda Bohu oddaných srdcí.

1. (*Praví křesťané nepohnutí¹ jsou.*) Odtud jim jde to, čehož všickni nejmoudřejší světa v svých věcech darmo hledají: plná jmenovitě svoboda myslí, aby žádné věci kromě Boha podrobení a zavázání nebyli, proti své vůli něco činiti povinni nejsouce. Ješto¹ v světě všudy na skrz plno bezděčnosti¹ sem viděl: každému jinak, než vinšoval, jeho věci šly, každý se víc, než slušelo, buď sebou, buď jinými vázal a násilím buď své vlastní vůle, buď jiných tažen jsa, s sebou neb jinými vždycky boj měl. Tuto vše ticho. Nebo každý z nich Bohu se cele oddada, nic na žádnou jinou věc nedbal a žádného kromě Boha nad sebe vyššího nepoznával¹. Protož rozkazů světa neposlouchali, sliby jeho od sebe pryč házeli, pohrůžkám se smáli, zevnitřní všecko za špatné pokládajíce, protože vnitřním svým dobrým jisti jsou.

2. (*A neustupní.*) To působí, že křesťan, jinak sic přístupný, snadný¹, ochotný, služebný¹ jsa, v privilegium však srdce neustupný jest. Protož se ani přátely ani nepřátely, ani pánem ani králem, ani ženou ani dětmi, ani sám sebou naposledy, tak neváže, aby jim k vůli něco z úmyslu svého, jmenovitě z bázně Boží, změnití měl; než kráčí sobě přímým krokem všudy. Co svět koli dělá, povídá, hrozí, slibuje, poroučí, prosí, radí, nutí, on sebou nikam hnouti nedá.

3. (*Nejvyšší svoboda a nejvyšší poroba spolu.*) Svět, jakož všudy převrácený jest a místo pravdy stín lapá, tak i tuto; svobodu v tom zakládaje, aby kdo sobě volen jest¹, žádnému se v ničemž nechtěl propůjčovati, buď lenost, neb pýchu, neb vášeň tím provodě¹. Ale křesťan daleko jinak činí; kterýž ohradě jen srdce dobře, aby se v svobodě své samému Bohu chovalo, jiné všecko k bližního potřebám obrací. Jakož sem viděl a poznal, že nad člověka Bohu oddaného nic v světě služebnějšího, a nech třeba dí, otročtějšího není; kterýž i v nejmenší služby, za něž by se světem opojený styděl, rád s ochotností se vydává. Když jen, že co bližnímu prospěti můž, vidí, nic se nerozpakuje, nic neodkládá, nic sebe nelituje, nic konané své služby nezveličuje, neodrhá¹, nepřestává; buď že¹ vděčnost neb nevděčnost vidí, předce slouží pokojně vesele.

4. (*A jak to pěkná věc.*) Ó blahoslavená porobo synů Božích, nad niž nic svobodnějšího vymyšleno býti nemůže, kdež člověk Bohu samému se podrobuje, aby jinde všudy rozvázán¹ byl! Ó nešťastná světa svobodo, nad niž otročtějšího nic býti nemůže, kdež člověk samého Boha nedbaje, jiným věcem mizerně¹ se v manství¹ podrobovati dá; jmenovitě, kdež slouží tvorům, nad nimiž panovati měl, a odporuje Bohu, jehož poslouchati měl. Ó smrtedlní, kéž tomu rozumíme, že jediný jest, jediný toliko vyšší nad nás, Hospodin Učinitel náš a budoucí soudce, kterýž sám moc maje rozkazovati nám, nerozkazuje však jako otrokům, ale jako dítek zůve¹ ku poslušnosti svému, svobodné nás a nesvázané, i když posloucháme, míti chtěje. Jistě žeť Kristu sloužiti jest kralovati. Nýbrž¹ manem¹ Božím býti větší jest sláva, nežli všeho světa monarchou býti; a co pak přítelem a dítětem Božím býti bude?

KAP. XLIV.

Řád vnitřních křesťanů.

1. (*Práva Boží krátká.*) Svobodné sic chce míti Pán Bůh dítky své, a však nesvévolné; protož je jistými řády ohradil¹, lépe

a dokonaleji, než sem podobného co kde v světě znamenati mohl. Tam zajisté všudy plno neřádů; někudy¹ proto, že žádného jistého spořádání nemají, někudy, že majíc k němu nestojí¹, sem viděl. Ale tito v zastření bydlící přeuschletilý řád i mají, i jeho ostříhají. Mají zajisté od samého Boha sobě vydaná práva, plná spravedlnosti, jimiž nařizeno jest: I. Aby každý Bohu oddaný jej toliko jediného Boha měl a znal¹. II. Jemu v duchu a v pravdě bez fintování¹ sobě nějaké tělesnosti sloužil. III. Jazyka svého ne k urážení, ale oslavování důstojného jeho jména užíval. IV. Časy a chvíle k službě jeho nařizené ne k jinému než k vnitřní i zevnitřní jeho službě vynakládal. V. Rodičům a jiným sobě od Boha představeným¹ poddán byl. VI. Životu bližního neškodil. VII. Čistoty těla ostříhal. VIII. Cizích věcí si neosoboval. IX. Falše a ošemetnosti se vystříhal. X. A naposledy i mysl v šraňcích¹ a mezích zřízených zdržoval.

2. (*Summa¹ jich ve dvou slovích.*) Summa všeho jest, aby každý Boha nade všecko, což jmenováno býti může, miloval a bližnímu tak jako sám sobě upřímě přál. Kterouž dvěma slovy obsaženou práv Božích summu velmi sem chváliti slyšel; i sám, že za všecky nezčíslné zákony, práva a zřízení světská stojí, nýbrž tisíckrát nad ně dokonalejší jest, shledal a zkusil.

3. (*Zákonů obšírných křestan pravý nepotřebuje.*) Kdo zajisté Boha z celého srdce miluje, tomu netřeba mnoho předpisovati, kdy, kde, jak a kolikrát Bohu sloužiti, klaněti se a jej ctíti má; protože samo to srdečné¹ s Bohem spojení a ku poslušenství hotovost nejlibější jemu poctou jest a člověka, aby vždycky a všudy sám v sobě chválil a všemi činy svými slávu jeho obmyšlel¹, vede. Tak, kdo bližního jako sám sebe miluje, nepotřebuje obšírných nařizování, kde by, kdy a v čem jeho šetřiti měl, v čem jemu neškoditi, v čem dluh povinný navraceti; sama zajisté láska, jak se k němu chovati má, plně jemu všecko poví a ukáže. Zlého člověka znamená jest všudy práv žádati, a co se činiti má, z rejster¹ toliko chtíti věděti, protože nám doma v srdci prst Boží ukazuje, co sobě chceme, to že sme i bližnímu

povinni. Ale na ta vnitřní vlastního svědomí svědectví poněvadž svět nedbá a jen povrchních řádů šetří, tím jest, že žádného pravého řádu v světě není; než jen pohlédání¹, nedověřování, nedorozumění, záští, různice, závisti, nenávisti, krádeže, vraždy a co toho víc. Bohu právě oddaní na svědomí své jedince¹ dají pozor; co jim to zapovídá, do toho nejdou, co ukazuje, že činěno býti má, činí, nic se na zisk, přízeň a cokoli neohlédajíce.

4. (*Mezi pravými křestany jednomyslnost.*) Odtud vyplývá jednostejnost jakási aneb jich všech k sobě podobnost, že jako by do jedné formy sliti byli všickni, tak jsou: všickni totéž smýšlejí, totéž věří, totéž chtějí a nechtějí, protože od jednoho a téhož ducha vyučeni jsou. A ku podivu jest, že (což sem tu s libostí spatřoval) lidé, kteříž nikdy jeden druhého neviděl a neslyšel a přes svět třeba od sebe vzdáleni jsou, jako by však jeden druhému z oka vypadl, nýbrž¹ jako by jeden v druhém seděl, totéž mluví, totéž vidí, totéž cítí. Takže ač darů rozdílnost veliká jest, jako na nástroji hudebném strun neb píšťal rozdílný tenší a tlustší zvuk: libá však jich spoluvznějících harmonia. Což křestanské jednoty veliké jest tajemství, nýbrž¹ Božské jednoty důvod, nýbrž¹ věčnosti, kdež jedním duchem všecko se konati bude, předukázání.

5. (*A jednočitedlnost¹.*) Z jednostejnosti té jednočitedlnost pochází, že se s jedním radujícím všickni radují, rmoutícím rmoutí. Přezlou sem byl v světě věc znamenal, kteráž mne nejednou zkormoutila, že když se někomu zle vedlo, jiní z toho plésali; když bloudil, jiní se smáli; když bral škodu, jiní z toho zisku hledali; nýbrž¹ pro svůj zisk, potěšení a kratochvíl sami bližního ku pádu a škodě přivodili. Mezi těmito jináče sem našel; nebo každý tak dobře a pilně od bližního jako od sebe neštěstí a nepohodlí odháněl; pakli odvrátiti nemohl, troudil se¹ nejinač, než jako by se jeho samého dotýkalo; jakož¹ se dotýkalo, protože jedno srdce a jedna duše byli všickni. Jakož zajisté železní v kompasích jazýčkové, magnešem potřeni jsouce, všickni se k jedné a též straně světa obracejí: tak

těchto srdce, duchem lásky potřené jsou, všechna se v jednu a tuž stranu, v štěstí k radosti, v neštěstí k zámutku obracejí. A tu sem poznal, že to falešní jsou křesťané, kteří své jen věci pilně vedou, bližních nedbají; z které strany ruka Boží doléhá, odtud se pilně odvracují, a své jen hnízdo ohražující, jiných vně na větru a dešti nechávají. Jinák tuto, jinak sem spatřil: když jeden trpěl, jiní neplésali; když jeden lačněl, druzí nehodovali; když jeden v boji stál, druzí nespali: ale společně všechno konáno bylo, až milo bylo na to se dívat.

6. (*A ve všem dobrém zdílnost!*.) Z strany statku viděl sem, že ač na větším díle chudí byli, toho, čemuž svět zboží říká, málo mající a dbající, měl však vždy předce každý teměr svého vlastního nětco, tak však, že se s tím neskrýval a před jinými (jakž se v světě děje) neututlával, než měl to jako na obec, hotově a ochotně, když komu potřebí bylo, poskytuje a propůjčuje. Takže všickni mezi sebou s statkem svým zacházející byli nejinak než jako za jedním stolem stolící s nádobím, kteréhož vesměs jednotejným právem užívají. Což vida, zahanbil sem se, že u nás často se na odpor děje, jedni domy své nádobím, šatami, potravinami, zlatem a stříbrem, jak nejvíc mohou, naplňují a přeplňují; jiní mezi tím, neméně služebníci Boží jsou, sotva se čím přikryti neb vyživiti mají. Srozuměl sem, pravím, že ta vůle Boží není; světa to jest, převertěného světa křítal, aby jedni ušperkovaní, druzí nazí chodili; jedni přesycením říhali, druzí hladem zívali; jedni pracně vydělávali, druzí marně utráceli; jedni kratochvílili, druzí kvílili. Z čehož při jedněch pýcha a jinými pohrdání, při druhých lítost a oněm závidění i jiní neřádné jdou. Tuto nic toho, všechno všechněm společně, i ta duše.

7. (*A mezi sebou domácnost!*.) Odtud jde jich k sobě vespolek domácnost a odevřenost a svaté tovaryšství, takže se všickni vespolek, jakkoli dary a povoláními od sebe rozdílní, za bratří drží a mají. Nebo praví oni, že všickni sme z jedné krve pošlí, jednou krví vykoupení a obmyti, jednoho otce dítky, jednoho stolu užívající, jednoho dědictví v nebesích čekající etc.; jeden

nade druhého krom věci případných že nic nemá. Protož sem viděl, jak jedni druhé přívětivostí i počestností předcházeli i ochotně sobě vespolek sloužili, a každý místa svého k vzdělání jiných užíval. Kdo radu měl, radil; kdo umění, učil; kdo sílu, jiné zastupoval; kdo moc, v řádu zdržoval. Zbloudil-li kdo v čem, jiní ho upamatovali; zhřešil-li, potrestali; a každý se pamatovati i trestati rád dal, všechno podlé ukázání napraviti hotov jsa, i to tělo od sebe dáti, kdyby, že jemu nepřináleží, ukázáno bylo.

KAP. XLV.

Bohu oddaným srdcím vše lehko a snadno.

1. (*Boha poslouchati snadno.*) Aniž jim trpce nějak přichází v řádu takovém státi, nýbrž to líbost a rozkoš jejich; ješto v světě viděl sem, že jen bezděčně každý stojí, k čemu musí. Těmto zajisté zodjímaje Bůh srdce kamenná, massitá dal do těla, ohebná a povolná ke všeliké vůli Boží. A ač jim těch i jiných nesnadností ďábel lstivými vnukáními, svět pohoršitelnými příklady, tělo přirozenou svou k dobrému váhavostí nemálo dělají; oni však toho nic nedbají, ďábla střelbou modliteb odhánějíce, světu štítem neproměnného úmyslu se zamítajíce, tělo bičem kázně ku poslušenství dohánějíce, konají svou věc vesele, a přebývající v nich duch Kristů dodává posily, aby se jim ani chtění, ani skutečného činění (podle míry zdejší dokonalosti) nenedostávalo. Tak sem já tu v skutku shledal, že sloužiti Bohu celým srdcem ne práce jest, ale rozkoš; a porozuměl sem, že kdo se příliš, že lidé jsou, vymlouvají, moci a platnosti rodu nového nerozumějí a snad ho ani nedosáhli; v čemž nechť se opatří. Já sem neviděl, aby kdo mezi těmito mdlobou těla osvobozování sobě hříchů zastával, aneb křehkostí přirození spáchanou zlost vymlouval. Než viděl sem, že když kdo celé srdce tomu, kterýž je stvořil, vykoupil a za chrám posvětil, oddal, za srdcem již jiní oudové povolně a povlovně, kam Bůh chtěl, tam se klonili. Ó křesťane, kdož jsi

koli, dobuď se¹ z okovu těla; ohledej, zkus a poznej, že překážky, kteréž sobě v mysli maluješ, menší jsou, nežli aby vůli tvé, jestliže opravdová jest, zbrániti mohly.

2. (*Pro Krista trpěti milo.*) Nejen pak činiti, co Bůh chce, ale i trpěti, co Bůh vzkládá, viděl sem, že snadné jest. Nebo tu nejedni poličkování, plvání, bití od světa snášejíce, radostí plakali a ruce k nebi zpínajíce Boha chválili, že je hodné učinil nětco také pro své¹ jméno trpěti, aby nejen v Ukřižovaného věřili, ale také jemu ku poctivosti¹ sami křižováni byli. Jiní, jichž to nepotkávalo, záviděli oněm závistí svatou, hněvu Božího bez kázně¹ a odloučení od Krista bez kříže se obávajíce, takže i metlu i hůl Boží líbali, kterékoli navštívila, i kříž jakýkoli.

3. (*Ta ochotnost odkud jest.*) To pak vše odtud jde, že se Bohu se vši svou vůlí tak oddali, aby nic jiného činiti, ničím jiným býti nežádali, než jak Bůh chce. A protož, cokoli je potkává, že jim od Boha z prozřetedlného jeho uvážení pochází, jisti jsou. A takovýmť se již nenadálého nic přihoditi nemůž, poněvadž sobě rány, žaláře, muky a smrt mezi dobrodiní Boží počítají. Dobře a zle se míti jednostejné jim jest; kromě že onono za podezřelejší, toto bezpečnější soudí; protož se v nepohodlich, ranách a jízvách svých kochají a jimi chlubí. Summou tak jsou otrlí¹ v Bohu, že netrpí-li nětco, zaháleti se a čas mařiti domnívají. Ale zdrž od nich ruku, kdo můžeš! Nebo čím chtivěji hřbetu nastavují, tím tížeji jest bítí je; čím sou podobnější k bláznům, tím nebezpečněji vysmívati je. Kterí zajisté již ne svoji, ale Boží jsou; co se jim děje, Bůh sobě všecko přičítá.

KAP. XLVI.

Svatí všeho hojnost mají.

1. (*Přestati na tom, co kdo má, pravé bohatství.*) Svět plný jest Maret¹, běhajících a těkajících, pachtujících se a shánějících ze všech stran, a však dosti nikdy nemajících. Ale tito

jinou povahu mají: každý aby tiše u noh Pána svého seděl, na tom, a což ho při tom potkává, dosti maje. Za nejlepší zajisté zboží drží Boží, v sobě¹ přebývající milost, již se jedince¹ těší; zevnitřní věci, kterýmž svět zboží¹ říká, více za zavazadlo¹ než zisk jaký mají, jich však pro potřebu života, pro potřebu pravím, užívajíce. Protož, cokoli jich Pán Bůh komu udělí, málo neb mnoho, každý se praví dosti míti. Věří zajisté a cele se na to spouštějí¹, že pod Božím opatrováním jsou, a protož za neslušné soudí přes Boží poskytování¹ něčeho sobě více žádati.

2. Divnou sem tu věc viděl: jedni statku, stříbra, zlata, korun, sceptor dosti měli (nebo i takové mezi svými Pán Bůh má), jiní nic téměř, kromě odpolu nahého, hladem a žízni vyschlého těla; a však onino nic se nemíti, tito všecko se míti pravili, obojí jednostejně dobré mysli jsouce. A tu sem porozuměl, že v pravdě bohatý jest ten a ničeho se mu nedostává, kdož na tom, co má, přestati umí; jemuž mnoho, málo, nic peněz; veliký, malý, žádný domček; nákladné, chatrné, žádné šatstvo; mnozí, jeden, žádný přítel; vysoké, nízké, žádné místo, neb úrad, neb čest¹, neb pověst; summou něčím neb ničím býti, vše jedno a též¹ jest; jak jmenovitě¹ Bůh chce a jej vede, neb staví, neb sází, tak aby šel, stál, seděl, vše že dobře jest a lépe, než on rozumí, věře.

3. (*Pobožným se ničeho nenedostává.*) Ó blahoslavená a vinšování hodná hojnosti! jak šťastní jsou, kteříž tak bohatí jsou! Nebo byť pak někteří v očích světa bídni a mizerní byli, v pravdě však jsou tisíckrát lépe než jací světa boháčí opatření, i z strany¹ vezdejších věcí. Tito zajisté sami svoji opatrovatelé jsou i s svým statkem tisícerým příhodám¹ poddáni: oheň, voda, rez, zlodějí etc. o to je připravují; onino pak opatrovníka majíce Boha, vždycky u něho všech potřeb živý sklad mají, kterýž je každodenně z špižírny své krmí, z komory své odívá, z pokladnice své na útratu vydává. Ne k úplnému-li dostatku k slušné však potřebě vždycky; ne podlé-li rozumu jejich, podlé však prozřetedlnosti, na kteréž oni tisíckrát raději než na rozumu svém přestávají.

Bezpečnost Bohu oddaných lidí.

1. (*Stráž anjelská.*) Ačkoli pak nic se v světě tak obnažené¹ a všelijakým nebezpečstvím poddané¹ nezdá, jako pobožných obor¹, na něž ďábel i svět škaredě hledí, tepou, bijí; já však velmi sem je zaopatřené viděl. Nebo i sama společnost jejich veřejně¹ obehnána byla ohnivou zdí, kterouž, když sem bliž přistoupil, hýbati se spatřil sem; nebo nebyla jiného nic než otočení mnoha tisíc tisíců anjelů vůkol, pro něž žádnému nepříteli ani přistoupiti možné nebylo. I mimo to každý z nich jednoho měl od Boha sobě přidaného a zřízeného¹ anjela ochránce, kterýž by na něj pozor měl a před nebezpečstvími a osídly, jamami a zálohami¹, pastmi a nástrahami jakýmikoli bránil a hájil. Jsou zajisté (poznal sem to a spatřil) milovníci lidí, jakožto spolumužníků svých, když je k povinnosti, k níž od Boha stvořeni, státi¹ vidí: těm oni rádi slouží, před ďáblem a zlými lidmi i nešťastnými příhodami střežou, i na rukou, kde potřeba, nosíce, od úrazu hájí. A tu sem porozuměl, jak na pobožnosti mnoho záleží, poněvadž krásní ti a čistí duchové tu toliko, kde vůni ctností cítí, se drží, smradem hříchů a nečistot odháněni bývají.

2. (*Anjelé preceptorů¹ naši.*) Viděl sem také (čehož zatajiti nesluší) jiný užitek svatého toho neviditedlného tovaryšstva: že jmenovitě oni nejen místo strážných¹, ale místo preceptorů jsou vyvoleným; jimž o těch i jiných věcech často tajná návěští¹ dávají, i hlubokým, skrytým tajemstvím Božím vyučují. Nebo poněvadž oni na tvář vševědoucího Boha vždycky hledí, nemůže před nimi nic ze všech věcí, jichž nábožný člověk žádati můž, skryto býti, a oni, co sami znají a ku potřebě vyvolených přináležejí, za dovolením Božím jim zjevují. Odtud jest, že často srdce pobožných, i což se jinde děje, cítí, v žalostných věcech truchlivé, v potěšených veselé se nacházejí¹. Odtud jest, že skrze sny a jiná vidění aneb i tajná vnukání to neb

jiné, což se buď stalo, neb děje, neb dítí bude, v mysli se jim maluje. Odtud i jiné jakékoli darů Božích v nás se množení, bystrá, užitečná přemýšlování, rozličné divné invencí¹, jimiž člověk často sám sebe převyšuje, a odkud mu to jde, neví. Ó blahoslavená školo synů Božích! Toť jest, což často všecku světskou moudrost k strnutí přivodí, když vidí, an někdy prostý človíček divná tajemství mluví, budoucí světa a církve proměny, jako by na ně hleděl, předzvěstuje, ještě na svět nezrodilé krále a hlavy světa zejména¹ jmenuje, a jiné věci, jichž by se žádným hvězd zpytováním ani jinak lidským vtípem domyslit lze nebylo, předoznamuje a hlásá. Kteréž všechny věci takové jsou, že se za ně dosti Bohu, opatrovníku svému, vyděkovati a těch nebeských poučovatelů svých dosti namilovati nemůžeme. Ale navraťme se k bezpečnosti pobožných.

3. (*Bůh svým pavéza¹.*) Spatřil sem pak, že nejen anjelskou ochranou, ale i velebnou Boží přítomností ohrazen byl každý z nich, takže z nich hrůza šla těm, kteříž se jich přes vůli Boží dotýkati chtěli. Viděl sem na některých záznaky, kteříž házíni byli do vody, do ohně, lvům a zvěři divoké k sežrání etc., nic se jich však nechytla žádná rána. Na některé lidská vsteklost hanebně dorážela, zástupové tyranů a katanů obstopovali i s množstvím náhonců jiných, takže někdy mocní králové a celá království až do unavení se s nimi, zkaziti¹ chtějíce, namáhali; jim však nebylo nic, stáli sobě neb chodili, svého povolání hledíce vesele. A tu sem porozuměl, co to jest, Boha míti za štít svůj, kterýž když služebníkům svým jisté věci na světě k vyřízení poroučí a oni to zmužile konají, on v nich a vůkol nich přebývá, jich sobě jako zřitedlnice oka svého šetří¹, aby ne dříve, leč po vyřízení, proč na svět poslání byli, padnouti mohli.

4. (*Svatá pobožných honosnost¹.*) Což oni také znají a na tu Boží ochranu vesele se spouštějí¹. Slyšel sem tu některé z nich chlubit se, že se nebojí, by¹ stín smrti tu stál, by tisícové tisíců vůkol nich se kladlo, by se všecken svět bouřil, by se země podvracela do prostřed moře, by ten svět pln ďáblů byl etc.

Ó přešťastná, v světě neslýchaná bezpečnosti, když člověk tak v ruce Boží zavřený a schovaný, všechněm jiným věcem z moci vyňatý jest! Rozumějmež tomu, ó všickni upřímní Kristovi služebníci, že strážného, ochránce a obhájce přebedlivého máme, samého všemohoucího Boha: blaze nám!

KAP. XLVIII.

Pobožní mají odevšad pokoj.

1. Jak sem prvé v světě mnoho kolotání a lopotování, fre-suňků¹ a starostí, hrůz a strachů všudy po všech stavích znamenal, tak sem tuto mnoho pokojné a dobré mysli při všechněch Bohu oddaných nalezl. Nebo ani se Boha neděsí, laskavého jeho k sobě srdce naskrze jsouc povědomí¹; ani v sobě, co by je kormoutilo, nenalézají, žádného v ničemž dobrém (jak již ukázáno) nemajíce nedostatku; ani z věcí vůkol stojících nepohodlí neokoušejí, nedbajíce jich.

2. (*Posměchy světa za nic nemíti.*) Pravdať jest, že jim zlý svět pokoje nedá, co na vzdoru a na posměch muž, činí, šklube, trhá, hází, plije na ně, nohy podráží, a co nad to horšího vymyslití muž; jakož sem mnoho příkladů viděl a poznal, že se to z nařízení nejvyššího Pána děje, aby kdo zde dobří býti chtějí, kuklu a zvonce¹ nositi musili, protože způsob světa tohoto to s sebou nese, aby co u Boha moudré jest, světu pouhým bláznovstvím bylo. Protož sem spatřil, že mnozí s přeušlechtilými Božími dary nic než za povrhel a smích byli, i u svých vlastních často. Děje se to, pravím; ale však viděl sem, že oni toho nic nedbají, nýbrž kochají se v tom, že svět jako před smradem před nimi nos zacpává, jako od ošklivosti od nich oči odvrací, jako blázny jimi zhrdá, jako zločince odpravuje. Nebo to heslem svým, po němž se poznávají, že Kristovi jsou, býti pravili, světu se nelíbiti, a kdo křivd vesele snášeti neumí, že plně ještě ducha Kristova nemá, tak o tom mluvili a tím jedni druhých posilovali. Pravili také, že svět svým vlastním

rovně neodpouští, své vlastní škrabe, šidí, loupí, trápí, i nechť pry nám to též dělá, herež¹! Nemůžeme-li trýznění toho prázdni¹ býti, tu je snášeti chceme, kdež by se nám od světa nahodil¹ škody Božskou štědrá dobrotou vynahraditi mohly; a tak se nám smích jejich, nenávisť, křivdy a škody v zisk obrátí.

3. (*Pravému křesťanu vše jedno.*) Ba i tomu sem tu vyroz-uměl, že čemu svět štěstí a neštěstí, bohatství a chudoba, pocti-vost a potupa říká, tito praví křesťané o tom rozdílu jmén ani slyšeti nechtí, pravíce, že všecko dobré, šťastné a prospěšné jest, cokoli z ruky Boží přichází. Protož se ničímž nekormoutí, v ničem nerozpakují a nekrotí; buď že panovati neb sloužiti poroučíš, buď rozkazovati neb poslouchati, buď učiti jiné neb se od jiných učiti, buď hojnost míti neb nouzi trpěti, vše jemu jedno: s jednostejnou tváří půjde, jen aby se Pánu Bohu líbil, péči maje. Praví oni, že svět není tak veliký, aby snesen, ani tak vzáctný, aby oželen býti nemohl. Protož se ani toužením po něčem, ani odjetím sobě něčeho nic nekormoutí. Dá-li mu kdo políček v pravé líce, nastaví mu vesele i druhého; chce-li se s ním kdo o plášť nesnadnit¹, nechá mu i sukně, všecko na Boha, svědka a soudce, oddávaje, a že ty věci k revisi¹ a znovu přehlédnutí i spravedlivému rozeznání¹ časem svým konečně přijdou, jist jsa.

4. (*I co krom sebe¹ vidí.*) Aniž se také světa národům člověk Boží z pokojné mysli vyraziti dá. Nelíbí se mu sic mnohé věci, ale se proto sám v sobě nehryze a netrápí. Nech jde zpět, co přímo¹ nechce; nech padá, co státi nechce; nech hyne, co trvati nechce neb nemůž. Proč by se tím křesťan trápil, kterýž svědomí své spořádané a v srdci Boží milost má? Nechtějí-li se k našim obyčejům formovati¹ lidé, formujme se my k jejich, pokud jen pro svědomí lze. Svět ze zlého v horší jde, pravda jest; ale zdaž my to fresováním¹ svým napravíme?

5. (*Rvanic světa nedbá.*) Vadí-li se a táhají mocní světa o ko-runy a sceptra, z čehož krve prolití a zhouby krajin a zemí povstávají, ani o to se v sobě sám netroudí osvícený křesťan, myslé, že málo aneb nic na tom nezáleží, kdo světem vládne.

Nebo jakož svět, by pak sám Satan sceptrum jeho držel, církve nezkaží, tak zase, by s korunou nad ním anjel některý seděl, světem býti nepřestane, a ti, kteříž právě pobožní býti chtějí, vždycky předce, co by trpěli, míti musejí. Jednostejná¹ tedy se jim zdá, kdokoli na trůnu světa sedí; leč že když z pobožných někdo¹ (nebo to zkušením vyprubováno), mnoho pochleb-
níků a pokrytců k houfu pobožných se mísí, a těmi přímisky i oněch pobožnost chladne; ješto¹ v čas odevřené persequucí¹ sami¹ pobožní a v plné horlivosti Bohu slouží. Zvláště když se soudí, že mnozí v takových příčinách zástěrou obecného do-
brého, náboženství, poctivosti, svobod se přikrývají, ješto kdyby se na ně, jak v kůži jsou, pohledělo, našlo by se, že ne Kristu, než sobě království, svobody, slávy hledají. Člověk tedy křesťan nechává všeho toho jíti, jak jde aneb muž, sám doma v srdci na Bohu a milosti jeho dosti maje.

6. (*Ani útrpností¹ na církev přicházejících.*) Aníž pokušení církve obstupující duši osvícenou znepokojenou činí. Vědí za-
jistě oni, že triumf naposledy jejich bude; kterýž¹ bez vítězství býti nemůž, ani vítězství bez boje, ani boj bez nepřátel a ne-
snadného s nimi se srážení. Protož udatně všecko, co je neb jiné potkává, podnikají¹, jisti jsouce, že vítězství Boží jest, kterýž kam naměřil, tam věc dovede, byť se mu skály, hory, pouště, moře a propast v cestu vkládaly, ustoupiti naposledy že všecko musí. Vědí také, že to nepřátel proti Bohu bouření jen k rozmnožení jeho slávy musí napomoci. Nebo kdyby věc k slávě Boží začatá žádného neměla odporu, bylo by myšleno, že od lidí začata a silou lidskou vyvedena jest; takto pak, čím vstekleji svět se všemi dábly odboj činí, tím se jasněji Boží moc vyskýtá¹.

7. (*Kormoucení pobožných snadně se rozháni dvojím prostředkem.*) Naposledy, byť i přicházely takové příhody (jakož sem příklady toho viděl), kteréž by jim truchlost v srdci působily, nemůže ta při nich dlouho trvati, rychle se rozplývá jako mračínko pod sluncem. A to dvojím prostředkem. Jedno, roz-
pomínáním se na veselou věčnost, kteráž za zdejšími těmi

neřestmi¹ stojí a jich čeká; to, co tu přebíhá, že časné jest, vyskytnuc se odchází zas, tratí se, mizí; a protož, jak po něčem z věcí těch toužiti, tak něčemu k vůli se kormoutiti že nehodno, poněvadž to jen chřest jest jednoho okamžení¹. Druhé, mají doma hned vždycky hostě, s nimž porozmluvíc, všechnu tesk-
nost, by sebe větší byla, zahrnati mohou. Ten jest Bůh, utěšitel jejich, k němuž oni v srdci svém se vinou, domácky a ode-
vřeně, co je trápí, přednášejíce. Ta jest smělá doufánlivost jejich, že s každou hned věcí ku Pánu Bohu běží, každé své přečinění, každé nedočinění¹, každý nedostatek, každou mdlo-
bu¹, každou bolest, každé toužení do otcovského jeho klína vysypajíce a se vším všudy jemu se svěřujíce. Kterouž synov-
skou laskavou k sobě dověrnost poněvadž nemůže Pán Bůh než libovati¹, nemůž také než udělovati jim potěšení svého, nýbrž i posily k snášení útrpností dodávati; takže čím více se obnovují a rozhojňují utrpení při nich, tím více se také obno-
vuje a rozhojňuje v srdci jejich pokoj Boží, kterýž převyšuje všeliký rozum.

KAP. XLIX.

Pobožní mají stálou v srdci radost.

1. (*Svědomy dobré ustavičné hody.*) Aníž toliko prostý pokoj v nich přebývá, ale ustavičná radost a plésání, kteréž se v srdcích z přítomnosti a čitelnosti¹ Boží lásky rozplývá¹. Nebo kde Bůh jest, tu nebe; kde nebe, tu radost věčná; kde radost věčná, tu člověk neví, čeho víc žádati. Stín jest, žert, smích¹ všeliká světa radost proti radosti této, jenže toho nevím, jaký-
mi slovy vymluviti aneb navrci¹. Viděl sem, viděl, viděl a poznal, že Boha s nebeskými jeho poklady v sobě míti slavněj-
šího cosi jest, nežli aby k tomu všeho světa sláva, pracht¹, blesk¹ přirovnán býti; radostnějšího, nežli aby tomu všecken svět co ujíti¹ neb přidati; většího a vyššího, nežli aby všecken svět to chopiti neb obsáhnouti mohl.

2. (N. B.) Nebo jak jen tomu člověku sladko a potěšeno¹ býti nemá, kterýž takové Božské v sobě světlo, takové ušlechtilé Ducha Božího sebe spořádání¹, takové od světa a otroctví jeho osvobození, takové jisté a hojné Boží sebe opatrování, takové před nepřátely a příhodami ubezpečení, takový naposledy odevšad pokoj, jakž již ukázáno, v sobě cítí a vidí? Toť jest ta sladkost, již svět nerozumí; to ta sladkost, již kdo zakusí, za ní s odvážením všeho jíti musí, to ta sladkost, od níž žádná jiná sladkost odloučiti, žádná hořkost odloučiti, žádná lahodnost odvábiti, žádná příkrost, ani smrt sama odvrátiti nemůže.

3. A tu sem porozuměl, co to jest, což mnohé z svatých Božích časem pudí, aby čest, přízeň lidskou, statek a jmění své tak chtivě od sebe házeli, jednostejně hotovi jsouce svět ten, kdyby jejich byl, od sebe přeč dáti. Jiní také, aby tělo své do žalářů, pod bič, na smrt tak vesele vydávali, hotovi jsouc i tisíc smrtí, kdyby je svět opětovati mohl, podnikati¹, u vodě, v ohni, pod mečem ještě sobě prozpěvující. Ó Pane Ježíši, jaks ty sladký srdcím tebe okoušejícím! Blahoslavený, kdož rozumí potěšení tomuto!

KAP. L.

Poutník křesťany podle stavů prohlédá.

1. To až potud veřejně¹ všech křesťanů pravých případnosti¹ vypravoval sem; spatře pak já mezi nimi rovně jako v světě rozdílná povolání, žádostiv sem byl, jak kteří stupně svého ostříhají, také se podívati. I našel sem ušlechtilý opět při všem řád, až milo; ale toho již obsírně vyčítati nechci; krátce toliko něco dotknu.

2. (Manželství křesťanů jaké.) Manželství jejich, viděl sem, že se od panictví nemnoho dělí¹, protože při nich jak v žádostech, tak v pečování zřízenost¹ jest. Místo oněch ocelivých pout viděl sem tuto zlaté zápony¹, místo trhání se od sebe potěšené těl i srdcí spojení. Pakli co nezvolností toho jejich stavu

se přidrželo¹, vynahražovalo se to království Božího skrze to rozmnožováním.

3. (Vrchnost mezi sebou jakou mají.) Komu se z nich nad jinými seděti a vrchností slouti dostávalo, tak se k svěřeným sobě poddaným svým choval, jak rodičů vlastně¹ k dítkám obyčej jest, i láskou i péčí; načež dívati se milo bylo, a viděl sem, jak mnozí z takové vrchnosti ruce zpínajíc Boha chválili. Zase pak, kdo pod moc jinému přináležel, tak se hleděl řídit, aby nejen slovem, ale skutkem poddaný byl, Boha tím ctě, aby, kohož mu představil¹, buď on jakých buď povah, všelikou k němu uctivost a šetrnost¹ slovy, i skutky, i myšlením pronášel¹.

4. (A jaké učené.) Když sem mezi nimi dále chodil, spatřil sem nemálo lidí učených, kteříž proti obyčeji světa, jak který daleko jiné uměním, tak daleko pokorou předcházeli, a byli sama vlidnost a přívětivost. S jedním mi se mluvití dostalo, o němž bylo smyšlení, že nic není ve všech uměních lidských, což by před ním ukryto bylo; on však jako nejsprostnější tak se stavěl, nad hloupostí a neumělostí svou tytýž¹ vzdychaje. Umění jazyků u nich v malé jest vážnosti, jestliže umění moudrosti k tomu nepřistoupí. Nebo pry jazykové moudrosti nedávají, než k tomu toliko jsou, abychom s jinými a jinými obyvateli okršlku zemského, buď živými neb mrtvými, rozmlouvati mohli; a protož, ne kdo mnoha jazyky mluvití, než kdo užitečné věci mluvití umí, že učený jest. Užitečné pak věci nazývají všecky skutky Boží, k jichž poznání artes¹ že napomáhají nětco; (N. B.) ale však známosti¹ té pravá studnice že jsou svatá Písma a učitel Duch svatý, cíl pak všeho Kristus, ten ukřižovaný. Protož všickni tito, viděl sem, že vším uměním svým k Kristu jako k centrum směřovali; pakli co k Kristu překážkou býti viděli, všecko, byť i nejvtipnější bylo, opomítali¹. Knihy lidské, viděl sem, že čtou všelijaké podlé příčin¹; ale vybranějších toliko pilně hledí, všudy šetříc¹, aby lidské řečnování za lidské měli. Sami knihy také píší, ale ne pro roztrásání¹ jména svého, než když naději mají, že něčím užitečně

s bližními se zdělití, obecnému dobrému v něčem napomoci, zlému uhájiti¹ moci budou.

5. (*Jaké kněží a teology.*) Kněží a kazatelů viděl sem tu jistý počet podle potřeby církve, vše v habitu¹ prostičkém, obyčejů krotkých¹ a přívětivých, jak mezi sebou, tak vůbec k jiným. Času více s Bohem než lidmi trávili, modlitbami, čtením a přemyšlováním; co mimo to času jest¹, ten na vyučování jiných, buď v shromáždění vůbec, aneb v soukromnosti obzvláště vynakládají. (*N. B.*) Jistili mi to posluchači a sám sem zkusil, že se kázání jejich nikdá bez vnitřního pohnutí srdce a svědomí neslychá, protože z ust jejich pronikavá moc Božských výmluvností plyne. I plésání sem při poslouchajících i slzy spatřil, když se aneb o milosrdenství Božím, aneb o lidské nevděčnosti mluvilo; tak se to od nich opravdově, živě a vroucně koná. Za hanbu by sobě kladli něčemu jiné učití, čehož by prvé sami na sobě příkladu neukazovali; takže i když mlčí, čemu se z nich učití jest. Přistoupil jsem pak obzvláště k jednomu z nich, promluvití chtěje, kterýž byl muž počestných šedin a z jehož tváře božského hned cosi se stkvělo. Když se mnou mluvil, řeč jeho přívětivě jakési přísnosti plná byla; a všelijak patrné bylo, že Boží legát¹ jest, tak nic světem nepáchl¹. (*N. B.*) Když sem ho obyčejem našim tituli ctíti chtěl, nedal, nazýváje to fraškami světa; jemu titule a cti dosti že jest, jestliže jej služebníkem Božím, a líbí-li mi se, otcem svým nazovu¹. Když mi požehnání dával, nevím jakou pochotnost¹ a v srdci rozvírající se radost sem cítil; a porozuměl sem v pravdě, že pravá theologia mocnějšího a pronikavějšího cosi jest, nežli jakž se toho vůbec zakouší. (*N. B.*) A zapýřil sem se, vzpomena tu na některých našich kněží nadutost, pýchu, lakomství, společné různice, nepříně a nenávisti, ožralství, a summou tělesnost; jejichž slova a skutkové tak daleko od sebe stojí, že jen z žertu¹ o ctnostech a křesťanském životu zdají se mluvití. Mně se, ať pravdu vyznám, tito líbili, muži vroucího ducha, krotkého těla; milovníci nebeských věcí, nedbalci zemských; bedliví nad stádem, zapomínatelní¹ nad sebou; střízliví vínem, opojení du-

chem; skrovní v řečech, hojní v skutcích; a z nichž každý přední v práci, poslední v chloubě býti se snažoval: summou, skutky, slovy i myšlenkami všech duchovní vzdělání obmyšlejší¹.

KAP. LI.

Smrt křesťanů věrných.

1. (*Smrt křesťanů libá.*) Když sem se pak dosti mezi křesťany těmito naprocházal a na jejich činy nadíval, spatřil sem naposledy, že i mezi nimi Smrt se procházela; ale ne tak jako v světě postavy mrzuté¹, nahá, nemilá, než obvinutá pěkně prostěradly Kristovými, jichž v hrobě byl zanechal. Ta jedná k tomu, jedná k onomu přistoupivši, že čas jest odjíti z světa, pověděla. Ach, jaká radost a plésání, kdo té noviny dostal! Jen aby spíš¹ bylo, všeliké bolesti, i meč, i oheň, i kléště¹, i všecko podnikali. I usnul každý pokojně, tiše a libě.

2. (*Způsob jejich po smrti.*) A já hledě, co s nimi dále bude, spatřil sem, že anjelé podle Božího poručení každému místo obhlídli, kde by pokojíček svůj a odpočinutí míti mělo tělo jeho; kamž když od přátel neb nepřátel neb anjelů samých vloženo bylo, ostříhali hrobu, aby těla svatých v pokoji před Satanem chována byla, a ani nejmenší prášek z nich se nestratil. Jiní za tím anjelé, duši pojmov, nesli zhůru v blesku a plésání divném; kamž když sem za nimi (*perspicillí¹* přiopraviv) zrakem víry pronikl, spatřil sem slávu nevypravitedlnou.

KAP. LII.

Poutník spatřuje slávu Boží.

1. Nebo aj, u výsosti seděl na trůnu svém Pán zástupů, okolo něhož byl blesk od končin nebes až do končin jejich; a pod nohami jeho byl jako křišťál, smaragd a zafír, a trůn jeho

jaspis, a vůkol něho duha krásná. Tisícové tisíců a desetkrát tisíckrát sto tisíců anjelů stálo před nim, zpívajících jedni k druhým: „Svatý, svatý, svatý, Hospodin zástupů, plná jsou nebesa i země slávy jeho!“

2. Tolikéž čtyrmecitma¹ starců, kteříž padajíce před trůnem a mecíce¹ koruny své k nohám toho, kterýž jest živý na věky věků, zpívali hlasitě: „Hoden jsi, Pane, přijít¹ slávu a čest i moc. Nebos stvořil všecky věci, a pro vůli tvou trvají i stvořeny sou.“

3. Spatřím také před trůnem jiný veliký zástup, kteréhož by žádný přecísti¹ nemohl ze všech národů a pokolení a lidí i jazyků, jehož skrze to anjelské na světě zmlých¹ Božích svatých přenášení vždy víc přibývalo a hluk se množil. I volali: „Amen, požehnání a sláva, a moudrost, a díkčinění, a čest, a moc, i síla Bohu našemu na věky věkův, Amen!“

4. Summou, blesk, jasnost, stkvělost, slávu nevypravitedlnou sem spatřil, zvuk a hluk nevymluvný¹ sem slyšel, vše radostnější a divnější, nežli oči, uši a srdce naše postihnouti mohou.

5. A zděšen byv hrůzou nebeských těch slavných věcí, padl sem i sám před trůnem velebnosti, stydě se za svou hříšnost, že člověk poškrvněných rtů jsem, i zvolal sem: „Hospodin, Hospodin, Hospodin Bůh silný jest, lítostivý a milostivý, dlouhočekající a hojný v milosrdenství a pravdě, milosrdenství čině tisícům, odpouštěje nepravost a přestoupení i hřích! Hospodine, smiluj se pro Ježíše Krista i nađe mnou hříšným!“

KAP. LIII.

Poutník za domácího¹ Božího přijat.

To když já dopovím, ozve se mi z prostřed trůnu Spasitel můj Pán Ježíš a rozkošnými těmito ke mně slovy promluví: „Nebojž se, milý můj, já s tebou jsem, tvůj Vykupitel; já utěšitel tvůj, neboj se. Aj, nepravost tvá odňata jest od tebe, a

hřích tvůj shlazen. Raduj se a plésej, nebo jméno tvé mezi těmito napsáno jest; když mi věrně sloužiti budeš, jako jeden z těchto budeš. Cos viděl koli, uživ¹ toho k bázni mé, a větší věci nad tyto užíš časem svým. Ostříhej¹ se jen v tom, k čemu sem tě zavolal, a jakť jsem cestu k slávě této ukázal, tak ní kráče. Buď v světě, dokud tě tam nechávám, poutníkem, podruhem, příchozím a hostem; u mne pak zde domácím svým; právo nebeštanství tobě se dává. A protož zde obcování¹ své míti hled¹ a měj mysl ke mně co nejvýš vždycky zdviženou, k bližním co nejniž skloněnou. Zemských věcí, dokud tam jsi, uživej, v nebeských se kochej. Buď povolný mně, odporný¹ a odbojný světu a tělu; ostříhej vnitř tobě ode mne udělené moudrosti; zevnitř tobě ode mne poručené sprostnosti; měj hlásné¹ srdce, tichý jazyk; k čitedlnosti¹ bíd bližních buď outlý¹, k snášení vlastních křivd otrlý. Duší služ mně samému, tělem, komu můžeš aneb musíš; coť poroučím, čiň, co na tě vzkládám, nes; k světu buď neochotný, ke mně vždycky se vinoucí; v světě buď tělem, ve mně srdcem. Tak budeš-li činiti, blažený jsi, a dobře bude tobě. Odejdiž již, milý můj, a stůj v losu¹ svém až do skonání svého, užívaje potěšení, k němuž sem tě přivedl, s radostí.“

KAP. LIV.

Zavírka všeho.

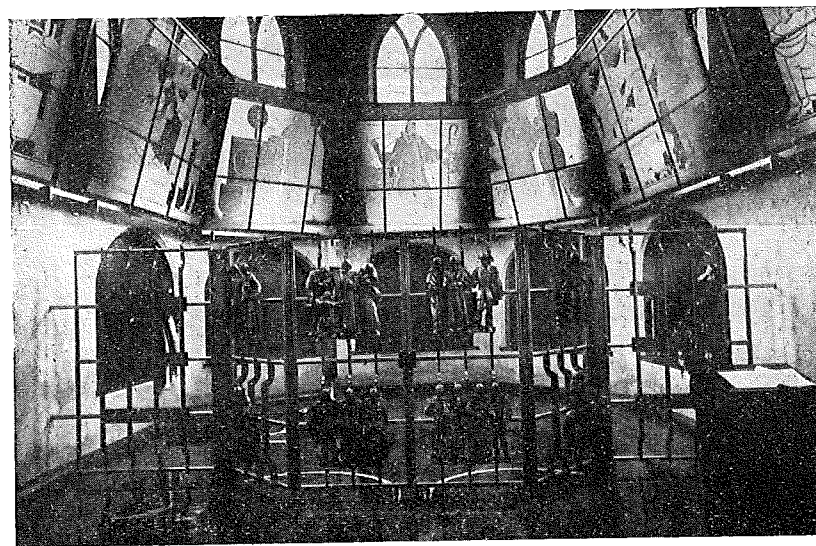
V tom zmizelo vidění od očí mých, a já poklekna na kolena, obrátil sem oči zhůru a Slitovníku svému, jak sem uměl, poděkoval sem těmito slovy:

Požehnaný jsi, Hospodine Bože můj, zvelebování a vyvyšování věčného hodný a požehnané jméno slávy tvé, důstojné a veleslavné na věky věků. Oslavujtež tebe anjelé tvoji, a všickni svatí tvoji chválu tvou vypravujte. Nebo veliký jsi v moci, a moudrost tvá nespýtatedlná, a milosrdenství tvé nađe všecky skutky tvé. Oslavovati tě budu, Hospodine, dokud sem

živ, a jménu tvému svatému zpívati, dokud mne stává!; nebos mne rozveselil milosrdenstvím svým, a naplnil plésáním usta má, vychvátiv mne z proudů násilných, z virů hlubokých vyňav mne, a na bezpečnosti postaviv nohy mé. Vzdálený sem byl od tebe, Bože, sladkosti věčná, ale ty smilovav se přiblížil se ke mně; bloudil sem, ale tys mne upamatoval!; motal sem se, kam jíti nevěda, ale tys mne na pravou cestu navedl; zašel sem byl od tebe a ztratil tebe i sebe, ale ty vyskytna! se navrátils mne mně i sobě. Přišel sem byl až k hořkostem pekla, ale ty zpět mnou trhna, až k sladkostem nebeským s mne přivedl. A protož dobrořeč duše má Pánu svému, a všechny vnitřnosti mé jménu svatosti jeho. Hotovo jest srdce mé, Bože, hotovo jest srdce mé, zpívati a plésati tobě budu. Nebo vyšší jsi nade všecku vysokost, a nade všecku hlubokost hlubší, divný, slavný a plný milosrdenství. Běda dušem nesmyslným!, kteréž od tebe odcházejíce pokoj se najíti moci domnívají, ješto! ho kromě tebe ani nebe, ani země, ani propast nemá, protože v tobě samém jest odpočinutí věčné. Nebe i země od tebe jsou, a dobré jsou, a krásné jsou, a žádostivé jsou, protože od tebe jsou; avšak ani tak dobré, ani tak krásné, ani tak žádostivé nejsou jako ty, učitel jejich; protož duše potěšení hledající naplniti a nasytiti nemohou. Ty jsi, Pane, plnost plností; srdce naše neupokožené jest, dokudž se koli neustanoví! v tobě. Pozdě sem tě zamiloval, ó krásno věčná, protože sem tě pozdě poznal. Poznal sem pak tehdaž, kdyžs mi se zaslivila, ó jasnosti nebeská! Necht' chvály tvé mlčí, kdo slítování tvých nepoznal; ale vy, vnitřnosti mé, vyznávejte se Pánu. Ó, kdo mi to dá, aby srdce mé opojeno bylo tebou, vůně věčná, abych na všechno zapomenul, což ty nejsi, Bůh můj? Neskrývej se již srdci mému, krásno nejkrásnější! Pakli mi vezdejší věci tebe zastěňují, umru, ale abych tě spatřoval a s tebou jsa více tě neztracoval. Zdržuj! mne, Pane, veď mne, nes mne, abych od tebe nebloudil a neklesal; dejž, ať tě miluji milováním věčným a nemiluji vedle tebe věci žádné, leč pro tebe a v tobě, ó láska neskonalá! Ale což více mluvití mám,

Pane můj? Teď sem, tvůj sem: tvůj sem vlastní, tvůj sem věčně. Odříkám se nebe i země, jen ať tebe mám; sebe mi jen neodpírej, dosti mám, na věky věků neproměnně dosti mám na tobě samém. Duše i tělo mé pléše! k tobě, Bohu živému; ach, skoro-liž pak půjdu, abych se ukázal před obličejem tvým? Kdy chceš, Pane Bože můj, vezmi mne, teď sem, hotově stojím; zavolej, kdy chceš, kudy chceš, jak chceš. Půjdu, kam poručíš, činiti budu, co rozkážeš. Duch tvůj dobrý zpravuj mne jen a veď mezi osídly světa jako po rovné zemi, a milosrdenství tvé zprovázej mne po cestách mých a proved' skrze tyto, ach, tesklivé temnosti světa až k věčnému světlu. Amen i Amen.

*Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus
bonae voluntatis.*

Nově upravený vnitřek kostela v Naardenu, v němž byl Komenský pochován.